

AZ ERDÉLYI
R. KATH. STATUS CSIKSOMLYÓI
FŐGIMNÁZIUMÁNAK
ÉRTESITŐJE

AZ 1904—1905-IK TANÉVRŐL.

KÖZLI:

Pál Gábor,
IGAZGATÓ.

1905.

Nyomtatott Szvoboda Józsefnél,
Csikszerezében.

AZ ERDÉLYI RÓM. KATH. STATUS

CSIKSOMLYÓI FÖGIMNÁZIUMÁNAK

ÉRTESITŐJE

AZ 1904—1905-İK TANÉVRŐL.

==

KÖZLI:

P á l G á b o r,

IGAZGATÓ.

==

1905.

NYOMATOTT SZVOBODA JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN,
CSIKSZEREDÁBAN.

ADATOK A
FŐGIMNÁZIUM
ÉS A VELE KAPCSOLATOS KETTŐS
FINÉVELŐ-INTÉZET
(SZEMINÁRIUM ÉS INTERNÁTUS)
1904—1905. TANÉVI TÖRTÉNETÉHEZ.

I.

Tanári testület.

A) RENDES TÁRGYAK TANÁRAI.

Dr. Balló István, világi, a magyar és latin nyelvből képesített r. tanár, az Önképzőkör vezetője, az ifjúsági könyvtár őre, a IV-ik osztály főnöke, Csikvármegye törvényhatósági bizottságának tagja, a csiksomlyói r. k. iskolák pénzalapját kezelő püspöki nagybizottmány előadó jegyzője, tanította a magyar nyelvet a IV. és VI., a latin nyelvet a IV. és VII., a görögpótló irodalmat a VII. osztályban, összesen 21 órában. Tanít 1895 óta.

Balog József, egyházi, képesített r. vallástanár, a Mária Társulat elnöke, exhortátor, tanította a vallástant az I. A)—VIII. osztályban, összesen 18 órában. Tanít 1893 óta.

Bálinth György, egyházi, a latin és görög nyelvből képesített r. tanár, a szeminárium és internátus igazgatója, a csiksomlyói r. k. iskolák pénzalapját kezelő püspöki nagybizottmány tagja, tanította a latin nyelvet a VIII., a görög nyelvet a VI., VII. és VIII. osztályban, összesen 18 órában. Tanít 1890 óta.

Csató János, egyházi, a földrajz- és természetrajzból képesített r. tanár, a természetrajzi szertár őre, a Kiránduló Egyesület elnöke, az internátus felügyelője, tanította a földrajzot az I. A), I. B) és II., a természetrajzot az I. A), I. B), II., IV., V. és VI. osztályban, összesen 24 órában. Tanít 1892 óta.

Eröss József, egyházi, a történelemből és latin nyelvből képesített r. tanár, szemináriumi igazgató, a négy felső osztály exhortátora, tanította a történelmet az III., IV., V., VI., VII., VIII. osztályban, heti 18 órában. Tanít 1894 óta.

Fuzakas Gáspár, egyházi, a magyar és latin nyelvből képesített r. tanár, a IV. oszt. főnöke, tanította a magyar nyelvet a II., a latin nyelvet a II. és V. a görög-pótló irodalmat a VI. osztályban, összesen 20 órában. Tanít 1900 óta.

Ferencz Gyula, világi, a magyar és latin nyelvből szakvizsgázott kisegítő tanár, az I. A) oszt. főnöke, tanította a magyar és latin nyelvet az I. A) osztályban, a magyar és görög nyelvet az V. osztályban, összesen 19 órában. Tanít 1904 óta.

Jakab Antal, világi, a mennyiségtan- és természettanból képesített r. tanár, a természettani szertár őre, a VII. osztály főnöke, tanította a mennyiségtant a IV., VI., VII. és VIII., a természettant a VIII. osztályban, összesen 16 órában. Tanít 1879 óta.

Kassay Lajos, egyházi, a magyar és latin nyelvből képesített r. tanár, az I. B) osztály főnöke, tanította a magyar és latin nyelvet a I. B) osztályban, magyar nyelvet és irodalmat a VII. és VIII. osztályban, összesen 17 órában. Tanít 1886 óta.

Dr. Király Henrik, világi, a mennyiség- és természettanból alapvizsgázott h. tanár, tartalékos m. kir. honvéd kezelőtiszt, az egyik csoport játékvezetője, tanította a számtant az I.A). I. B), II., III., a mennyiségtant az V. és a természettant a VIII. osztályban, összesen 22 órában. Tanít 1903 óta.

Mayer János, világi, a magyar és német nyelvből képesített rendes tanár, a VI. oszt. főnöke, az egyik csoport játékvezetője, tanította a németet a III—VIII. osztályban, összesen 19 órában. Tanít 1902 óta.

Pál Gábor, világi, a mennyiség- és természettanból képesített r. tanár, a főgimnázium igazgatója, Csikmegye törvényhatósági és közigazgatási bizottságának, a csik-somlyói r. k. iskolák pénzalapját kezelő püspöki nagy bizottmánynak és számvizsgáló bizottságnak tagja, tanította a földrajzot a III. és a filozófiai propedeutikát a VIII. osztályban, összesen 5 órában. Tanít 1876 óta.

Szlávik Ferencz, világi, a magyar és latin nyelvből képesített r. tanár, tanártestületi értekezleti jegyző, a

tanári könyvtár őre, a tornaszertár őre, a III. oszt. főnöke, egy csoport játékvezetője, tanította a magyar nyelvet a III., a latin nyelvet a III. és VI. és a görögpótló irodalmat a VIII. osztályban, összesen 17 órában. Tanít 1899 óta.

Wolf Károly, világi, a szabadkézi-rajz és rajzoló geometriából okleveles r. tanár, a magyar rajztanárok országos egyesületének tagja, a rajzszeretők őre, egy csoport játékvezetője, tanította a rajzoló mértant az I. A), I. B), II., III. és IV. osztályban, a görögpótló rajzot a VI., VII. és VIII. osztályban és a szépírást az I. és II. osztályban összesen 24 órában. Tanít 1900 óta.

B) RENDKIVÜLI TÁRGYAK TANÁRAI.

Dr. Balló István, világi, főgimn. r. tanár, tanította a francia nyelvet heti 4 órában.

Dományáncz Péter, világi, tanítóképző intézeti r. tanár, képesített középiskolai zenetanár, tanította a zenét heti 5 és az éneket heti 4 órában. Tanít ezen intézetnél 1902 óta.

Dr. Kolonics Dénes, világi, egyetemes orvostudor, körorvos és államvasuti orvos, m. kir. honvéd-főorvos, okleveles középiskolai egészségügy-tanár és intézeti orvos, tanította az egészségügy-tant a VII. osztályban heti 2 órában. Tanít 1901 óta.

Wolf Károly, világi, főgimn. r. tanár, tanította a szabadkézi-rajzot heti 2 órában.

II.

Előadott tananyag.

A) Rendes tantárgyak.

I. A) és I. B) OSZTÁLY.

Osztályfőnök: I. A) *Ferencz Gyula*, I. B) *Kassay Lajos*.

Vallástan, heti 2 óra. Imádságok. Az ember végcélja. A hit. A parancsok. A kegyelem eszközei. Tankönyv: Kis Katekizmus.

Tanította: **Balog József**.

Magyar nyelv, heti 5 óra. a) Prózaolvasmányok: A hún és magyar mondából, az Árpádok történetéből, a görög mythológiából, rajzok a magyar földről és a nép életéből, mesék. b) Költőiek: leíró és elbeszélő költemények, mesék, mondák. Könyv nélkül 9 költemény. c) Nyelvtan: A hangok. A mondat fajtái. A mondat- és beszédrészek. A helyesírás főbb szabályai. d) Két hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Szinnyi József: Iskolai magyar nyelvtana és Olvasókönyve I. rész.

Tanította: **Ferencz Gyula**,
Kassay Lajos.

Latin nyelv, heti 6 óra. a) Nyelvtan: Az öt névragozás, melléknévek fokozása, számnevek, névmások, személyes névmások ragozása, a négy rendes igeragozás. b) Olvasmányok: A nyelvtani tananyag begyakorlására kisebb mesék és leírások magyarból latinra és latinból magyarra. c) Két hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Dr. Szamosi János: Latin nyelvtana és Olvasókönyve.

Tanította: **Ferencz Gyula**,
Kassay Lajos.

Földrajz, heti 3 óra. Tájékozás a földgömbön és a térképen; térképolvasás. Földrajzi alapismeretek. Magyarország hegységeinek, síkságainak, vizeinek, éghajlatának, terményeinek és főbb helységeinek ismertetése kapcsán a lakosság foglalkozása és életmódja. Térkép-vázlatok készítése. Tankönyv: Kőrösi Albin: Földrajz a középiskolák I. osztálya számára. Lange-Cherven: Iskolai atlasz.

Tanította: **Csató János.**

Természetrájz, heti 2 óra. Bevezetés a természeti tárgyak szemlélésébe és az egyszerű szemlélet útján levezethető törvényszerűségek felismerésébe. A négy évszak, különösen a növényeken mutatkozó jelenségekben feltüntetve. Az őszt: közönségesebb gyümölcsformák taglalása és csoportosítása. Házi állatok. A téli közönségesebb fenyők. Az ember lakása közelében, a mezőn és az erdőn élő emlős állatok. Tavasz: egyes könnyen szemlélhető viritó növények, megjelenésük szerint. — A növények részeinek megismeretése. Házi szárnyasok. Tankönyv: Dr. Ormándy Miklós: Természetrájz a gimnáziumok és reáliskolák I. osztálya számára.

Tanította: **Csató János.**

Számítan, heti 4 óra. Tizes számrendszer. Római számjegyek. A négy alpművelet egész- és törtszámokkal. Mértékek és pénzek ismertetése. A közönséges tört átalakítása tizedes törtté és viszont. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Dr. Moenik F. és dr. Schmidt A. Számítan.

Tanította: **Dr. Király Henrik.**

Rajzoló geometria, heti 3 óra. Az egyenes és a szög. A négy- és háromszögek ismertetése. Az idomok kerülete, területe, összeillősége, symmetriája és hasonlósága. Sokszögek, csillagidomok, görbe vonalak. — A tanult idomoknak, mint motivumoknak felhasználása síkdíszítmények rajzolására. Tankönyv: Dr. Fodor és dr. Wagner: Rajzoló planimetria.

Tanította: **Wolf Károly.**

Szépírás, heti 1 óra. Magyar folyóírás gyakorlása, kezdetben vonalozott füzetben, később vonalozás nélküliben sorvezetővel, utóbb anélkül.

Tanította: **Wolf Károly.**

II. OSZTÁLY.

Osztályfőnök : *Fazakas Gáspár.*

Vallástan. heti 2 óra. A hitről szóló szakasz ismételése. Oltáriszentség. Az ó-szövetség története. Tankönyv : Dr. Pokorny Emánuel : Ó-szövetségi bibliai történetek. Kis Katekizmus.

Tanította : **Balog József.**

Magyar nyelv, heti 5 óra. Az egyszerű mondat folytatása. Tárgy- és állapothatározók. A mellérendelt és alárendelt mondatok. Többtagú összetett mondatok. A szórend. A szóalkotás. Olvasmányok : *a)* Prózaiak : Jókai rövid rajzai és elbeszélései, Aesopus és Fáy András válogatott meséi, rövid leírások a magyar földről, történeti és mondai elbeszélések a különböző házakból való magyar királyok korából s a görög-római világból. *b)* Költőiek : Petőfi Sándor, Garai János, Czuczor Gergely, Arany János, Gyulai Pál, Lévy József, Eötvös József és Vörösmarty Mihály kisebb lírai költeményein kívül Vörösmarty Mihály, Tompa Mihály és Garay János kisebb epikai versei. Könyv nélkül több költemény. Két hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat, tárgya : mondatok készítése a nyelvtani tananyag begyakorlására. Tankönyv : Szinnyi József Iskolai magyar nyelvtana II. rész és Magyar olvasókönyve II. rész.

Tanította : **Fazakas Gáspár.**

Latin nyelv, heti 6 óra. Az első osztály tananyagának ismételése után az igeragozás, az igék áttekintése perfectum és supinum tövek szerint. Az úgynevezett rendhagyó igék. Hiányos igék. Személytelen igék. Igehatározók. Praepositíók. Kötőszók és indulatszók. Szóképzés. A legszükségesebb mondattani szabályok. Olvasmányok : kisebb összefüggő darabok és terjedelmesebbek a görögök, rómaiak és magyarok történetéből. Könyv nélkül két kisebb olvasmány. Két hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat, tárgya : mondatok fordítása magyarról latinra a nyelvtani tananyag begyakorlására. Tankönyv : Dr. Szamosi János Latin nyelvtana és Latin olvasókönyve.

Tanította : **Fazakas Gáspár.**

Földrajz, heti 3 óra. Európa országai és népei Magyarországból kiindulva. Ázsia és Afrika általános ismertetése a nevezetesebb országok és európai gyarmatok kiemelésével. Térkép-vázlatok készítése. Tankönyv : Kőrösi Albin : Földrajz a középiskolák II., III. osztályai számára. Lange-Cherven : Iskolai atlasz.

Tanította : **Csató János.**

Természetrajz, heti 2 óra. Majmok. Tengeri emlősök. Erszéynyes emlősök. Az ember lakása közelében, mezőn, erdőn, vízen tartózkodó madarak. Teknős béka, krokodil, gyík, kígyó (csuszó-mászók). Vízi béka, szalamandra, gőte (két-éltűek). Halak, rovarok, pókok, százlábúak, rákok, férgek. (A helyi viszonyok tekintetbe vételével). Ősszel viritó néhány növény. Feltünőbb gyümölcstermő erdei fa és bokor s az embert közelebről érdeklő természetes és vadon termő növények ismertetése. Kirándulások rovar- és növénygyűjtésre. Tankönyv : Dr. Ormándy Miklós : Természetrajz a gimnáziumok és reáliskolák II. osztálya számára.

Tanította : **Csató János.**

Számтан, heti 4 óra. Az I. osztály tananyagának ismétlése. Számolási rövidítések és korlátozott pontossághoz vezető számtani műveletek. Egyszerű arányok és aránypárok. Hármasszabály. Százalékszámolás : száztól, százra, százban. Közös séges törtek átváltoztatása tizedes törtekké és viszont. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv : Dr. Mocnik F. és dr. Schmidt A. : Számтан.

Tanította : **Dr. Király Henrik.**

Rajzoló geometria, heti 3 óra. Szögletes és gömbölyű testek szemléltetése, hálózata, felszíne, köbtartalma, ábrázolása és modelljeinek elkészítése. Tételek egymáshoz való viszonya. A testek síkmetszetei, hasonlósága, összeillősége és symmetriája. Az eltanult testek rajzolása árnyékolással a perspectiva törvényei szerint. Diszitményi rajzok készítése színezéssel. Tankönyv : Dr. Fodor és dr. Wagner : Rajzoló stereometria.

Tanította : **Wolf Károly.**

Szépíráás, heti 1 óra Első félévben a magyar a második félévben a német folyóíráás gyakorlóása.

Tanította : **Wolf Károly**.

III. OSZTÁLY.

Osztályfőnök : *Szlávik Ferencz*.

Vallástan, heti 2 óra. A parancsokról szóló szakasz ismételése. Az új-szövetség története. Tankönyv : Dr. Pokorny Emánuel : Új-szövetségi bibliai történetek. Kis Katekizmus.

Tanította : **Balog József**.

Magyar nyelv, heti 4 óra. A hangtan, szótan és mondattan rendszeres áttekintése. Olvasmányok : a) Prózaiak : A magyar történelemnek a mohácsi vész utáni korából s a görög és római világból, leírások és elbeszélések Gyulai Páltól, Beóthy Zsoltól, Kisfaludy Károlytól és Jókai Mórtól. b) Költőiek : Szemelvények a vallásos és hazafias líra köréből (Petőfi, Arany, Berzsenyi, Kölcsey, Vörösmarty, Eötvös, Lévy, Pósa, Gyulai, Bajza, Tóth Kálmán, Czuczor, Tompa, Győry Vilmos, Kisfaludy Sándor) s a Gvadányi Peleskei nótáriusából. Magán olvasmányok : Petőfi hazafias költeményei és Kisfaludy Károly vig elbeszélései. Könyv nélkül 9 költemény. Két hetenként egy iskolai írásbeli dolgozat, tárgya : leírások közvetlen szemlélet és megbeszélés alapján ; az olvasott kisebb elbeszélések tartalma. Tankönyv : Szinnyi József Rendszeres magyar nyelvtana és Magyar olvasókönyve. III. rész.

Tanította : **Szlávik Ferencz**.

Német nyelv, heti 4 óra. Az alaktan elemei, megfelelő gyakorlatok és beszélgetés alapján. Olvasmányok : a) Prózai : Die Schule. Die Familie. Was die Menschen arbeiten. Die Teile des Körpers. Das Haus. Die Jahreszeiten. Der morgen. Der Abend. Die Katze und die Mäuse. Die Sonnenstrahlen. Das Vogelnest. Der Garten. Der Wald. Der Sonntag. Seltsamer Spazierritt. Die Zeit. Das Spielzeug der Riesen. Der wohltätige Graf. Der Mann im Monde. Der Rabe und der Fuchs. b) Költői : Abendlied. Waldlied. Das Vaterhaus.

Wind und Sonne. Emlézve : Három vers. Két hetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv : Endrei Ákos : Német nyelvkönyv. I. r.

Tanította : **Mayer János.**

Latin nyelv, heti 6 óra. Az első és második osztály tananyagának átismétlése után az egyszerű mondat, a mondat részei, egyeztetés, az egyszerű mondatok nemei, a beszédrészek és az esetek használata. Olvasmányok : a) Prózaiak : Pirchala Imre Latin gyakorlókönyvének megfelelő szakaszai. b) Róma történetéből a köztársaság kezdete, a plebejusok és patriciusok egyenetlenkedése és a decemvirek. c) Költőiek : 18 mese Phaedrusról. Könyv nélkül 5 mese. Két hetenként egy iskolai írásbeli dolgozat, tárgya : mondatok fordítása magyarról latinra a nyelvtan begyakorlására. Tankönyv : Szamosi János Latin nyelvtana, Pirchala Imre Latin gyakorlókönyve és Elischer József Latin olvasókönyve.

Tanította : **Szlávik Ferencz.**

Történelem, heti 3 óra. A magyar nemzet története a történelmi előismeretek és a honfoglalás előtti idők után a mohácsi vészig, különös tekintettel az ország művelődési viszonyaira. Tankönyv : Ujházy László : A magyar nemzet történelme. I. rész.

Tanította : **Erőss József.**

Földrajz, heti 2 óra. Amerika és Océania leíró földrajza. A fizikai földrajz alapismeretei. A matematikai földrajzból Földünk alakja, főbb mozgásai, az ezekből származó tűnemények és az időszámítás. A Hold alakja, járása, fényváltozatai, hold- és napfogyatkozás. Naprendszer, bolygórendszer, központi mozgás, nehézkedés és az áralaptűneményei. Tankönyv : Kőrösi Albin : Földrajz a középiskolák II—III. osztályai számára. Dr. Vörös Cyrill : A fizikai és matematikai földrajz elemei.

Tanította : **Pál Gábor.**

Számtan, heti 3 óra. Összetett hármas szabály. Kamat számítás. Értékpapír számítás. Arányos osztás és középérték számítás. Ermek ismertetése, vegyítés szabály. Lánc-

szabály. Havonkint egy iskolai írásbeli dolgozat. Kézikönyv : Dr. Mocnik F. és dr. Schmidt A. : Számтан.

Tanította : **Dr. Király Henrik.**

Rajzoló geometria, heti 2 óra. Planimetriai idomok tüzetesebb tárgyalása, különös tekintettel a hiányzó alkatrészek fölkeresésére, a szerkesztésre. Középkori, arabs-mór, görög és renaissance stílus ornamentek rajzolása és színezése fali minták után. Tankönyv : Dr. Fodor és dr. Wagner : Constructiv planimetria.

Tanította : **Wolf Károly.**

IV. OSZTÁLY.

Osztályfőnök : *Dr. Balló István.*

Vallástan, heti 2 óra. Szent helyek, egyházi készletek. Az istentisztelet szent cselekményei. Szent idők. Tankönyv : Dr. Pokorny Emánuel : Katholikus Szertartástan.

Tanította : **Balog József.**

Magyar nyelv, heti 4 óra. A stílus érthetőségének és szépségének feltételei, a verstan elemei : a nemzeti, görög és nyugat-európai versformák, a polgári ügyiratok. Prózaolvasmányok : leírások, elbeszélések, jellemzések és levelek, továbbá Kisfaludy Károly „Mátyás Deák“-ja, költőiek : Toldi és kisebb költemények a verstannal kapcsolatban. Magánolvasmány : Faludi és Heltai meséi, Mikes levelei. Havonként két írásbeli dolgozat (iskolai és házi). Könyv nélkül Toldi I., IV. és VI. éneke és három kisebb költemény. Tankönyv : Dr. Bartha József és dr. Prónai Antal Stilisztika.

Tanította : **Dr. Balló István.**

Német nyelv, heti 3 óra. Az alaktan tüzetes ismertetése, a szórend egyszerűbb alakjainak begyakorlása olvasmányok és beszélgetés alapján. Olvasmányok : a) Próza : Die Gevässer. Frau Hütt. Die Sage vom Plattensee. Antigone. Die Einnahme Trojas. Frau Holle. Roland im Tale Ronceval. Das blinde Ross. Dorf und Stadt. Kannitverstan. Der Barbierjunge zu Segringen. Der Wolf und der Mensch. Der Rattenfänger zu Hameln. b) Költői : In der Heimat ist

es schön. Der Trompeter zu Katzbach. Der Bauer und sein Sohn. Sehnsucht nach dem Frühling. Wie hoch mag wohl der Himmel sein. Rätsel um Rätsel. Das Lied vom Monde. Könyv nélkül két vers. Két hetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Endrei Ákos: Német nyelvkönyv I. r.

Tanította: **Mayer János.**

Latin nyelv. heti 6 óra. Az esetan ismétlése után az igék és igei névszók használata, az összetett mondat nemei, a szórend, alakzatok és szóképek, prozodia és metrika, a római mértékek és pénzek, a naptár. Olvasmányok: C. Julius Caesartól A gallog és germánok erkölcei és szokásai (VI. 11—28), Gallia földrajza és a helvetiusok elleni háboru (I. 1—29.), P. Ovidius Naso Metamorphosisaiból: Az emberiség korszakai. Phaëthon. Philemon és Baucis. Könyv nélkül C. Julius Caesartól a VI. 14. és 22. fejezet. Az emberiség korszakaiból 30 sor. Írásbeli dolgozat két hetenként a mondattani szabályok begyakorlására. Tankönyv: Dr. Szamosi János Latin nyelvtana, C. Julius Caesar Commentarii de bello Gallico, magyarázta Kempf József, Dr. Cserép József: Szemelvény P. Ovidius Naso műveiből, Pirchala Imre Latin gyakorlókönyve.

Tanította: **Dr. Balló István.**

Történelem, heti 3 óra. A magyar nemzet történelme 1526-tól 1867-ig, tekintettel az ország műveltségének állapotára. Magyarország és Ausztria a jelenben. Tankönyv: Ujházy László: A magyar nemzet történelme. II. r.

Tanította: **Eröss József,**

Algebra, heti 3 óra. Alapfogalmak. A négy algebrai alpművelet egész algebrai számokkal. A több tagúak négyzete és köbe. Tényezőkre bontás, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többsz. Alpműveletek törtekkel. Elsőfokú, egy ismeretlenű egyenlet. Tankönyv: Borosay Dávid: Algebra.

Tanította: **Jakab Antal.**

Növénytan, heti 3 óra. A virágos növények belső tagjai néhány élő példa leírása alapján. A biológiai anyag megértésére szükséges chemiai ismeretek röviden. A növények

belső szerkezete, táplálkozása. A szövetek élettani szerepe. A növények szaporodása; a termés és a mag alakulása a terjedésre való berendezéssel. A csirázás. A növekedés és a mozgás tünetei. Az osztályozás elvei, Linné rendszere és a természetes rendszer ismertetése. A virágtalan növények kiválóbb jellemvonásai alapján ismertetve. A virágos növények csoportjai, kiváló tekintettel a helyi fajokra és elterjedésükre. Növénygyűjtő kirándulás. Tankönyv : Pintér Pál : Növénytan, a gimnáziumok negyedik oszt. számára.

Tanította : **Csató János.**

Rajzoló geometria, heti 2 óra. Kör, ellipsis, hyperbola, parabola származása, tételei különös tekintettel a szerkesztésre. Tételek egymáshoz való viszonya. Projekció egy és két képsíkon. Görög, arabs-mór és renaissance stílus ornamentek rajzolása és színezése fal minták után. Tankönyv : Dr. Fodor és dr. Wagner : Constructiv planimetria.

Tanította : **Wolf Károly.**

V. OSZTÁLY.

Osztályfőnök : *Dr. Király Henrik.*

Vallásstan, heti 2 óra. A vallás és a vallás fogalma és felosztása. A hit. Az igaz hit fennmaradása. A szentírás. A szenthagyomány. A hitvallás. Istenről. A teremtés műve. Jézus Krisztus, mint Megváltó; megdicsőülése. Az anyaszentegyház. Az isteni kegyelem. A kegyelem-eszközök. Utolsó dolgok. Tankönyv : Dr. Pokorny Emánuel : Keresztény katolikus hittan.

Tanította : **Balog József.**

Magyar nyelv, heti 3 óra. A prózai műfajok elmélete olvasmányok alapján. Olvasmányok : A Balaton (Eötvös Károly után). A magyar halászszer, Id. Vesselenyi Miklós báró (Kemény Zsigmond báró). Deák Ferenc (Csengeri Antal). Pázmány Péter mint szónok (Fraknói Vilmos). Arany és Petőfi (Gyulai). Mátyás király szobra Fadruszról (Alexander B.). Árpád legyőzi Zalánt (Anonymus). Kazinczy Ferenc nagyatyja házában (Kazinczy). Szent Imre halála és megdicsőülése (Karácsony Imre). Drégely (Mikszáth). Sziget-

vár ostroma (Szalay). Zrinyi a költő utolsó évei (Pauler). Mint kell Isten igéjét gyümölcsösen hallgatni (Pázmány). Kölcsey Ferenc emlékbeszéde Kazinczy Ferencről. Kossuth Lajos beszéde a haderő megajánlása ügyében. Deák Ferenc beszéde a felirati javaslatról. Sokrates a testvéri egyetértésről (Maywald József dr). A teremtetett állatoknak szép rendje (Pázmány). Szent ember (Faludi). Isten és a hazaszeretete (Kölcsey). Vörösmarty hazafias költészete (Kemény). Daliás idők (Salamon F). A kereszt jelentősége (Bartha Miklós). Magánolvasmányok : Az új földesúr (Jókai). Toldi Estéje, (Arany). Szeged népéhez (Kossuth). Eötvös József báró emlékbeszéde Kőrösi Csoma Sándorról. Három elbeszélés a Téli éjszakákból (Faludi). Élet és irodalom (Kemény). Hitel (Széchenyi). Könyv nélkül 7 költeményt tanultak. Írásbeli dolgozatot hatot honn, hármat pedig az iskolában írtak. Tankönyv : Dr. Bartha József és dr. Prónai Antal : Retorika.

Tanította : **Ferencz Gyula.**

Német nyelv, heti 3 óra. Az alaktan tüzetes ismételése és kiegészítése, szóképzés, szórend, alany, állítmány és jelző használatának ismertetése, olvasmányok és beszélgetések alapján. Olvasmányok : a) Próza : Bremer Stadtmusikanten, Der brave Mann. Der Glockenguss zu Breslau. Die Heintzelmännchen. Briefe. Die gute Mutter. Die Sage von Coriolanus. Der Gernsjäger. Attilasagen. Sanct Peter mit der Geige. Der Verwalter. Das Mittagessen im Hofe. Der Fruchtbaum. Die heilige Elisabeth. Hermann Billig. Der Sängerkrieg auf der Wartburg. Der kluge Richter. b) Költői : Einkehr. Johanna Sebus. Das Erkennen. Klein Roland. Der Alpenjäger. Der Fischer. Elisabeths Rosen. Der Schenk von Limburg. Schützenlied. Gelimer. Két hetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Emlékeztető költői olvasmány. Tankönyv : Endrei Ákos. Német nyelvkönyv. II. r.

Tanította : **Mayer János.**

Latin nyelv, heti 6 óra. Olvasmányok : Cicero De imperio Gn. Pompei és Pro Archia poëta. Ovidius Fasti-jából : Romulus és Remus kitevése. Lupercal. Róma alapítása. Remus halála. A rómaiak és sabinusok kibékülése. Gabii

elfoglalása. Regifugium. Lemuria. Salius-papok eredete. Terminalia. A Fabiusok hősi vállalata és halála. Magna Matert Rómába viszik. A szöveggel összefüggő régiség-tani és retorikai vonatkozások ismertetése. Két hetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Dávid J. *Orationes selectae Ciceronis*. Cserép: Szemelvények Ovidius műveiből.

Tanította: **Fazakas Gáspár.**

Görög nyelv, heti 5 óra. A hangtan főbb pontjaiban. Az alaktan a mi végű igék ragozásáig. Példamondatok fordítása görögből magyarra és viszont a névragozás begyakorlására. Összefüggő olvasmányok: Anyaoroszlán. A medve és a róka. A két tarisnya. A nád és a tölgy. A hangyák és a tücsök. A kos és a farkas. A hálátlan utasok. A szamár és a farkas. Az atya és leányai. Adomák a scholastikosról. Művészek önérzete. Sokrates. Diogenes. Ibycus. Niobe. Achilles mint gyermek. Solon törvényei. A gyermeki szeretet. A polgári kötelességről. A szamár árnyéka. A három fejsze. A jámbor Aeneas. Leonidas. Könyv nélkül: Niobe. Két hetenként egy iskolai írásbeli dolgozat a nyelvtani anyag begyakorlására. Tankönyv: Szamosi János *Görög nyelvtana és Görög olvasókönyve*.

Tanította: **Ferencz Gyula.**

Történelem, heti 3 óra. Az Ó-kor története a nyugat-római császárság bukásáig (476), a földrajzi ismeretek ébren tartása mellett. Tankönyv: Vaszary Kolos: *Világtörténelem*. I. rész.

Tanította: **Eröss József.**

Természetrajz, heti 3 óra. Az állati test fejlődése és szervei élettani vonatkozásokkal. Az emberi test egyes részeinek ismertetése. Az állattípusok, osztályok, rendek és családok ismertetése, nemek és fajok felemlítése. Rovargyűjtő kirándulások. Tankönyv: Krisch J.: *Állattan*.

Tanította: **Csató János.**

Mennyiségtan, heti 3 óra. a) Algebra. A több ismeretlenű határozott egyenletek megfejtési módjai. Gyökmennyiségek: a gyökvonás fogalmából folyó tantételek, négyzet-

gyök és köbgyök vonása és ezzel kapcsolatban a négyzetes egyenletek megfejtése. *b)* Mértan. A planimetriából: Az egyenesek különös helyzete. Az idomok összeillősége és hasonlósága s ezeken alapuló tantételek. Körtan. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Borosay Dávid: Algebra és Mocnik-Klamarik-Wagner: Geometria.

Tanította: **Dr. Király Henrik.**

VI. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: *Mayer János.*

Vallástan, heti 2 óra. Isten léte és tulajdonságai; a Szentháromság tana. Az angyalok, anyagvilág és az ember teremtése. Az ősbűn és következményei; az emberi nem megváltásának ígérete, teljesedése; az ember újjászületése, megszentelése a szentségek és szentelmények által. Az utolsó dolgokról szóló tan. Tankönyv: Dr. Wappler Antal: A katolikus vallás tankönyve. II. rész.

Tanította: **Balog József.**

Magyar nyelv, heti 3 óra. Aestheticai alapfogalmak, az epikai, lírai és drámai költészet elmélete és története. Iskolai olvasmányok a kisebb epikai és lírai költeményeken kívül A szigeti veszedelem (Zrinyi), Zalán futása (Vörösmarty), Dorottya (Csokonai), részletek Szigligeti A dráma és válfajai c. művéből, Julius Caesar (Shakspeare), Elektra (Sophocles). Háziak: Két szomszédvár (Vörösmarty), Zord idő (Kemény), Arany balladái, Petőfi hazafias, családi és leíró költeményei (Magy. Kvtári, Berzsenyi ódái, A kérők (Kisfaludi Károly), A falu rossza (Tóth Ede). Könyv nélkül 6 költemény, Havonként egy dolgozat, összesen 9 (6 házi és 3 iskolai). Tankönyv: Névy L. Poetika.

Tanította: **Dr. Balló István.**

Német nyelv, heti 3 óra. Az alaktan ismételése, különös tekintettel a két nyelv eltérő sajátosságára, szóképzés, szórend, mondat, a verstan elemei. Olvasmányok: *a)* Prózai: Der geheilte Patient. Die Posaune des Gerichts. Der treue Knecht. Attila. Die Schlacht bei Nicopolis. Die Erfindung des Schiesspulvers und Buchdruckes. Der Dom zu

Köln. Die Oberfläche der Erde. Sprichwörter. Eine Reise nach Berlin. Karl der Grosse. *b)* Költői: Wo wont der liebe Gott? Der Taucher. Die Sonne bringt es an den Tag. Der Zauberlehrling. Attilas Schwert. Das Grab im Busento. Emlézve: Der Taucher. Attilas Schwert. Das Grab im Busento. Magánolvasmány: Der Graf von Habsburg. Két hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Endrei Ákos. Német nyelvköny II. r.

Tanította: **Mayer János.**

Latin nyelv, heti 5 óra. Olvasmányok: Liviusból tartalmilag összetartozó szemelvények a pün háborúk történetéből (XXI. és XXII. k.) Szemelvények Vergilius Aeneisének I., II. és IV. énekéből. Az olvasmány alapján vallási, hadi és magánrégiségek. A nyelvtan legfontosabb részeinek átisméltése. Könyv nélkül: Livius XXII. könyvéből egy pár fejezet és az Aeneis II. énekéből 40 sor. Két hetenkint iskolai írásbeli dolgozat magyarról latinra (kettő latinból magyarra való fordítás). Tankönyv: Szemelvények Titus Livius római történetéből, magyarázta Kalmár Elek. Szemelvény Publius Vergilius Maro Aeneiséből, magyarázta dr. Cserép József.

Tanította: **Szlávik Ferencs.**

Görög nyelv, heti 5 óra. Az V. osztály nyelvtani anyagának isméltése. A görög mi végű igék ragozása. A rendhagyó igék. Szóképzés és szóösszetétel. A mondattan fontosabb részei. Olvasmányok: 1. Xenophon Anabasisából: Készüldés a háborúhoz. Vonulás a király ellen. A kunaxai ütközet. Xenophon a hadsereg élén. 2. A lantos költészetből: Szemelvények Kallinosból, Arkhilokhosból, Tyrtaiosból, Solonból és Xenophonesből. Időszakonként egy-egy szakasz könyv nélkül. Két hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Dr. Szamosi János: Görög nyelvtan. Schenkl—Elischer: Xenophon Kyropaidiája. Dr. Boros Gábor: Szemelvények a görög lantos költészet remekeiből.

Tanította: **Bálinth György.**

Görögpótló irodalom, heti 3 óra. Olvasmányok: Szemelvények a görög és magyar elégia, epigramma, iambos

és trokhaios, továbbá a szoros értelemben vett görög lantos költészet, valamint az ezen irányt követő magyar költők műveiből és Sophocles Antigone című drámája. Könyv nélkül 5 költemény s Kreon és Antigone monológja. Magánolvasmány: Aischylos Agamemnonja és Euripides Iphigenia Taurisban. Tankönyv: Kincs Gyula: Szemelvények a görög lyra és a vele kapcsolatos magyar classicus költészet termékeiből, Sophocles – Csiky: Antigone. Segédkönyv: Schill Salamon: Görög irodalomtörténet.

Tanította: **Fazakas Gáspár.**

Görögpótló rajz, heti 2 óra. Stereometriai testek rajzolása és árnyékolása különböző technikákban. Földomború gipsz ornamentek és egyszerű testek rajzolása és festése. Egyszerű testek vázolása a szabadban. — Középkori műemlékek ismertetése 6 órában.

Tanította: **Wolf Károly.**

Történelem, heti 3 óra. Egyetemes történet a magyar nemzet történetével kapcsolatosan 1492—1648-ig, a földrajzi ismeretek ébrentartása mellett. Tankönyv: Vaszary Kolos: Világtörténelem. III. rész.

Tanította: **Eröss József.**

Mennyiségtan, heti 4 óra. a) Algebra. A hatványozás általánosítása. Negatív kitevők és alkalmazásuk a 10-es számrendszerre. A számrendszerek. Briggs-féle logaritmuskok és alkalmazásaik. Az arithmetikai és véges geometriai haladvány. b) Geometria. A kör és részeinek kerülete és területe és a trigonometria egészen. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Mocnik-Klamarik-Wagner: Algebra és Geometria.

Tanította: **Jakab Antal.**

Természetrajz, heti 3 óra. Az ásványok alaki, fizikai és chemiai tulajdonságai. Kristályrendszerek. Vegyület, keverék; basisok, savak és sók. — A szerves vegyületek. A föld felszínének változásait előidéző tényezők. — Kövületek és jelentőségük. — Földtani kirándulások. Tankönyv: Dr. Szterényi Hugó. Ásványtan és Chemia a gimnázium VI. osztályának használatára.

Tanította: **Csató János.**

VII. OSZTÁLY.

Osztályfőnök : *Jakab Antal.*

Vallásstan, heti 2 óra. Az isteni akarat és feltételei ; a cselekedetek erkölcsi volta és beszámítása ; erények és bűnök ; a megigazulás szüksége és lefolyása ; a külső istenitisztelek tényei. Isten, önmagunk és felebarátunk iránt tartozó kötelmeink. A keresztény tökéletesedés eszközei. Tankönyv : Dr Wappler Antal : A katolikus vallás tankönyve. III. rész.

Tanította : **Balog József.**

Magyar nyelv, heti 3 óra. Az irodalomtörténet ismertetése Kisfaludy Károlyig. Iskolai és magánolvasmányokul a tárgyalt írók művei vagy az azokból vett jellemző szemelvények és a tárgyalt korok és írókra vonatkozó nevezetesebb tanulmányok szolgáltak. Az irodalomtörténeten kívül tanulmány tárgya volt a nyelv élete, a köznyelv és irodalmi nyelv, idegen elemek, a nyelvjárások, a régi nyelv, nyelvünk rokonai. Havonként volt egy házi dolgozat. Tankönyv : Beóthy Zs. A magyar nemzeti irodalom történeti ismertetése. I. k. Szinnyei J. A magyar nyelv.

Tanította : **Kassay Lajos.**

Német nyelv, heti 3 óra. Irodalomtörténeti képek és velök kapcsolatos olvasmányok : Einleitung zur Literaturgeschichte. Elegie. Aus dem Niebelungenliede. Aus „Kudrun.“ Lessing und sein Kreis. Walther von Aquitanien. Parival. Aus der Hamburgischen Dramaturgie. Aus Lessings Sinngedichten und Fabeln. Die beiden Musen (von Klopstock.) Goethes : Hermann und Dorothea. Emlézve : Ein Sinngedicht, eine Fabel. Magánolvasmány : Inhalt des Faustbuches. Dietrichs Flucht. Írásbeli dolgozat : 3 házi, 6 iskolai. Tankönyv : Heinrich G. Német tan- és olvasókönyv III. r. és Goethe „Hermann und Dorothea“-ja, magyarázta Wéber Rudolf.

Tanította : **Mayer János.**

Latin nyelv, heti 5 óra. Olvasmányok : a) Költői : P. Vergilius Naro Aeneiséből Aeneas alvilági útja (VI. ének némi kihagyásokkal), Aeneas pajzsa (VIII. 608--731.), Nisus és

Euryalus (IX. 25—46, 176—223, 367—449.), *b)* Prózai: C. Sallustius Crispus De bello Iugurthino c. művéből 1—16, 17—24, 27—30, 32—34, 36—38, 43—45, 55—65, 73—76, 82—100, 102—114. fej., M. Tullius Cicero „De signis“ c. beszédéből 1—6, 12—20, 27, 28, 33—35, 39—44, 51—57. 67. fejezet. Könyv nélkül az Aeneishől 50 sor, a De bello Iugurthinoból és a De signisből 1—1 fejezet. A régiségtani ismeretek összefoglalása. Két hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat, fordítás latinból magyarra és viszont. Tankönyvek: 1. Vergilius Aeneidos I. I—XII., ed. Némethy. 2. C. Sallustii Crispi De bello Iugurthino, ed. Bartal-Malmosi, 3. M. Tullii Ciceronis Orationes selectae, ed. Incze. 4. Segédkönyv: Wagner—Horváth. Római régiségek.

Tanította: **Dr. Balló István.**

Görög nyelv, heti 5 óra. Költői olvasmány Homeros Odysseijából: Athene és Telemachos I. 1—444. Odysseus Kalypsonál V. 1—125. Nausikaa VI. 1—331. A kyklops IX. 1—566. A hú Eümaiosnál XIV. 1—198. Penelope XIX. 96—398. Prózai olvasmány Herodotosból: Arion. De moribus Persarum. Babylonis descriptio. De Graecorum deorum origine. De pugna Marathonica. Könyv nélkül: Homeros Odysseia I. 1—80. Az ioni szójárás. Irodalomtörténeti és régiségi adatok. Szemléltetés. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Dr. Csengeri János: Homeros Odysseája és Dávid István: Szemelvények Herodotosból.

Tanította: **Bálinth György.**

Görögpótló irodalom, heti 3 óra. Görög irodalmi olvasmányok: Szemelvények Thukydides történeti művéből és Demosthenes philippikaiból. Magyar olvasmányok: Szent István (Virág). A pragmatica sanctio története (Horváth). A néposztályok Szent István alatt (Szalay). A lengyelek ügyében (Kölcsey). Mohács (Kölcsey). Szalay László (Csengery). Virág (Toldy). Gyulai Pál Eötvös felett tartott emlékbeszéde. A görög irodalom áttekintése. Tankönyv: Szilasi Mór: Szemelvények Thukydidesből. Ince József: Demosthenes válogatott beszédei. Schill Salamon: Görög irodalomtörténet

Tanította: **Dr. Balló István**

Görögpótló rajz. heti 2 óra. Építészeti részletek és használati tárgyak rajzolása és festése. Vázolás a szabadban természet után. Újabbkori műemlékek ismertetése 6 órában.

Tanította : **Wolf Károly.**

Történelem, heti 3 óra. Egyetemes történelem a magyar nemzet történetével kapcsolatosan 1648–1871. Európa és Amerika nevezetesebb államainak politikai földrajza. Tankönyv : Vaszary Kolos : Világtörténelem III. rész. Brózik : Politikai földrajz.

Tanította : **Erőss József.**

Mennyiségtan, heti 3 óra. a) Algebra. A másodfokú egyenlet elmélete. A másodfokú függvény szélső értékei. A végtelen geometriai haladvány kapcsolatban a szakaszos tizedes törtekkel. A kamatos kamat és járadékszámítás s a törlesztések. b) Mértan. A pont koordinátái. Két pont távolságának kiszámítása. Egyszerűbb algebrai kifejezések graphikus ábrázolása. A testmértan. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv : Mocnik-Klamarik-Wagner : Algebra és Geometria.

Tanította : **Jakab Antal.**

Természettan, heti 4 óra. Mozgás, ennek változása. A mozgásváltozás okai. Mechanika. Hangtan, fénytán. Tankönyv : Vörös Cyrill : Természettan.

Tanította : **Jakab Antal.**

Egészségtan, heti 2 óra. Az egészségtan feladata ; a táplálkozásról, a lakásról ; a munka és foglalkozás befolyása az egészségre ; a test ápolásáról, a fertőző betegségekről és a fertőtlenítésről ; az élet véletlen veszedelme és az életmentésről. Tankönyv : Dr. Fodor József : Egészségtan a középiskolák felsőbb osztályai számára.

Tanította : **Dr. Kolonics Dénes.**

VIII. OSZTÁLY.

Osztályfőnök : *Bálint György.*

Vallástan, heti 2 óra. A kath. egyház története annak alapításától a leugjabb korig. Tankönyv : Titz Antal : Egyháztörténelem.

Tanította : **Balog József.**

Magyar nyelv, heti 3 óra. A magyar nemzeti irodalom történeti ismertetése Kisfaludy Károlytól mostanig. Az ezzel kapcsolatos iskolai és magánolvasmányok tárgyát az egyes korszakok és a tárgyalt írók műveiből vett jellemző szemelvények és a tárgyalt korokra és írókra vonatkozó nevezetesebb tanulmányok képezték. Magánolvasmányokkal kapcsolatosan havonként egy házi dolgozat. Kézikönyv: Beöthy Zs. A magyar nemzeti irodalomtörténeti ismertetése. II. k.

Tanította: **Kassay Lajos.**

Német nyelv, heti 3 óra. Irodalomtörténeti képek és velők kapcsolatos olvasmányok. Unterschied dichterischer und bildnerischer Gemälde (Laokoon XIII—XV. XVIII. fejezet). Der Geist in Voltaires „Semiramis“. Aus Wielands Oberon V. Gesang. Lenore von G. A. Bürger. Schillers und Goethes Leben und Wirken. Das Göttliche (Goethe). Über Lesen und Bücher (Schopenhauer). Aus Klopstocks: Messias. Goethe: „Wilhelm Tell“. Emlézve: „Wilhelm Tell“-ből Tell monologja. Magánolvasmány: Was ist Aufklärung? (Kant). Aus Ekkehard. Havonként egy írásbeli dolgozat. (3 házi, 5 iskola.) Tankönyv: Heinrich Gusztáv: Német tan- és olvasókönyv. III. rész Schiller „Wilhelm Tell“. magy. Heinrich Gusztáv.

Tanította: **Mayer János.**

Latin nyelv, heti 4 óra. Olvasmányok: a) Költőiek: Horatius születése, nevelése: Sat. I. 4., Epist. I. 20; katonáskodása: Od. II. 7; Maecenashoz való viszonya: Od. II. 17. III. 29. Epod. 1. Sat. I. 6; sabinumi jószága: Od. II. 18. Sat. II. 6. Epist. I. 10; függetlensége: Epist. I. 7; barátai, ellenségei: Od. I. 3. 24. Epod. 10. Epist. I. 9; szerelme: Ad. I. 19. 22. 30. III. 9. 26; filozófiai nézetei: Epist. I. 1; erkölcsi nézetei: Od. I. 11. 22., II. 3. 16., III. 1. 3., Epod. 2., Sat. I. 1., Epist. I. 2., felfogása a halálról: Od. I. 4., II. 3., III. 14., IV. 7; Istenek: Od. I. 34., III. 23. Írói méltatás: Od. I. 1., III. 30., IV. 9., Carmen saeculare. Ars poetica. b) Prózai olvasmányok: Cicero bölcséleti műveiből: De republica 8 fejezet, De finibus bonorum et malorum 18 fejezet. De officiis az

I-só könyvből tizenkét, a III-ik könyvből pedig hat fejezet. Könyv nélkül: Horatii Od. I. 1. III. 30. I. 22. és egyes szebb helyek. Két hetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Régiségi, hitregei és irodalomtörténeti adatok csoportosítása. Stílus gyakorlatok. Szemléltetés. Tankönyv: Pozder Károly: Horatius költeményei. Dr. Boros Gábor: Szemelvények Ciccero bölcséleti műveiből. Wagner-Horváth: Római régiségek és irodalomtörténet.

Tanította: **Bálinth György.**

Görög nyelv, heti 4 óra. Költői olvasmány: Homeros Iliása: Achillens haragja I. 1—492 Agamemnon álma II. 1—483. Alexander és Menelaus párviadala III. 1—384. Pandaros frigyszegése IV. 1—222. Hektor és Andromache VI. 369—524. A XXIV. ének szebb jelenetei. Prózaí olvasmány: Platon Critonja. Könyv nélkül: Homeros Iliás VI. 407—481. A homerosi költemények tartalma és méltatása. Régiségi és hitregei csoportosítás. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Dr. Csengeri János: Homeros Iliása és Dr. Szamosi János: Platon Sokrates védelme és Kritonja.

Tanította: **Bálinth György.**

Görögpótló-irodalom, heti 2 óra. A görög művészet remekeinek ismertetése szemlélet alapján. A görög bölcsészet története. Olvasmányok: Platon „Apologia”-ja és „Kriton”-ja. Tankönyv: Geréb: A görög vallás és művészet és Alexander B. Platon és Aristoteles szemelvények.

Tanította: **Szlávik Ferencz.**

Görögpótló rajz, heti 2 óra. Használati tárgyak, lepkék rovarok stb. naturalisztikus rajzolása és festése. Vázolás a szabadban természet után. Magyar műemlékek ismertetése 8 órában.

Tanította: **Wolf Károly.**

Történelem, heti 3 óra. Magyarország oknyomozó történelme a magyarok bejövetelétől 1869-ig, főtekintettel a magyar intézmények történeti fejlődésére. Tankönyv: Komarik István, S. J.: A magyarok oknyomozó történelme.

Tanította: **Eröss József.**

Mennyiségtan, heti 2 óra. Kapcsolástan. Newton binomialis képletének előállítás és alkalmazása gyökvonásra. A gömb s metszeteinek számítása. A gömbháromszögtani cosinustétel levezetése és alkalmazása geográfiai helyek távolságának kiszámítására és a csillagászati coordinata-rendszerek felhasználásával tetszés szerinti napra és helyre vonatkozólag a nappali ív hosszának kiszámítására. Ezek után a négy felső osztály algebrai és geometriai tananyagának csoportokba szedett összefoglaló és áttekintő ismételése. Tankönyv : Mocnik-Klamarik-Wagner : Algebra és Geometria.

Tanította : **Jakab Antal**.

Természettan, heti 4 óra. A hőtan. Mágnesség és elektromosság tana. Végül a Cosmographia elemei. Tankönyv : Fehér Ipoly : Természettan.

Tanította : **Dr. Király Henrik**.

Filozófiai propedeutika, heti 2 óra. a) Lélektan : A lélektani ismeretek forrásai, a vizsgálódás irányai, test és lélek kölcsönhatása, a lelki tünetények elemzése és csoportosítása. Az érzetek, képzetek és érzelmek tana. A kedélymozgalmak és az akarat jelenségei. A lelki betegségek. b) Logika : Képzet-összekötések, fogalmak, ítéletek, következtetések, a rendszeres gondolkodás formái és a tudományok osztályozása. Tankönyv : Szitnyai E. : Lélektan és Logika.

Tanította : **Pál Gábor**.

Testgyakorlat.

1. Torna.

I. osztály, heti 2 óra. Rendgyakorlatokból : Arc- és oldalsor alakítás ; fejlődés. Járás, kanyarodás, szakasz, rendek, kettős rendek alakítása helyben, később menet közben. Szab. gyakorlatokból a különböző állások, végtaglendítések és lökések, törzsforgatások és hajlítások, fekvőtámaszok gyakorlása. Birkózás, kötélhúzás, futás.

Szergyakorlatok közül : Magas és távol ugrás, alacsony nyújtó, korlát, pózna, vízszintes létra, lebegőfa, gyűrűhinta.

II. osztály, heti 2 óra. Ugyanaz, mint az I. osztályban.

Tanította : **Wolf Károly**.

III. osztály, heti 2 óra. Ugyanaz, mint az I. osztályban.

IV. osztály, heti 2 óra. Ugyanaz, mint az I. osztályban.

Tanította: **Szlávik Ferencz.**

V—VI. osztály, heti 2 óra. A rendgyakorlatokból és szabadgyakorlatokból ugyanaz, mint az I—IV. osztályban, kibővitve meneteléssel arcsorban és ellenvonulással. Szabadgyakorlatok szerekek és műszabadgyakorlatok. Szergyakorlatok mint I—IV-ben, hozzávéve bakk és diskosvetés.

Tanította: **Dr. Király Henrik.**

VII—VIII. osztály, heti 2 óra. Ugyanaz, mint V—VI-ban. Sulydobás.

Tanította: **Mayer János.**

2. Játék.

1. csoport: (I, II. osztály), hetenkint egy délután. Futójátékok, labdajátékok kis és közép nagyságú labdával. Tréfás játékok. Csatajáték a szabadban.

Vezette: **Wolf Károly.**

2. csoport: (III, IV. osztály), hetenkint egy délután. Futójátékok, szabadjátékok, kis, közép nagyságú és tömött nagy labdával. Hadakozási és tréfás játékok.

Vezette: **Szlávik Ferencz.**

3. csoport: (V, VI. osztály.) hetenkint egy délután. Ugyanaz, mint a 2-ik csoportban.

Vezette: **Dr. Király Henrik.**

4. csoport: (VII., VIII. osztály), hetenkint egy délután. Ugyanaz, mint a 2-ik csoportban.

Vezette: **Mayer János**

Rendkívüli tárgyak.

I. Ének.

Az I. A) és az I. B) osztály tanulói kivétel nélkül zeneelméleti oktatásban részesültek; a tanultakkal kapesán gyakorolták magukat a hangjegyjolvasásban és a hangtalálásban; heti 1 óra.

A II-ik, III-ik és a IV-ik oszt. tanulói külön csoportban gyakorolták a szükséges egyházi népénekeket s ezek

kapcsán elemzés alapján zenei ismereteiket bővítették s hangjukat fejlesztették ; heti 1 óra.

Az V—VIII. o. tanulói folytatták az egyh. népénekek gyakorlását ; heti 1 óra.

A II—VIII. oszt. tanulók közül kiválasztattak a jobb hangú és elegendő zenei ismerettel bíró tanulók s vegyes, valamint férfikarba csoportosulva fölváltva gyakorolták a műéneket s így ellátták az összes iskolai ünnepélyeket ; egyes kiváló egyh. ünnepen vegyes karban énekeltek a szentmise váltakozó részeit s így a liturgikus éneklésbe is bevezettek ; heti 1 óra.

Tanította : Dományáncz Péter.

2. Zene.

a) *Kezdők.* A vonalrendszer, a kulcs, a hangjegyek, a szünjelek, az ütem és a hangközök tüzetesebb ismertetése énekgyakorlatokkal. A hegedű és a vonó kezelése és helyes tartása. Hegedűgyakorlatok egész, fél, negyed és nyolcad hangjegyekkel ; egyszerűbb dalalakok. Heti óraszám 2.

b) *Haladók.* A hangnemek tüzetesebb ismertetése és gyakorlása ; a különféle legato- és staccatogyakorlatok ; a trilla és a syncopa ; nehezebb dalformák művésziesebb előadása. Heti óraszám 2.

c) *Zenekar.* Az előhaladottabb tanulók külön zenekart alakítottak, mely heti egy órában az ensemble-játékot gyakorolta. Anyagul szolgáltak a klasszikus-zenéből egyes az ifjúság felfogásához mért zenedarabok, különös tekintettel a magyar klasszikusok remekeire. A zenekar az összes iskolai ünnepélyeken és az önképzőköri gyűléseken tevékeny részt vett.

Tanította : Dományáncz Péter.

3. Francia nyelv.

1. *Kezdők.* heti 2 óra. Az être és avoir segédigék ragozása állító, kérdő és tagadó alakban, a főnevek, melléknévek, számnevek és részelő névelő kapcsolatban a tananyag begyakorlására szolgáló francia és magyar mondatok lefordításával. Tankönyv : Bartos Fülöp és Dr. Chovancsák István : Francia nyelvtana és olvasókönyve. I. rész.

2. a) *Haladók,* heti 1 óra. A múlt évi tananyag átismét-

lése után az „ir“ és „re“ végzetű igék ragozása, névmások, határozók, viszonzások megfelelő fordítási gyakorlatokkal. Tankönyv, mint a kezdőknél.

3. b) *Haladók*, heti 1 óra. A visszaható és rendhagyó igék. Olvasmányok: Le vieux Mendiant, Histoire d'une Pièce d'or, Charlemagne, Roland à Ronkevaux, Bayard, Les Croisades, La Chevalerie, Grandeur de Jeanne Darc, La Fenille, La Fleur, En hiver, L'egoïste, Les deux rontes, Le droit Chemin, Le Coeur d'une Mère, Le lion de Florence, Mon Habit, Tu seras Soldat, Après la Bataille, Le Loupe et l'Agneau, Les Membres et l'Estonnac, Les deux Mulets, La Laitière et le Pot au lait, Les deux Mains. Tankönyv: Bartos Fülöp és Dr. Chovancsák István Francia nyelvtana és olvasókönyve II. rész.

Tanította: **Dr. Balló István.**

Szabadkézi-rajz, heti 2 órában. III, IV, VI, VII és VIII. oszt. tanulók tanulták ezen tantárgyat. Havi díj 1 korona.

Tananyag: Lapminta, gipsz és természet utáni vázolás, árnyalás és színezés. Fej rajzolása gipsz és természet után. Emberi alakok vázolása természet után. Tájképek vázolása és vízszínezése természet után.

Tanította: **Wolf Károly.**

III.

Írásbeli dolgozatok tételei.

1. A magyar nyelvből a négy felső osztályban.

V. osztály.

1. Példák az inductióra és deductióra. (Iskolai). 2. Levél a szünidőről egy barátomhoz, vagy valamely kirándulás leírása. 3. Írassék egy elbeszélés, melyben a jószívűség elnyeri a maga jutalmát. 4. Jókai Új földesurának tartalma. 5. Kölcsey Kazincy felett tartott emlékbeszédének szerkezete. 6. Vörösmarty „Az árvízi hajós” c. költeményének tartalma és szerkezete. (Iskolai). 7. Kőrösi Csoma Sándor élete, Eötvös emlék beszéde alapján. 8. Széchenyi Hitelének szerkezete. (Iskolai). 9. Beszéd egy tanuló ifjú sirjánál.

VI. osztály.

1. A költészet és a többi művészetek (Iskolai). 2. Az epopoeia kellékei A szigeti veszedelemben. 3. Vörösmarty Két szomszéd vár c. eposza (Iskolai). 4. Kemény Zord idő c. regényének méltatása. 5. Petőfi költészete. 6. Berzsenyi ódái. 7. A jellemek Shakspeare Julius Caesar c. drámájában. 8. A komikum Kisfaludy Károly A kérők c. vígjátékában. 9. Tóth Ede A falu rossza c. népszínművének tartalma (Iskolai).

VII. osztály.

1. A régi magyar nyelv sajátosságai. 2. Pesti és Heltai meséi. 3. A természet szépségeinek rajza Balassa Bálint költeményeiben. 4. Zrinyi eszméi. 5. II. Rákócy Ferenc jelleme Mikes leveleiben. 6. Hit, remény, szeretet. (Erkölcstani értekezés). 7. Politikai és társadalmi viszonyok a fel-

ujulás korában. 8. Berzsenyi költészetének tárgya, formái és hatásának eszközei. 9. Kazinczy Ferenc érdemei.

VIII. osztály.

1. A szeszes italok élvezetének káros hatása a testi, szellemi és erkölcsi életre. 2. Iréné jelleme Bolyainál és Kisfaludynál. 3. A test és lélek kölcsönös hatása. 4. Irányzatosság Eötvösnek „A falu jegyzője” című regényében. 5. Tompa hazafias allegóriái. 6. Az egyház szervezetének fejlődése. (Egyháztörténeti értekezés). 7. Szigligeti jelentősége irodalmunkban. 8. Széchenyi, Kossuth és Deák az irodalomban.

2. Az érettségi írásbeli vizsgálatnál.

Magyarból: 1. A magyar költők mint a XIX. századbeli reformeszmék hirdetői. 2. A vármegyék az alkotmány védelmében. 3. Az egyszerű gépek célja és alkalmazása.

Németből: A magyar korona. (Dr. Schack Béla: Magyar szöveg német fordításra, 61 oldal, 30 sor).

Latinból: 1. Prózai: Ciceronis Tusculanæ disputationes: I. 1—4. Erény teszi boldoggá az embert. 30 sor. 2. Költői: Vergilius Aeneidos I. IX. 473. Euryalus haláláról az anyja értesül. 30 sor.

Görögöl: Homeros Odysseia X. 28. Odysseus társai kinyitják a szélömlőt. 28 sor.

Mennyiségtanból: 1. Algebra: Két test, melyek egymástól 1266 m. távolságban vannak, ugyanabban a pillanatban egyenletesen gyorsuló és lassuló mozgással egymás felé indul. Az első percben 20 métert, minden következőben 5 m.-rel nagyobb utat fut be; a másik ellenben, az első percben 80 m.-t, minden következőben 3 m.-rel kevesebbet tesz meg. Hány perc múlva találkozik a két test, s az alatt az idő alatt mekkora utat tett meg az egyik s mekkorát a másik? 2. Geometria: Egy hajó Cataniából (északi szélesség 37°30', keleti hosszúság 32°40') a legrövidebb úton Alexandriába megy (északi szélesség 31°30', keleti hosszúság 53°8'), mennyi idő alatt tette meg ezt az utat, ha a hajó óránként 48½ km.-t halad?

IV.

Tanszerek gyarapodása.

1. Könyvtárak.

A) *A tanári könyvtár az 1904—1905. iskolai évben a következő művekkel gyarapodott :*

a) *Ajándékozás útján :* Paál Sándor: A székely nép. (Paál K. János helyi zárdafőnök úr ajándéka). Horatii Carmina. Ed. Nauck-Gyurits. Ovidii Matamorphoses. Ed. Schneider. — Mitterpacher: Primae lineae historiae naturalis. — Lessing Minna von Barnhelm. Magyarázta: Heinrich G. (A kölcsönkönyvtár ajándéka). Az Erdélyi Muzeum-Egylet 1903. évi névkönyve. (A Muzeum-Egylet ajándéka). Kisch Gusztáv. Nösner Wörter und Wendungen. (A besztercei gimn. Értesítőjének külön melléklete). Héjas Endre. A léghajó a tudomány szolgálatában. (Szerző ajándéka). Ifj. Albrich Károly. Die Lehre von der Bewegung fester Körper. (A nagy-szebeni főgimn. Értesítőjének külön melléklete). Jelentés a Székely Nemzeti Muzeum 1903. évi állapotáról. (A Sz. N. M. ajándéka). Varga Ottó. A fiam földrajzot tanul. (Szerző ajándéka). Parlaghy Kálmán. A fiam földrajzot tanul a Varga Ottó könyvéből. (Szerző ajándéka). Varga Ottó. Búcsú Jelenünk rajzától. (Szerző ajándéka). Szabó Ignác. Az igazmondás feltétlen köteleességéről. (Szerző ajándéka). Deésy Károly. A földszarki vonzás többlete. stb. (Szerző ajándéka). A szamosujvári áll. főgimn. tanulóinak tanulmányi kirándulása. (Zágráb—Fiume—Budapest.) (Az Értesítő külön melléklete). Dócy József. Európa tekintete jelenvaló természeti, művelési és kormányi állapotjában. IX. k. (Prihoda J. III. o. t. ajándéka). Kempis Tamásnak Krisztus követéséről négy könyvei. Ford. Pázmány Péter. Törvénygyakorlati kézikönyv.

Hites táblabírákká leendőek előkészületére. (Tompos A. IV. o. t. ajándéka). Pflichten der Unterthanen gegen ihren Monarchen. — A. Brosig. Tapasztalásbeli bevezetés a méhészségre. — A törvényes menedékről. III. r. (Bogos J. III. o. t. ajándéka). — M. Josuae Crepheld. Thesaurus conscribendarum epistolarum. (Kritsa V. VI. o. t. ajándéka). — Az Isten mindenhatóságának tárháza, azaz Szent Anna tisztelete. — Imádságos könyv. (Ájtatos keresztény). — A kis katekizmus kérdésekkel és feleletekkel a kis gyermekeknek oktatására. Füßy Tamás. Családi olvasmányok. (Hiányos). Wisemann M. Fabiola. Ford. Holló M. — Farkas J. Généralisation du logarithme et de l' exponentielle. (Mayer J. tanár ajándéka.) — Abt Millot. Universalhistorie. — Allgemeines österreichisches bürgerliches gesetzbuch, kundgemacht mit dem Patente vom 29. Mai 1853. in dem Grossfürstenthum Siebenbürgen. Eine Sammlung alter Schulwissenschaften. — Elementarbuch der griechischen Sprache, von Friedrich Jakobs. III. r. — Kurzgefasste neugriechische Sprachlehre, von Michael G. Bojadschi. — Cornelius Nepos. De excellentibus ducibus exterarum gentium. Ed. Josephus Vass. — Szegedi János. Rubricae iuris Hungarici. — Esdrás. Tobias. Iudith. stb. (Glósz M. ny. főgimn. tanár ajándéka). Zarándy A. Gáspár. Árpád vére (Hohenlohe). (Szerző ajándéka). Comes Josephus Mailáth. Tres sermones de sociologia. (Szerző ajándéka). Az erd. r. kath. status igazgató-tanácsának jelentése az 1904. nov. 17-re összehívott status gyűlés alkalmából. — Az erd. r. kath. status uradalmainak és alapjainak 1903. évi zárközlésai és 1905. évi költségvetései. (Az erd. r. kath. status igazgató-tanácsának ajándéka). Csobánkai Ignác. A vakok ügyének fejlődése és mostani állása Magyarországon. (Szerző ajándéka). Mikszáth Kálmán. Az én kortársaim. (A csikvárdotfalvi Olvasó-kör ajándéka). Bihari Péter. Tiszta gondolkozástan. — H. Dölp — W. Soldan. Die Determinanten nebst Anwendung auf die Loesung algebraischer und analytischgeometrischer Aufgaben. — Dr. Ottó Hesse. Die Determinanten. — Ottó Petzval. Elemente der Geometrie. — 10 drb. számtani, mértani és mennyiségtani régi tankönyv. Somogyi Ede. Magyar lexikon. 1—22. f. (Pál G. igazgató

ajándéka). Dénes Károly. Jelentés az Arany János Társaság 1903—1904 évi működéséről. (Az A.-J. T. ajándéka). Wagner Sándor. Az erd. r. kath. status tanárai X. kongresszusának Évkönyve. Kiss E. János. Emlékkönyv a budapesti IV. k. főreáliskola 50 éves fönállásának évfordulójára. (A főreáliskola ajándéka). Sándor Imre és Török Pál. Genealogiai Füzetek. I. és II. évf. (A szerkesztők ajándéka). Halotti beszédek az erdélyi országos muzeum és a kolozsvári ev. ref. kollégium könyvtárában. Összeállította Köblös Zoltán. (A kolozsvári egyetemi könyvtár ajándéka). Az Erdélyi Muzeum-Egyesület Alapszabályai. (Az E. M. E. ajándéka). Egészség-Naptár az 1905. évre. (Az erd. r. kath. status igazgató-tanácsának ajándéka).

b) *Vétel útján*: Makay István: Fizikai laboratorium, Morvay Győző: Galánthai gróf Fekete János, Ferenci Zoltán: Báró Eötvös József, Áldásy Antal: Alsáni Bálint bibornok, Szabó László: Ghymeszi Forgách Ferenc, Jordanes: A gótok eredete és tettei. Ford. Dr. Bokor János, Theokritos: Költeményei. Ford. Vértessy D., Kurt Lampert: Az édes vizek élete. Ford. Entz Margit, Brehm A.: Az állatok világa. VII. k., Radó Antal: Remekírók Képes Könyvtára. XXII—XXVIII. k., Polgár György: Ókori hitéleti és művészeti régiségek képgyűjteménye, Ferenci Zoltán: Deák Ferenc élete, Friedjung H.: Harc a német hegemoniáért. Ford. Junius. III. k., A Magyar Tudományos Akadémia Almanachja, Dr. Notter Antal: A Szent István Társulat története, Dr. Karácsonyi János: Szent István király élete, Immaculata Emlékkönyv, Pecz Vilmos: Ókori Lexikon. II. k. 17—20. füz., Heinrich Gusztáv: Egyetemes Irodalomtörténet. II. k., Jósika Miklós regényeiből: A tudós leánya, A rejtett seb, A rom titkai, Visszhangok. A gordiusi csomó, Eszther, Akarat és hajlam, Jósika István, A nagyszebeni királybíró. Mindszenty G. Legujabb költeményei, Vajda János Költeményei, Revicky Gy. Összes költeményei, Szentkláray J. és Szaboleska M.: Szépirodalmi és szépműtani közlemények, Pekár Károly: A filozófiai története, Az 1900, 1902, 1903. és 1904. évi Törvények, Goeler—Schmid: Grundriss der Kunstgeschichte, Lübke—Semran: Grundriss der Kunstgeschichte, Vergilius Bucolica et Georgica. Ed. G. Finály,

Vergilii Aeneidos I. I—XII. Ed. Pirchala, Sallustii Bellum Catilinae et Bellum Iugurthinum. Ed. Pecz, Taciti De vita et moribus Julii Agricolae libri, Taciti Historiarum libri I—VI. Ed. Némethy, Ciceronis De finibus bonorum et malorum I. V. Ed. Némethy, Ciceronis De officiis I. III. Ed. Csengeri, Ciceronis Orationes selectae XIII. Ed. Dávid, Ciceronis Epistulae selectae. Ed. Csengeri, Ciceronis Laelius De amicitia. Magyarázta Heinrich G., Ciceronis Cato Maior De senectute. Magyarázta Heinrich G., Horatii Opera. Ed. Bartal-Malmosi-Csengeri, Livii Ab urbe condita libri I—IV, XXI—XXX. Ed. Dávid, Sedlmayer: Ausgewählte Gedichte des P. Ovidius Naso, Magyar Törvénytár. Szerk. Dr. Márkus Dezső. I—VI. k., Az 1540—1848. évi erdélyi törvények, Dr. Georg Busolt: Die griechischen Stats- und Rechtsaltertümer, Iván Müller—Adolf Bauer: Die griechischen Privat- und Kriegsaltertümer, Herman Schiller—Moritz Voigt: Die römischen Stats-, Kriegs- und Privataltertümer, Márki Sándor: Mária Magyarország királynéja, Mika Sándor: Weiss Mihály II. f., Széchy Károly: Gróf Zrinyi Miklós III. k. I. f., Dr. Szinnyei Ferenc: Bacsányi János, Pór Antal: Keszei Miklós, Rückblick auf die jüngste Entwicklungsperiode Ungarns, Rátz László: Matematikai gyakorlókönyv, Dézsi Lajos: Az irodalomtörténet módszerei, Ballagi Aladár: Régi magyar nyelvünk és a Nyelvtörténeti Szótár I. k. első fele, Evlia cselebi török világutazó magyarországi utazásai 1659—1664. Ford. Dr. Karácson Imre, Dr. Platz Bonifác: Az ember eredése, faji egysége és kora.

c) *Folyóiratok*: Növénytani közlemények. Szerk. Schillerszky Károly. I—III., Irodalomtörténeti közlemények. Szerk. Szilády Áron. I—XIV., Országos Középiskolai Tanár-egyesületi Közlöny. Szerk. Balogh Péter. XXXVII., Értesítő az Erdélyi Múzeum-Egylet orvos term.-tud. szakosztályáról. I. Orvosi szak. XXVI. és XXVIII. évf. II. Természettudományi szak. XXVI. és XXVIII. évf. Budapesti Szemle. Szerk. Gyulai Pál 325—336. sz., Művészet. Szerk. Lyka Károly. III., Egyetemes Philologiai Közlöny. Szerk. Katona Lajos. XXVIII., Nyelvtudományi közlemények. Szerk. Szinnyei József. XXXIV., Századok. Szerk. Nagy Gyula. XXXVIII., Akadémiai Értesítő. Szerk. Szily Kálmán.

169—180. sz., Erdélyi Muzeum. Szerk. Szádeczky Lajos. XXI., Magyar Nyelvőr. Szerk. Simonyi Zsigmond. XXXIII., Természettudományi Közlöny és Pótfüzetek. Szerk. Csopey L. és Paszlavszky J. XXXVI., Szinnyei József. Magyar írók élete és munkái. 83—88. sz., Jó Egység. Szerk. Dr. Nagy Albert. III., Katholikus Szemle. Szerk. Mihályfi Ákos. XVIII., Magyar Chemiai Folyóirat. Szerk. Illosvay L. és Molnár S. X., Állattani közlemények. Szerk. Méhely Lajos. I—III., Történelmi Tár. Szerk. Dr. Komáromy András. 1904. évf., Matematikai és Természettudományi Értesítő. Szerk. König Gyula. XXII., Bölcséleti Folyóirat. Szerk. Kiss János., Archeologiai Értesítő. Szerk. Hampel József. XXIV., Földrajzi közlemények. Szerk. Cholnoky Jenő. XXXII., Matematikai és Fizikai Lapok. Szerk. Kövesligethy R. és Rados G. XIII., A Kisfaludy Társaság Évkönyve. XXXII—XXXVII., Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. Szerk. Gyulai Pál. XVIII., Értekezések a történelmi tudományok köréből. Szerk. Pauer Imre. XVIII. XIX.

B) *Ifjúsági könyvtár.* Vétel: Dr. Bán Aladár: Szemelvények Balassi Bálint követőinek verseiből, 3 péld., Dr. Nógrádi László: Gr. Zrinyi Miklós prózai munkái, 3 p., Gyöngyösi: Murányi Venus-a. Kiadta Dr. Bán Aladár, 4 p. Pesti Gábor és Heltai meséiből szemelvények, 5 p., Petőfi elbeszélő költeményei, 10 p., Petőfi: Haza és szabadság, 10 p., Családi versei, 10 p., Románcai, 10 p., Barátság és szerelem, 10 p., Táj- és életképei, 10 p., Arany: Buda halála, 3 p., Jósika: Abafi, 2 p., Czuczor: Botond, 3 p., Vörösmarty: Zalán futása, magy. Erdélyi, 3 p., Faludi: Téli éjszakák, kiadta Rupp K., 3 p., Bolyai: II. Mohamed, kiadta Heinrich, 3 p., Kemény: Zord idő, 6 p., Marczali: Nagy képes világtörténet VI. k., Hoffmann Ferenc: A megtért, A munka jutalma, A szenvedések iskolája, Anyai szeretet, Az Inka kincse, Az igazság napfényre jő, Az életbiztosítás, Testvéri szeretet, A gyermeki szeretet, Megpróbáltatások, Loangó királyfi, Hűség és alnokság, Egy fedél alatt, Aki mer, az nyer, Külső fény és belső érték, Négerélet, A látszat csal, az igazság győz, Az árvák, Ahol legnagyobb a veszély, Mindenki a maga szerencséjének kovácsa, Szegény és gazdag, A ten-

geren túl, Vidor Ferkó, A milliomos, A bünhódés, A becsület útja, Amilyen az úr, olyan a szolgálja, A szokás hatalma, Tiszteld atyádat és anyádat, A helgolandi fiú, A jött is meghozza a kamatjait, Sziklay János: Hany Istók története, Csulak Lajos—Bánfi János: Három ünnep története, Regék és mesék, Benedek Elek: Többsincs Királyfi, Roboz Andor: Történetek az iskolából, Gaál Mózes: Vig elbeszélések, Verzsényi György: Apró elbeszélések, Csulak Lajos: Székelyföldön, Benedek Elek: Két történet, Egri György: Bohókás történetek, Benedek Elek: Történetek öreg emberekről, Csulak Lajos: Mikor iskolába jártunk, Mosdóssy Imre: A király könyve, Egri György: Erdőn, mezőn, Gerő Attila: Az igazság diadala, Teveli Mihály: A zászló, G. A.: Aranyszivű Bandi, K. Simó Ferenc: Négy fiú története, Gaál Mózes: A vezér boszúja, Kupa, a pogány vezér, Tábori Róbert: Az utolsó mentsvár, Szerelemhegyi Tivadar: A királyért, Szalai Sándor: Vihargyöngyök, Bánfi János: Kegyetlen büntetés, Solymossy Sándor: Az ingoványvár, Gaál Mózes: Both hajnok árvája, Aki bírja, marja, Böngérfi János: A vitéz kuruc ezredes, Szalay Sándor: A hűséges feleség, Földes Géza: A dozse fia, Gaál Mózes: Az urasági inas, Skrobanyek úr, Herr von Keeskeméti, Defoe Dániel: Robinson Crusoe, átdolg. Gaál Mózes, Gaál Mózes: Csontos Szigfried és Berni Detre, Verne Gyula: A robinsonok iskolája, Strogoff Mihály utazása, Antifer mester csodálatos kalandjai, Anchi: Falusi gyermekek könyve, Dickens Károly: Twist Olivér, Anhi: Két fiú története, Kincs István: Testvérek, A vadon gyermeke, Prónai Antal: Kis barátainak, Rolfus Károly: Beppó a lazзарóni fiú, Marryat: Derék Ferkó története, Gruber—Hörl: Martini Gusztáv életrajza, Demény Dezső: Sötét napok, A három árva, Cooper: Vadölő, Az utolsó Mohikán, Becher—Stowe: Tamás bátya kunyhója, Müller Károly: Cook a tengerész, Boross Mihály: Boldogháza, Macé János: Egy falat kenyér története, Verne Gyula: Dél csillaga, Kérában a vasfejú, Bombarnac Claudius, Az Orinocon fölfelé, Jókai Mór: Sonkolyi Gergely válogatott beszélei I., II., Jósika Miklós: Regegyöngyök, Donászy Ferencz: Villámsugár, Rudyard Kipling: Történetek az őserdőből, Németh Péter:

A Quarneró vizein, 2 p., Pázmány P. válogatott egyházi beszédei, kiadta Bellaagh, 3 p., Faludi: Három elbeszélés a Téli éjszakákból, 5 p., Kölcsey szónoki művei, 5 p., Arany János: Toldi estéje, 5 p., Pajeken Frigyes: Mitaha-sa a puskaporképü, Csengery Antal összegyűjtött munkái I—V. k., Vörösmarty: Zalán futása, magy. Erdélyi, 3 p., Capes W. Livius, ford. Finác, 2 p., Vörösmarty Cserhalom, magy. Pintér, 3 p., Sophocles: Elektra, ford. Csiky, magy. Lonsonci, 5 p., Shakspere: Julius Caesar, ford. Vörösmarty, magy. Névi, 5 p., Dr. Molnár István: A váradi sorozás, vagy a szeszecsalók hatása, 2 p., Szitnyai Elek: Tanulmányok, Flammarion: Újabb csillagászati olvasmányok, Hoitsy Pál: A nagy természet és a kicsiny ember, Sajó Sándor: Útközben, Spillmann József: Idegen tájakon, I—IX. k., kiadja Tóth Mike, Rosty Kálmán: Gonzaga Szent Alajos élete, Gruber Mátyás: Kostka Szent Szaniszló. Összesen 264 drb. 327 K. 10 fillér értékben.

Ajándék: Vass Jenő VII. o. tanulótól Garay János: Szent László, Fodor Gergely III. o. tanulótól Wels: Az időgép, ford. Mikes Lajos, Lampel kiadótól Shakspere: A velencei kalmár, ford. Radó, Balassa József: Szemelvények a kodexek irodalmából, Deák Ferencz második felirati beszéde, Kajlós Imre: II. Rákóczy Ferencz vallomásaiból II. füzet, Roger mester siralmas éneke ford. Turchányi, Aranyosrákosi Székely Sándor: A székelyek Erdélyben, Alexander Bernát: Shakspere, Priskos rhetor töredékeiből szemelvények, ford. Szilágyi Sándor, Balogh Pál: A legnagyobb magyar, Márton Tamás III. o. tanulótól Szarvas Izsó: A halász és a szellem, Heltay Gáspár válogatott meséi, Pál Gábor igazgatótól Karácsony. 1904. (a Vasárnapi Ujság kiadása), Szilávik Ferenc tanártól Rolfus Károly: Beppo a lazzaróni fiú, Barabás János IV. o. tanulótól Hargitai: Nehány szó, Dr. Balló István tanártól Tóth Ede: A falu rozsza, 5 p., Altorjai báró Apór Péter élete és működése, 10 p., Báthory Endre bibornok és erdélyi fejedelem halála, 10 p., Antal atyától (P. Halmay Antal karmelita) A szerzetes ujoncok vezérkönyve, Püspök úr ó Méltóságától Silvio-Pellico: Az emberi kötelességekről, ford. Alleram Gyula, Varga János IV. o. tanulótól Szabó Imre: A falu

őrangyala, Botár Dávid IV. o. tanulótól Moeller Ottó : Az aranycsináló, I. füzet, ford. Szerelemhegyi, Az Önképzőkörtől a Képes Folyóirat 1904. évfolyamának 35. és 36. kötete, a Tanulók Lapja 1902. évf. II. félév, 1904. évf. I. és II. félév. Az ajándékozott könyvek száma 50 drb, értéke 84 korona 30 fillér.

A könyvtár használatáról az alábbi táblázat nyújt felvilágosítást.

Osztály	A tanulók száma	A kivett könyvek száma, darab, (kötet)
I. A)	47	257
I. B)	49	243
II.	60	257
III.	56	355
IV.	53	419
V.	28	372 (390)
VI.	32	406 (417)
VII.	23	168 (187)
VIII	23	236 (281)
Összesen	348	2713 drb, (2806) kötet.

C) *Kölesön könyvtár.* Az 1903—1904. tanév végén a következő könyvvállomány volt a könyvtárban :

Tankönyv : . . . . . 1244 drb 2041 K. értékben.

Gyarapodás a folyó tanévben : 304 drb 729 K. értékben.

Kiselejtezve : . . . . . 341 drb

Összesen : 1207 drb 2770 K. értékben.

Készpénz : . . . . . 3791 K.

Összesen : 6561 K. értékben.

Tehát az összes vagyon : 6561 K.

2. Szertárak.

A) Földrajzi szertár.

A múlt tanév végén volt 110 drb térkép és 7 földgömb 1354 korona 50 fillér értékben. Az idei gyarapodás :

1. Italia ókori térképe 2 pldban. 2. Magyarország térképe Szent István halálakor. 3. A föld képe féltékékben. Összesen : 82 K 52 fill. értékben.

B) Érem- és régiségtár.

Ezen szertár állománya a tanév végén volt : 3 arany, 1090 ezüst, 1136 réz, 4 bronz, 20 nikkelpénz ; 9 ezüst, 52 réz, 44 bronz, 23 nikkel érem és 79 papirpénz, összesen : 1760 kor. 02 fillér értékben.

Valamint a multban, úgy a befolyt 1904--905. tanévben is gyarapodott pénz és éremtárunk. Nevezetesen : Csere utján I. Ferencz korabeli 30 krajcáros. I. Ferencz korabeli 15 krajcáros 1807., 3 Kreuzer 1851., Ein Kreuzer II. 1790, 3 Kreuzer. II. József 1812., Ein Kreuzer 1781., 3 Kreuzer 1800., 2 Kreuzer 1851., 1 Kreuzer 1851., $\frac{5}{10}$ Kreuzer 1860., 6 Kreuzer 1849., $\frac{1}{4}$ Forintos 1860., 20 Krajcáros (magyar) 1869., Magyar ezüst dénár Miksa 1569., Ezüst tallér 1664., Moneta Regis F. Sclavoniae ezüst dénár Károly Róbert korából., Román emlékérem 1886., 5 román báni., 5 centesimi San Marino 1869., Signum memoriae érem 1848--1898., A szabadságharc emlékérmé 1848--1898., 10 bános oláh társ. érem 1896., I. Ferenc 3 ezüst krajcáros 1821. Pus-kás Tamás nyug. lelkész ajándéka Csikcsicsó. Károly ol-mützi érsek 3 ezüst dénárja 1670., Porosz ezüst pénz 1744., 3 ezüst krajcár 1694., 1699-beli magyar ezüst dénár., Osztrák 10 krajcáros 1872., 6 krajcáros (magyar) 1849., 6 krajcáros (osztrák) 1849., $\frac{1}{2}$ Kreuzer 1816. Olajos Andor IV. oszt. tanuló, 6 krajcáros 1800., 1 krajcáros (magyar) 1848., III. Zsigmond lengyel király ezüst dénárja, Sipos Richárd IV. oszt. tan., Török rézpénz, Angol játékpénz, 3 Kreuzer 1851., 30 krajcáros 1867. Sipos Bálint IV. oszt. tan., 3 krajcáros 1800., Ein Kreuzer 1816., 1 krajcáros 1800., 3 Kreuzer 1812., Dobos András IV. oszt. tanuló, 6 krajcáros 1800., Ferency Sándor IV. oszt. tanuló, Ein Kreuzer 1846., Ein Kreuzer 1790., Csata Károly IV. oszt. tanuló, Egy krajcáros 1800., Szent György érem Bogács Imre IV. oszt. tanuló. Egy krajcáros 1800., Kampeán János III. oszt. tanuló, 10 krajcáros 1860., Helvig János IV. oszt. tanuló, I. Lipót 15 garasos 1662., János Kázmér lengyel király

1764., I. József ezüst 3 garasos 1708., III. Zsigmond lengyel király 3 garasos, I. Lipót-féle hatos 1677., I. Lipót-féle duazius 1703., denár, I. Lipót-féle denár 1698., Árpád-kori ezüst denár, Hatos 1849., Pálffy András körjegyző csikvárdotfalvi, 2 báni 1888. Orbán István IV. oszt. tanuló, 5 báni 1900. Dobos András IV. oszt. tanuló, Emlékérem. Barabás János IV. oszt. tanuló, Játék pénz Petres Kálmán III. oszt. tanuló, Zen kreuzer 1849., Kossuth bankó, 5 forint, Mária Terézia korából, 1763. pénz. Olajos Andor IV. oszt. tanuló.

C) Rajzszeretár.

A rajzszeretár gyarapodása az 1904–905. tanévben a következő :

1. Gróh István : Magyar stilusu rajzminták. (Értéke 60 korona).

2. Kisebb tárgyakat ajándékoztak a rajzszeretár részére a következők : Kovács Gábor VIII. oszt. tanuló., Adorján Pál I. B) oszt. tan., Bene János I. B) oszt. tan., Bene József I. B) oszt. tan., Györpál János I. B) oszt. tan., Imets Ákos I. B) oszt. tan., Konez Lajos I. B) oszt. tan., Petres Kálmán I. B) oszt. tan., Oláh Jenő I. B) oszt. tan., Ráduly Benjámin I. A) oszt. tan., Sándorffy József I. B) oszt. tan., Szabó József I. B) oszt. tan.

V.

Egyesületek élete.

1. Máriatársulat.

Közljük a társulat meghatározását és a szabályait, hogy az ifjúság és érdeklődők a társulatról világos ismeretet nyerjenek.

A Mária-congregatio önkéntes, tisztán vallásos egyesülése bizonyos számú katolikus embernek oly célból, hogy magukban és másokban fölébresszék a boldogságos Szűz iránt való tevékeny szeretetet.

A Mária-congregatiót egyháziilag jóváhagyott törvények nélkül gondolni sem lehet, de a vezetése teljesen saját előjáróira van bízva.

Hozzá tartozik a Mária-congregatio teljességéhez még az, hogy címet vesz fel. E cím a boldogságos Szűz valamely ünnepéről vétetik. Minden congregatio rendesen egy-egy szentet is választ védőjéül.

Nem lehet a congregatio háromszázados multján okulva kétségbe vonni, hogy azok a congregatiók érik el legkönnyebben, legbiztosabban és legtökéletesebben céljukat, melyek nemcsak a nemek, hanem egyszersmind a különböző hivatások, életkorok és társadalmi állapotok (viszonyok) szerint alakulnak meg.

A társulat célja.

Hogy tagjait tevékeny szeretetre és öntudatos tiszteletre indítsa a boldogságos Szűz iránt.

Tevékeny szeretet alatt azt a szeretetet értjük, mely nemcsak érzelem, hanem érzelmet, akaratot, képzeletet, kedélyt irányító, alakító, nemesítő életelv. Ilyen életelvé

akarja tenni a Mária-congregatio tagjainak lelki világában a szent Szűz iránt való szeretetet. A szent Szűznek közvetlen közelében állasz — úgy élj, amint ez a közelség megkívánja. Ez a legfőbb congregatioi regula.

Ezért a tagok belépésükkor a legünnepélyesebben felajánlják magukat a holdogságos Szűznek.

Ebből következik, hogy a Mária-cogregatio lényével követeli tagjaitól a tiszta, a mély, a bensőséges keresztényi életet.

Hozzá tartozik a tevékeny szeretetnek nemcsak fogalmához, de természetéhez is, hogy nem maradhat bezárva abban az egy szívbén, amelyben lakik, hanem kiárad, kisugárzik, hogy melegítsen, gyulasszon más szíveket is. — Ez történik a jó congreganisták között is. A Mária-congregatio célja ezt nemhogy kizárná — de szükségyszerűleg magával hozza, sürgeti, megköveteli.

A közös célnak ezen közös szeretete egy testté, egy lélekké forrasztja az egész Mária-cogregatiót úgy, hogy az nemcsak egyes tagjaiban, de a maga egészében is úgy érez, úgy cselekszik, úgy szerepel, úgy lép föl, mint a szent Szűznek családja, az ő érdekeinek elszánt munkása, ápolója, terjesztője és védelmezője.

Ezt nevezzük öntudatos Mária-tiszteletnek.

Jegyzet. Az eddig mondottakból világosan kitűnik :

1. hogy a Mária-congregatio nem tekinthető a szokásos értelemben vett Mária-társulatnak vagy jámbor ima-egyesületnek ;

2. hogy a Mária-congregatio természeténél fogva nem más, mint a tevékeny apostoli szeretetnek élő és éltető szerve.

A társulat vezetői.

A Mária-congregatiót vezeti :

Egy az egyházi hatóság által kinevezett áldozópap : a praeses és a magistratus (tisztikar), mely áll 1 praefectus-, 2 assistens-, 6—12 consultor-, 1 secretarius-, 1 exactor-, 1—2 sacristanus-, 1 bibliothecarius-, 1—2 lectorból.

I. A praeses feladata.

1. A praeses a Mária-congregatio feje, vezére, irányítója.
2. Ismernie kell a rábízott congregatio sajátos viszonyait, tagjainak speciális helyzetét, állapotát, körülményeit, ezekhez képest idomítja, alkalmazza, végrehajtja a congregatio általános törvényeit.
3. Ő veszi föl végérvényesen a tagok sorába az arra méltó jelölteket és részesíti ezáltal a római prima primaria congregationnak kegyelmeiben és kiváltságaiban.
4. Ő zárja ki ideiglenesen vagy véglegesen a méltatlan tagokat.

II. A magistratus feladata.

1. A Mária-congregatio magistratusa képezi a praeses oldala mellett a tanácsadó és végrehajtó közeget. Áll pedig e magistratus a congregatio összes választott tisztviselőiből, kiknek rangfokozatát és hatáskörét külön-külön a congregatio törvényei határozzák meg.
2. Gondoskodik arról, hogy a congregatio szabályai mindenben hűségesen betartassanak.
3. Feladata: méltóságával, tekintélyével, de különösen jó példájával a boldogságos Szűz iránt való buzgalmat, a kölcsönös szeretetet s testvériességet a congregationban föntartani és növelni.
4. Kötelessége: a visszaéléseknek, melyek a congregationban lábrakapnak, eréllyel és szeretettel útját állani.
5. Hozzá tartozik: éber szemmel és teljes határozottsággal a congregationnak és tagjainak jó hírneve fölött való őrködés.

A társulat tagjai.

A tagok kétfélék:

1. A tulajdonképi rendes tagok, azaz congreganisták.
Ezek azok, akik a Mária congregatio szellemében a boldogságos szűz Máriának mindenkorra följánlották magukat s a tagok közé törvényszerűen felvették és bevezették.
2. A jelöltek, azaz candidatusok.
Ezek azok, akiknek őszinte vágyuk s szándékuk van

a congregatioba belépni, minek alapján őket a praeses és a magistratus a jelöltek közé felvette.

A társulatba való felvétel.

Senkit sem szabad a congregatioba felvenni, aki nem áll jó hírben, akinek élete és viselete nyilvános botrányt okoz, vagy akinek nincs komoly szándéka a congregatio szabályainak pontosan megfelelni.

Aki a congregatioba akar lépni, először a praeseshez forduljon, aki őt felvilágosítja a congregatio céljára, gyakorlataira s törvényeire vonatkozólag.

Ha a praeses jónak látja a jelentkező kívánságának helyt adni, a következő tisztviselői gyűlésen jelentést tesz róla s indítványozza a jelöltek (candidátusok) sorába való felvételét s nevét a praefectus által a legközelebbi rendes gyűlésen közhírré teszi.

A jelölt ezentúl a rendes gyűléseken részt vehet, de a tiszti választásokon sem mint választó, sem mint választható nem szerepelhet.

A jelöltségi időszak a készület és próba ideje s arra való, hogy a jelölt iparkodjék buzgósága, példás viselete által magát méltóvá tenni, hogy a szent Szűz fiainak sorába léphessen.

A jelölt mellé a praeses egy vagy két tisztviselőt jelöl ki, akinek feladata a jelöltet a congregatio szellemébe, életébe bevezetni s őt a fölvételre minél jobban előkészíteni.

A jelölt fölvételét illetőleg a tisztikar határoz. Vagy kitiltja a jelöltet, ha nem felel meg, vagy meghosszabbítja a jelöltségét vagy elhatározza fölvételét.

A gyűlés eredményét a praefectus a congregatio tudomására hozza, hogy kiki a fölvétele elleni kifogását — ha van — idejekorán megtehesse.

Ha a jelölés ellen semmi kifogás sem érkezik, a jelölt a melléje rendelt tisztviselő útmutatása alapján és egyetemes szent gyónással s szent áldozással készül el az ünnepélyes fölvételre.

A társulattól való kizáratás.

Ha valaki fölvelt tagja a congregationnak, részes marad a congregatio minden búcsújában, jócselekedetében és kiváltságában, ha mindjárt más állásba lép vagy más helyre költözik is !

Ha azonban valaki a congregatio jó hírén nyilvános kihágás vagy botrányos élete által csorbát ejt, a congregatio kizárja őt a kebeléből.

E tekintetben a tisztviselő-gyűlés határoz.

A kihágás súlyához és nagyságához mérten a kizáratás is különféle.

Vagy négy szemközt adja a praeses a méltatlan tagnak tudtára kizáratását, vagy a gyűlésen minden formáság nélkül kijelenti, hogy „N. N. ki van zárva a congregatióból”, vagy ha a botrány igen nagy volt, a rendes gyűlésen hivatalosan és ünnepélyesen felolvassa a kizáró okiratot.

Kisebb kihágások miatt a congregatio megfoszthatja tagjait egy időre kiváltságaiktól, búcsúiktól s jogaiktól anélkül, hogy kizárná őket.

Az ily tagok büntetésük alatt nincsenek fölmentve a congregatio iránt vállalt kötelességeik alól, de jogaikat nem gyakorolhatják : nem viselhetik a congregatioi címet, nem választhatnak s meg sem választhatók !

A társulat szabályai.

I. Általános szabályok.

1. §. A boldogságos szűz Máriát, mint az igazi Anyát szívből szeretni, Hozzá a fiúi szív rendületlen bizalmával ragaszkodni, magasztos erényeit utánozni s másokkal is utánoztatni, ez minden congreganista legszentebb kötelessége. Ezt elvárja tőle a congregatio ama sok kegyelem fejében, melyet nyújt. Erre kötelezi magát belépésekor az ünnepélyes fogadalmával. E szabályok tehát főként és mindazt célozzák, ami a congregatióban a boldogságos Szűz tiszteletét fejleszti.

2. §. Ezen tisztelet legközvetlenebb megnyilatkozása legyen a lehető legnagyobb készség és pontosság a congregatio szabályainak megtartásában.

3. §. Mint minden testület, úgy a Mária-congregatio is csak úgy virágozhatik s hozhatja meg a maga gyümölcsét, ha tagjai a vezetőség iránt készséges engedelmességet tanusítanak. A magistratus iránt legyen minden tag eltelve az azt és állását megillető tisztelettel. Érintkezzenek a magistratus tagjaival saját, valamint a congregatio érdekében minél gyakrabban.

4. §. A congregationnak az egyesületi kápolna szépsége, diszítése, jókarban tartása legyen egyik főgondja. Ha anyagi áldozatokra volna szükség, a magistratus legjobb belátása szerint fölszólíthatja erre a congregatiót.

Ugyanez áll az érmekeket, jelvényeket, okleveleket s egyéb kiadásokat illetőleg.

5. §. Mindenki köteles a congregatio kápolnájában a szokásos közös heti összejöveteleken pontosan megjelenni s az ezeken végzett ájtatossági gyakorlatokon a tőle telhető buzgósággal résztvenni.

6. §. Ha valamelyik tag a gyűlések valamelyikén akadályoztatása miatt meg nem jelenhetik, tartsa kötelességének vagy előzetesen, vagy utólagosan a praesesnél, illetőleg a praefectusnál távolmaradását szóval vagy írásban kimenteni.

7. §. Mivel a gyűléseken való pontos megjelenés mind a congregatoria, mind pedig a tagokra nézve egyike a legfontosabb kötelemeknek, azért a hetenkinti megjelenés ellenőrzés alatt áll.

Hogy a gyűlés látogatását ellenőrizni lehessen, a congregatio kápolnájában tábla legyen fölfüggesztve, amelyen a tagok neve föl van jegyezve.

Mihelyt egy tag belép, valami jelt illeszt nevéhez.

A kinek neve nincs megjelölve, távolievőnek tekintendő. Az illető tisztviselő pedig nevét az arra rendelt könyvbe írja.

8. §. Ha valaki ezt alapos ok nélkül elmulasztaná, a praeses köteles őt ezért szóval vagy írásban meginteni s ezen fontos kötelességére figyelmeztetni.

9. §. Aki ennek dacára is elhanyagolja az összejöveteleken való részvétet, azt a magistratus a congregatióból kizárja; a praeses pedig a magistratus határozatát a leg-

közelebbi gyűlésen az egész congregatio tudomására hozza.

10. §. Naponként reggel emeljék föl szívüket édes Anyjukhoz, helyezték magukat oltalma alá, kérjék ki anyai áldását s ajánlják föl neki az egész napot.

11. §. Indítsák föl magukban a hit, remény és szeretet indulatját. Mondjanak három „Üdvözlég Mária“-t vagy egy „Mi Atyánk“-ot és egy „Üdvözlég Mária“-t, hozzáfűzve az „Üdvözlég menyország királynéja“ című imát.

Lelküknek kimondhatatlan hasznára fog válni, ha naponként, vagy legalább helyel-közzel elmélkednek az Úr Jézus s a boldogságos Szűz életéről.

12. §. Napközben tartsák szem előtt Szent Pál szavait: „Amit cselekesztek szóval vagy tettel, mindent ami Urunk Jézus Krisztus nevében tegyetek.“ (Kol. III. 17.) „Tehát akár esztek, akár isztok, akár valami mást miveltek, mindent az Isten dicsőségére cselekedjete.“ (I. Kor. X. 31.)

13. §. Este adjanak méltó hálát a nap folyamán nyert számos kegyelemért. Tartsanak naponként szorgos lelkiismeretvizsgálást s tisztuljanak meg esténként bűneiktől minél tökéletesebb bánattal.

Mondjanak el három „Üdvözlég Mária“-t és az „Oltalmad alá futunk“ című imádságot.

Végül a „Mélységből“ kezdetű 129. zsoltárt a megholt tagokért. Ajánlják szívüket, lelküket a boldogságos Szűznek, kérjék ki éjjelre az Ő oltalmát.

14. §. Minden tag havonként a legbuzgóbb készüllettel járuljon a szent gyónáshoz és szent áldozáshoz.

15. §. Hogy ezen gyakori szent gyónás lelkiéletére hasznos legyen, válasszon magának egy állandó gyóntató atyát. Az előtt tárja ki egész szívét-lelkét. Bizza magát s lelki életét egészen az ő vezetésére.

16. §. Az Úr Jézus s a boldogságos Szűz ünnepeit különös buzgósággal és áhitattal üljék meg.

Készüljenek már előre egy vagy több (3—9) napi ájtatossággal, főleg pedig buzgó szent gyónás- és áldozással.

17. §. Igen ajánlatos, főleg a lélek békéjének s nyugalmának megőrzésére évenként egyszer a szent gyakorlatok, vagy a főünnep alkalmából egyetemes szent gyónást végezni.

18. §. A testületi szellem, a felebaráti szeretet ápolására, a buzgóságban való nemes verseny emelésére határozzon meg a vezetőség bizonyos napokat (a főbb ünnepeket), melyeken a congregatio közös szent-áldozást végez.

19. §. Nagy érdeke a congregationnak, hogy tagjaiban az első lelkesedés és buzgóság a maga üdeségében megmaradjon. Ezen célra végezzen a congregatio évenként 2—3 napos közös lelkigyakorlatot.

Ahol pedig ez lehetetlen, ott más, a szent gyakorlatok szellemével megegyező ájtatosságot végezzenek.

20. §. A congreganisták, mint a szent Szűz családjának tagjai s egymás testvérei, a legnagyobb kölcsönös szeretetet ápolják. Szóval és tettel, jó tanácssal és példával legyenek mindig egymás épülésére és segítségére.

Szent kötelességük tehát, hogy mindaz, ami ezt a békét s szeretetet megzavarhatná — mint p. a haszontalan beszéd, megszólás, sértegetés, gúnyolódás, a sérelmek meg nem bocsátása, — körükből száműzve legyen.

Legyenek azon, hogy egymás iránt különös figyelmet, jóindulatot, előzékenységet tanusítsanak.

21. §. Az életkörülmények bármilyen kialakulásában is congreganistához méltóképen viselkedni, — ez legyen a congreganista legkomolyabb törekvése, legszigorúbb elve.

22. §. Szorgosan kerüljék mindazt, ami a congregatio hírnevét bemocskolná, — p. o. rossz színházak látogatását, kétes társaságot, sikamlós beszédeket, tréfákat, durva kifejezéseket, rossz olvasmányokat stb. Ellenkezőleg legyenek mindenképen azon, hogy minden szavuk, tettük emelje a congregatio jó hírét, szűz Anyjuk dicsőségét.

23. §. Ragyogjon egész viseletükön hitbeli meggyőződésük, az Isten s az anyaszentegyház parancsai iránti hűség, állapotbeli kötelmeikben való lelkiismeretesség, az élet játszi szeszélyeiben a jellemzilárdság, az igazi testvéri szeretet.

24. §. A congregatio szelleme és természete tagjaitól apostoli buzgalmat követel. Következéleg, amint a körülmények megengedik, szeretettel és bátorsággal védelmezzék szent hitüket.

25. §. Nem kisebb odaadással törekedjenek arra, hogy

a fölvilágosító, bátorító szavaival visszavezessék a hit útjára: az igaz keresztény életre azokat, kik arról letértek. Tegyük ezt főleg rokonaik, barátaik, alattvalóik körében.

26. §. Mivel a jó könyvek olvasása igen ajánlatos, ezt a congreganisták sűrűen gyakorolják. E célra a congregationnak, amennyire telik, jó könyvekből álló könyvtára legyen, amelyből a congreganisták a praeses utasítása szerint vehetnek kölcsön könyveket.

A könyvtárost a praeses nevezi ki.

27. §. Ha valaki hosszabb időre, vagy teljesen elhagyja a congregatio városát, jelentse be távozását a praeseknek vagy a praefectusnak. Kérjen elbocsájtási igazolványt, hogy annak alapján új tartózkodási helyén az ottani congregatióba — ha van — beléphessen. Távollétében maradjon hű fogadalmához. Éljen a boldogságos Szűz fiához méltó életet. Példájával, szavával legyen mások épülésére.

28. §. A távollevő tag mindaddig részesül a congregatio kegyelmeiben, imáiban s érdemeiben, míg valamely más congregatio rendes tagja nem lesz.

29. §. Hogy ez a lelki közösség sértetlen maradjon, évenként a congregatio főünnepének napján pár sorban újítsa meg belépésekor tett fogadalmát és járuljon a szentségekhez.

30. §. Ennek három éven át való elmulasztása minden közösséget megszüntet a congregatioval.

31. §. A távollevő tagok első sorban, de meg a többiek is, jelentsék be lakásuk pontos címét vagy annak változtatását a secretariusnál, hogy szükség esetén az érintkezés írásban is megtörténhessék.

32. §. Különös szeretet és figyelem tárgyát képezzék a beteg tagok.

Imádkozzanak közösen és külön is, hogy a jó Isten adja vissza neki egészségét, ha ez lelkének javára szolgál. Ha pedig az Úr magához akarja szólítani, a boldogságos Szűztől kérjenek számára kegyelemteljes kimulást. Meg ne feledkezzenek arról gondoskodni, hogy a szentségekben ideje korán s mentől méltóbban részesüljön.

33. §. Hogy azonban mindez megtörténhessék, mihelyt

valaki megbetegszik, az a tag, kinek a betegről tudomása van, jelentse be azt a praesesnek, illetőleg a praefectusnak.

34. §. Ha a congregatio valamelyik tagja meghal, mindenki mondja el nyolc napon át érte a „Mélységből kiáltok” kezdetű 129. zsoltárt. A congregatio testületileg vegyen részt a temetésen s a congregatio kiváltságos oltárán bemutatandó engesztelő szentmise áldozaton. Valamelyik közeli napon imádkozzák el közösen az „officium defunctorum”-ot vagy a fájdalmas rózsafüzért.

35. §. Hogy ezen szabályok, melyek megtartására magukat ünnepélyes fogadalommal kötelezték, minél jobban szívőkbe, elméjükbe vésődjenek, olvassák föl nyilvánosan az egész congregatio színe előtt az illető congregatio részleges szabályaival együtt évenként legalább egyszer (pl. tisztviselőválasztáskor vagy a főünnep napján).

36. §. A Mária-congregatio ezen felsorolt szabályai senkit bűn terhe alatt nem köteleznek.

II. A magistratus szabályai.

1. A magistratus választása.

1. §. A tisztújítást évenként egyszer vagy kétszer ejtik meg.

2. §. Választók és választhatók azon rendes tagok, kik nincsenek valami törvénysértés miatt jogaiktól és kiváltságaiktól megfosztva.

3. §. A praefectus választása a következőképen történik:

A választást megelőzőleg a tisztikar egy magistratus-gyűlésen titkos szavazással három választhatót jelöl.

Az a három, aki általános szótöbbséget kapott, a praefectus-jelölt.

Ezen három jelölt közül választja azután az egész congregatio a praefectust.

4. §. A praeses a Szentlélek Úristen segítségül hívása után kihirdeti a három jelöltet s a szent Szűz oltárára egy-egy jelölt nevével ellátott serleget helyez. Minden választó egy golyócskát kap, azt annak serlegébe ejti, akire szavaz.

Aki legtöbb szavazatot kapott, az lesz a praefectus, a második az I. assistens, a harmadik a II. assistens.

5. §. A szavazás után a praeses kihirdeti az eredményt s az újonnan választottak átveszik jelvényeiket és elfoglalják helyüket.

A congregatio pedig hálát ad a Gondviselés ezen intézkedéseért.

6. §. A secretariust s a consultorokat a praeses, az új praefectus és az assistensek választják és nevezik ki.

7. §. E választás eredményének kihirdetése ünnepélyesen történik. A praefectus fölolvassa a megválasztottak névsorát. Ezek térdénállva fogadják az illető tisztség jelvényeit s elfoglalják helyüket.

8. §. A sacristanus, bibliothecarius, lector kinevezése a praeses kizárólagos joga.

2. A tisztségviselő gyűlések.

1. §. A magistratus havonként egyszer rendes gyűlést tart. Rendkívüli esetekben gyakrabban is tarthatnak tanácskozást.

Hogy a gyűlés megtartható legyen, legalább a magistratus felének jelenléte szükséges.

2. §. A gyűlést a praefectus nyitja meg az előírt imákkal s ő is zárja be a gyűlést. (Lásd a 65. oldal.)

3. §. Minden gyűlés kezdetén a jegyző (secretarius) fölolvassa az előbbi gyűlés jegyzőkönyvét, mit a praefectus és a két assistens hitelesít.

4. §. A praeses távollétében egyedül a praefectus vezetheti a gyűlést.

5. §. A határozatok hozatalára a tagok szavazatának általános többsége szükséges, de a határozat csak a praeses hozzájárulásával nyer döntő érvényt.

6. §. A gyűlés tárgyát a congregatio szellemi, erkölcsi és anyagi állapota, — ennek emelése, fokozása s a fölmerülő folyó ügyek képezik

7. §. A gyűlésen hallottakról s tárgyaltakról másnak vagy más előtt beszélni nem szabad, ha csak a praeses ezt meg nem engedi, vagy meg nem parancsolja.

3. A *praefectus* szabályai.

1. §. A *praefectus* a *praeses* után a *congregatio* első embere. Az ő tisztsége a legelső tisztség, őt illeti meg az első hely! Kötelessége azonban, hogy a buzgóságban, a szent Szűz iránti tiszteletben s a szabályok pontos megtartásában is ő legyen az első. Azon legyen, hogy nem annyira szavaival, buzdításaival, mint inkább erényeivel, jó példájával vezesse a *congregatiót* s álljon annak élén.

2. §. Jelenjék meg jókor a gyűléseken s gondoskodjék, hogy a gyűlés alatt minden a *praesestől* meghatározott rendben folyjék. A gyűléseken ő vezeti az imádságot.

3. §. A *congregatio* vezetésében mindenben a *praesestől* függ. Csakis az ő engedélyével s utasításával változtathat vagy hozhat be valami újat a *congregatio* életébe.

4. §. Ha valamely gyűlésen nem jelenhetik meg, azt előre jelentse be a *praesesnek* s az I. *assistensnek*, hogy ez helyettesíthesse őt.

5. §. Ha a *congregatio* jó híren valamelyik tag botrányos viselete miatt csorba esnék, kövessen el mindent a jó hírnév megóvására. Intse meg azt a tagot, vagy jelentse be a *praesesnek*.

6. §. A *congregatio* beteg tagjai első sorban az ő gondjaira s szeretetére vannak bízva. Gondoskodjék, hogy minél többen meglátogassák s vigasztalják a beteget.

7. §. Haláleset alkalmával a temetésen való részvétel módozata s rendje felől a *praeses* utasítása nyomán intézkedjék.

8. §. Minden harmadik hónapban átnézi a *secretarius* iratait és megvizsgálja a pénztárt s ezen vizsgálatról beszámol a *praesesnek*.

9. §. A diplomákat, okiratokat, bizonyítványokat, elbocsájtó leveleket, valamint a többi hivatalos iratokat a *praeses* mellett ő is aláírja.

10. §. Legyen rajta, hogy a havi magistratusi gyűlések rendben, teljes számmal legyenek megtarthatók.

11. §. A kizárás valamint a *congregatioba* való fölvétel nem tartozik jogkörébe, arról a magistratusgyűlés határoz a *praeses* utasítása nyomán.

12. §. Hivatala kezdetén és végén aláírja a congregatio leltári jegyzékét, valamint a pénztári, könyvtári naplót s a gyűlések jegyzőkönyvét.

4. Az assistensek szabályai.

1. §. Az assistensek a praefectus segédtsérsai s mint ilyenek, a legnagyobb egyetértésben kell, hogy legyenek a praefectussal. Ez egyetértésnek főleg abban kell érvényesülni, hogy ők is teljes erejükkel, tudásukkal, de főkép buzgóságukkal, példás viseletükkel közremunkálkodnak a congregatio fölvirágoztatásán.

2. §. A jelölteket ők vezetik be a congregatio szellemébe, megismertetve, jobban mondva megkedveltetve velök a congregatio célját, szabályait, erénygyakorlatait, beléletét. Ők örködnék, hogy a tagok közül senki meg ne tántorodjék s el ne lankadjon buzgalmában. Mihelyt ezt észrevennék, jelentsék a praesesnek.

3. §. A tiszti gyűléseken valamint a rendes heti összejöveteleken a praefectus utáni hely őket illeti meg; annak távollétében mindazon joggal és kötelességgel, mellyel a praefectus bír, rangfokozat szerint helyettesítik őt.

4. §. A három hónaponként megejtendő pénztári felülvizsgálatnál, valamint a praefectus hivatalába lépésekor és hivatalából való lelépésekor történendő számadási s okirati aláírásoknál jelen vannak s aláírják az iratokat.

5. A secretarius (titkár) szabályai.

1. §. A secretarius a congregatio írásbeli dolgait végzi.

2. §. A congregatio főkönyvébe bevezetni a tagok nevét, születési évét, lakóhelyét, belépésük s föl vételük napját s bizonyítványát.

3. §. Összeírja a congregatio tiszteletbeli tagjait és kiváló jötevőit, úgyszintén a boldogul kimult tagtársakat haláluk évével és napjával, végre a végleg kizárt tagok nevét a kizáratás okának megemlézése nélkül.

4. §. A congregatio évkönyvébe a congregatio történetét vezeti be: az új választásokat, diszgyűléseket, kiválóbb ünnepségeket s egyéb nevezetes eseményeit a congregationnak.

5. §. Ő vezeti s olvassa föl a magistratusi gyűlések jegyzőkönyvét is.

Ez utóbbi könyv tartalma csak a tisztviselőkkel közölhető!

6. §. Ha maga nem győzné az írásbeli dolgok végzését, vegyen maga mellé egy segítő társat, aki azonban, ha consultor, a magistratus gyűlésen nem vehet részt, kivéve a jegyző akadályoztatása esetén.

7. §. Kötelessége a congregatioba való fölvételi okiratokat, diplomákat, bizonyítványokat, halotti cédulákat és levéltári jegyzéket elkészíteni, aláírni és a praesessel és praefectussal aláíratni.

8. §. A halotti levelek, jelentések s más ily fajta iratok szétküldését vagy elfogadását illetőleg a praeses és praefectus intézkedéséhez tartsa magát.

9. §. Őrzi a levéltár kulcsait s a congregatio pecsétjét.

10. §. Ha esetleg a janitor nincs jelen, a távollevőket és későn jövőket ő jelenti be a praeseknek és a praefectusnak.

6. A consultorok (tanácsos) szabályai.

1. §. A consultorok a congregatio tükörképei. Legyen hát életük olyan, hogy egész viseletük, buzgóságuk, erényeik a többiek épülésére szolgáljon.

2. §. Részt vesznek a congregatiót érdeklő minden tanácskozáson s itt az Úr Jézus s a szent Szűz dicsőségét és a congregatio javát tartva szem előtt nyiltan, bátran, őszintén s a legjobb tudásuk szerint szólnak a fölvetett kérdéshez.

3. §. Ha észreveszik, hogy valami a congregatio jó hírét veszélyezteti vagy valamelyik congreganistára nézve veszedelmes, azonnal gondoskodjanak, hogy vagy maguk, vagy a főlebbvaló tisztviselők a bajt elhárítsák.

7. Az exactor (pénztáros) szabályai.

1. §. A pénztáros pontos naplót vezet a bevételekről és kiadásokról.

2. §. Hozzá tartozik a szükséges tárgyak beszerzése.

3. §. Azonban a magistratus engedélye nélkül semmit sem vásárolhat be, semmit sem adhat el, vagy kölcsön, sem nem vehet föl kölcsönt.

4. §. Nézzen utána, hogy a rendes járulékok mind befolyanak. A szegényebbeket illetőleg a praeses határoz, ahhoz tartsa magát.

5. §. A pénztári szekrény jól be legyen zárva s az ellenőrzés végett két lakattal legyen ellátva, az egyiknek kulcsát maga a pénztáros őrzi, a másikat a praefectus.

6. §. Háromhavonként beszámol a pénztár állapotáról s fölmutatja a praefectus, a két assistens és a secretariusnak a számadásokat s a meglevő pénzösszeget.

7. §. Gondja legyen reá, hogy a tisztújítás alkalmából a tisztviselők a számadásokat aláírják és helyben hagyják.

8. *A sacristanus (sekrestyés) szabályai.*

1. §. Gondját viseli a congregatio kápolnájának és a templomi szereknek s a gyűlések előtt minden szükségést előkészít.

2. §. Ha a gyűlés alkalmából valamire szükség van, jókor jelentse a praefectusnak.

3. §. A congregatio-sekrestye felszereléséről pontos jegyzéket tart s tisztújításkor ezt is aláírhatja a tisztviselőkkel, a régi és az új praefektussal, secretariussal és a két assistenssel.

9. *A janitor (háznagy) szabályai.*

1. §. Iparkodjék jókor, a legelsők közt megjelönni.

2. §. Nézzen utána, hogy a congreganisták kijelöljék nevüket a táblán s a gyűlés után jelentse be a hiányzókat vagy későn jövőket a praesesnél, illetőleg a megfelelő consultornál.

3. §. Idegeneket ne bocsásson be a kápolnába a gyűlésekre, ha csak a praefectus meg nem engedi nekik a belépést.

10. *A lector (olvasó) szabályai.*

1. §. Legyen jókor a kápolnában s mihelyt 7—8 con-

greganista együtt van, kezdje el a praefectustól rendelt könyv olvasását.

2. §. Hangosan, tisztán olvasson, hogy kiki könnyen megérthesse.

Az 1904—5. iskolai évben a társulat története.

Præses: Balog József hittanár.

Praefectus: Gábor László VIII. o. t.

A magistratus tagjai voltak:

Assistenses: Fodor Nándor, Friedrich Alajos VIII. oszt. tanulók.

Secretarius: Kádár Ferencz VII. o. t.

Consultores: Csáki Mihály, Dombi János, Fekete József, Fodor László, Zsögön Géza VIII. és Balázs Lajos VII. o. tanulók.

Sacristanus: Rancz Antal V. oszt. tanuló.

Janitor: Boga Ödön VI. oszt. tanuló.

Lector: Bálint Vilmos VII. oszt. tan.

A társulatnak 41 rendes tagja és 18 jelöltje volt.

Szeptembertől fogva a tagok minden vasárnap d u. $\frac{1}{2}$ 3 órakor heti gyűlést tartottak a társulat kápolnájában. Minden alkalommal a következő ájtatossági gyakorlatokat végezték:

A gyűlést a lector olvasással nyitotta meg. Ennek végeztével egy tizedet mondottak el a szent olvasóból a congregatio jótevőieért s Szűz Mária éneket énekeltek. Erre a praefectus s a tagok felváltva elmondották a Szentlélek Úristen himnuszát a megfelelő könyörgéssel az egyházi év beosztásának megfelelően, mire a praeses tartotta az ifjak felfogásához s a társulat céljához mért szentbeszédét.

Szentbeszéd után elénekeltek egy Szűz Mária éneket s utána elmondották a lorettói litániát és a Sárlos Boldogasszonyról szóló imát, melyről a congregatio címét vette, ezután a védőszentjéhez való ima következett. Ezt követte a „Tantum ergo“ éneklése, ima az Oltáriszentségről, áldás. Áldás után a társulat hallottjaiért, távollevő testvéreiért, jótevőieért imádkozott s szent ének zengedezésével szétozolt.

A heti gyűléseken a tagoknak és jelölteknek pontosan jelen kellett lenniök s ezakis alapos ok tarthatta őket távol. Minthogy a vidéki szülők vasárnapokon látogatják meg fiaikat, emiatt a távolmaradás némely esetben előfordult. Általában rendszeren látogatták a gyűléseket. A magistratus tartott 4 gyűlést, tárgyuk a praefectusjelöltek választása, a congregatioi élet fellendülését célzó jámbor szokások behozatala, a társulat belügyeinek megbeszélése, az igazi congreganista élete.

Örömmel jelenthető, hogy a társulat ez idei élete célja felé nagy lépéssel közeledett. Határozott haladás mutatkozott. A tagok lelkiismeretesen végezték havi gyónásukat. A buzgóbbak gyakrabban áldoztak és látogatták a legméltyóságosabb Oltáriszentséget a kápolnában. Az év folyamán nevezetesebb esemény is adta elő magát. Püspök Úrunk ő Méltósága, a congregatio fővédője, március havában meglátogatta az ő „szeretett gyermekeit“. Megjelent a heti rendszeres gyűlésen. Közvetlenül szólott „Mária leventéihez“. Szeretettől buzgó, az igazságért égő lelkének szavai megható hangon kérték a szokásos hibák kiirtását s jelölték meg a congreganisták apostoli hivatását különösen itt a székely nép között.

Hogy a társulat belső életébe mélyebben bepillant-hasson, magistratusi gyűlést is tartott, melyen ő maga el-nökölt. Szemtől-szembe kért számot a congregatio „előljá-róitól“ sáfarkodásukról. Miután az általános erkölcsi színvo-nalról képet alkotott magának a jóság és szeretet kiapadhatat-lan forrásából atyai intéseivel és bölcs tanácsaival fegyve-rezte fel a magyarok Nagyasszonyának harcosait. Kérde-zősködött a candidátusukról is. A magistratusnak a jelöltek szellemi és erkölcsi állapotára vonatkozó ítélete alapján előjegyezte, hogy kiket vesz fel a következő felavatáskor.

Megemlítésre méltó esemény még a congregationak márc. 22-én tartott ünnepélye, mely a „Szeplőtelen Fogan-tatás“ hitágazata kihirdetésének 50-ik évfordulója alkalmá-ból a gimnázium nagy termében folyt le.

Az ünnepély rendje :

Reggel 9 órakor szent mise a Szent Ferenciek templo-mában. 1. Nyitány, Aubertől, játsza a ifjúság zenekara. 2.

Ünnepi beszéd, mondja Gábor László VIII. o. t., a congregatio praefectusa. 3. „A szeplőtelenhez“, írta: Bán Aladár, szavalja Bálint Vilmos VII. o. t. 4. Pázmány dicsénete. Vegyeskar. 5. „Mária Immaculata a magyar irodalomban“ című pályadíjnyertes művéből felolvas Kádár Ferenc VII. o. t. 6. „Regina coeli“, írta Várady Antal, szavalja László Antal IV. o. t. 7. „Boldogasszony anyánk“. Vegyeskar. 8. A három kassai vértanuról felolvasást tart Friedrich Alajos VIII. o. t. 9. „Ave Mária“. Vegyeskar, zenekísérettel. A szépen sikerült ünnepélyt a nagyszámú közönség meleg érdeklődéssel kísérte.

Végül hálával és köszönettel kell megemlékeznünk mindazokról, kik kápolnánk felszereléséhez szíves adományaikkal hozzájárultak, különösen főtisztelendő Mikes János gróf, gyergyóalfalvi plebános úrról, ki nagyon értékes miseruhával gazdagította kis kápolnánk leltárát.

2. Önképzőkör.

A szeptember 15-én tartott alakuló gyűlésen a tisztikar következőképen választatott meg: Elnök Gábor László VIII. o. t., főjegyző Ábrahám József VIII. o. t., titkár Csomortáni Ignác VIII. o. t., bíráló bizottsági tagok Friedrich Alajos és Tódor László VIII., Kádár Ferenc, Páryán Lajos VII. o. tanulók, pénztáros Dobos Ferenc VII. o. t., aljegyzők Márton Imre és Kémenes Antal VII. o. tanulók, utóbbi eltávozván utódja lett Bene Gyula VII. o. t.

Az alakuló gyűlésen kívül volt 10 rendes, 2 nyilvános, 2 diszgyűlés, egy rendkívüli gyűlés és egy ünnepély.

A tagok száma 90 volt, még pedig 46 rendes és 44 rendkívüli. A beérkezett dolgozatok száma 95, amelyek közül 65 próza, 7 német, 1 görög fordítás, 22 vers. A prózai művek közül 2 novella, a többi értekezés, leírás, buzdító beszéd, elmélkedés. A költemények legnagyobb része dal, van egy pár epigramma, idyll és elégia. Első fokot nyert s a Haladásba beíratott 25 mű.

A Haladásba beírt művek és szerzőjük: 1. Jaj, de hangoz a becsali csárda, Császár Károly, 2. Tompa Levél egy kibujdosott barátom után c. költői levelének méltatása, Csomortáni Ignác VIII. o. t., 3. A népköltészet és hatása

Demény József VIII. o. t., 4. A XVIII. század főbb eszméi, Fodor Nándor VIII. o. t. 5. Gábor Áron élete és működése, 6. Meghalunk, 7. Most és halálunk óráján, 8. Feltámadunk, 9. Szűnidői emlékeim, 10. Oh miért találkozám veled, 11. Négy tavasz óta, 12. Jelen és jövő, 13. Olyan búsan, Gyergyai Béla VIII. o. t. 14. Gondolkozom, Gábor László VIII. o. t. 15. Sóhaj, 16. Halottak napja, Kovács Gábor VIII. o. t. 17. A Rómába zárandokló ifjakhoz, Fischer Aladár VIII. o. t. 18. Gertrudis jelleme Katoua „Bánkbán“-jában, 19. A természet nagyszerűsége, Kakasi Jenő VIII. o. t. 20. Mit tesz Isten nélkül élni? Plutz József VIII. o. t. 21. Elegia, Zakariás Kristóf VIII. o. t. 22. Csecsemő a bölcsőben, Záreczky Jenő VIII. o. t. 23. Levelek a szent gyakorlatokról, 24. Mikes és a törökországi levelek, Kádár Ferenc VII. o. t. 25. Furesa felfogás, Szabó Károly VII. o. t.

A rendes gyűléseken elhangzott összesen 104 szavalat, melyek közül I. fokot nyert 27, II-dikat 30, III-dikat 21.

Első fokú szavolataikkal kitüntek Plutz József, Gyergyai Béla, Záreczky Jenő, Csáki Mihály és Gábor László VIII., Dobos Imre, Balog Lajos, Bálint Vilmos, Kádár Ferencz, Vass Jenő VII., Hajnód Gábor és Vaszi Sándor V. o. tanulók.

Olvasás volt 28, ezek közül I. fok 8, II. 10, III. 10. Szabad előadás egy volt, tartotta Fischer Aladár VIII. o. t.

Körünk diszgyűléssel ülte meg az aradi vértanúk emlékét és Csokonai születésének századik évfordulóját. A március 15-i ünnepély műsora a következő volt: 1. Hymnus, unisono. 2. Ünnepi beszéd, tartotta Gábor László elnök, 3. „Élj őseink hazája“, zenekar-kiséréttel énekelte a főgimn. vegyeskar, 4. „Nemzeti dal“, szavalta Záreczky Jenő VIII. o. t., 5. „Petőfi és a szabadságharc“ címen felolvasást tartott Kádár Ferenc VII. o. t., 6. „Őseink emléke“, zenekar-kiséréttel énekelte a főgimn. vegyeskar, 7. A pályázatok eredményét kihirdette Dr. Balló István vezető tanár, 8. „Esküdünk“, irta Ábrányi Emil, szavalta Bálint Vilmos VII. o. t., 9. Hunyadi-induló, játszotta a főgimn. zenekar, 10. „Kossuth-nóta“, unisono. A közönség zsúfolásig töltötte meg a helyiséget, melyben az ünnepély tartatott, gyönyörködött a falakat díszítő régi fegyverekben s zajosan meg-

tapsolta a műsor minden egyes pontját, különösen a nyertes pályaművek szerzőit.

Az ünnepélyen kihirdetett eredmény a következő: A kitűzött 7 tételre beérkezett 12 pályamű, pályadíjat nyert 9, szorgalmi díjat 1.

Eröss József tanár a nagy szűnidőre két tételt tűzött ki, de egyikre nem akadt vállalkozó, a másikra (Miféle jó és rossz szokások vannak gyakorlatban a csiksomlyói ifjúság körében, hogyan lehetne ezeket megszüntetni, amazokat pedig ápolni és fejleszteni?) egy dolgozat érkezett, melynek szerzője Fodor Nándor 10 korona pályadíjat nyert.

Csató János tanár tétele a következő volt: „Magyarország földrajzi fekvésének jelentősége a múltban és a jelenben“. A 10 korona pályadíjhoz Eröss József tanár még 5 koronát adott s az így 15 koronára felment pályadíj a két nyertes mű szerzői Ábrahám József VIII. és Kádár Ferenc VII. o. t. között megosztatott.

Dr. Balló István vezető tanár tétele Bocskay István volt, jutalom 10 korona, melyet Balogh Ferenc nyug. m. kir. honvéd alezredes úr még 10 koronával gyarapított. A 20 koronás pályadíj megosztatott Kovács Gábor és Dombi János tanulók között.

Az Önképzőkör tételei közül az elsővel (Mária Immaculata a magyar irodalomban) két dolgozat foglalkozott. 10 kor. pályadíjat nyert Kádár Ferenc, ki művéből szemelvényeket olvasott fel azután a Mária Immaculata ünnepen. E felolvasás hatása alatt Kádár Mátyás helybeli segédlelkész úr még 5 koronával járult szerző megjutalmazásához. A második pályamű szerzője Balázs Lajos VII. o. t. 5 kor. szorgalmi díjat kapott, melyet Eröss József tanár ajánlott meg. „A magyar irodalom tanulmányozásának haszna“ c. tétel 10 korona pályadíjat Fodor Nándor VIII. és Vass Jenő VII. oszt. tanulók nyerték meg. A harmadik tétel címe ez volt: „Fejtsék ki, min alapszik az úszás és a léghajók felszállása?“ jutalma 10 korona. A három versenyző közül nyertes lett Gábor László VIII. o. t.

A március 15-iki ünnepélyen kihirdetett eredmény még nem meríti ki a pályatételeket. Dr. Király Henrik tanár az V. osztályban legjobb versenydolgozatra 20 koronát tűzött

ki. A verseny június 12-én tartatott meg, három versenyző közül pályadijnyertes lett Vaszi Sándor V. o. t. Ezenkívül a VIII. osztályosok részére kitűzte a következő tételt: „A dinamika alapelvei. Azok a hipotézisek, amelyek a dinamika elveihhez csatolandók, hogy a szilárd, cseppfolyós és légnemű testek tanát nyerjük. Ezen testek rövid tárgyalása.” Határidő május 15., jutalma 30 K. E tételre egy pályamű érkezett, melynek szerzője Tódor László VIII. o. t. 30 K. pályadíjat nyert.

Fogadják Balogh Ferencz ny. m. kir. honvéd alezredes úr, Kádár Mátyás segédlelkész úr és Csató János, Eröss József, Dr. Király Henrik tanárok nagylelkű adományukért az Önképzőkör hálás köszönetét.

A kör Gábor László elnököt 15 K., Ábrahám József főjegyzőt 10 K. és Csomortáni Ignác titkárt 5 K. jutalomban részesítette buzgó működésükért s az egész tisztikarnak jegyzőkönyvi dicséretét fejezte ki.

A gyűléseken többször megjelentek az igazgató s a tanári kar egyes tagjai.

A kör járatta a Képes Folyóiratot, Magyar Szemlét, Tanulók Lapját és a Zászlónkat (2 pld.)

A pénztár állása,

a) Bevétel:

1. A múlt évről maradt	104 K. 76 fill.
2. Begyűlt hátralek	33 „ 10 „
3. Ez évi bevétel	49 „ 40 „
<hr/>	
Összesen:	187 K. 26 fill.

b) Kiadás.

1. Képes Folyóirat	14 K. 80 fill.
2. Magyar Szemle	12 „ 40 „
3. Tanulók Lapja	10 „ — „
4. Zászlónk (1 p. múlt évre, 2 p. jelen évre)	6 „ 10 „
5. Lapok kötése	8 „ 20 „
6. Pályadíjak	30 „ — „
7. Tisztviselők jutalmazása	30 „ — „
<hr/>	
Összesen:	111 K. 50 fill.
Marad készpénzben	75 K. 76 fill.

3. A Kiránduló Egyesület.

A Kiránduló Egyesület 1896-ban alakult. Célja tanulmányi kirándulások rendezése, az ifjúság szellemi látókörének tapasztalati uton szélesítése, a honi föld megismertetése s ezáltal a honszeretet ápolása. Van 15 tiszteletbeli tagja, 13 alapító, 9 pártoló és 42 rendes tagja. Elnökét a tanárikar saját kebeléből választja. Titkár, pénztárnok és ellenőr a rendes tagok közül kerül ki. Elnök : Csató János tanár. Titkár : Kádár Ferenc VII. Pénztárnok : Minier Gábor VII. Ellenőr : Fejér György VI. oszt. tanulók.

A jelen tanévben tervezett kirándulás Udvarhelymegyének hirneves barlangjához, a homoródalmási barlanghoz irányult. A Csató János elnök, Erőss József és Dr. Király Henrik tanár urak vezetésével történt kirándulásban összesen 32 tanuló vett részt. A kisebb szabású, de jól sikerült kirándulásról álljon a titkárnak beszámolás gyanánt a következő jelentése :

Október 6. volt. A kelő nap sugarai alig ragyogtak be a letarolt mezőt, az elvirult rétet, döcögős „székely kocson” robogott tovább 35 tagú csapatunk. A Nagyerdő felé vitt útunk. Sokan nem láttuk még az öreg Hargitát közléről. S hogy ismeretségünk minél bensőbb legyen, gyalog tettünk meg bokrai között egy jó darab utat. Kéjjel szívtuk magunkba az üde hegyi levegőt. Szépen süttött a nap. Fénye azonban nem feledtette, hogy közel vagyunk a Hargita csúcsához. Csipős szél zörgette az elsárgult lombokat. Lelkünk az álomra készülő természet szürke képeivel telt el. Nem gyönyörködtünk csattogó madárdalban. Nem mosolyogtak felénk nevető illatos virágok. Szemünket azonban kellemesen foglalkoztatta az Olt völgyének pompás panorámája. A közelfekvő falvak tarka képei ; a keleti hegyek távolban kéklős ormai szép kilátást nyújtottak. Az élesebb szeműek még a karakói hid pilléreit is olvasgatták a tetőről. Az „Éltető kút,” kristály friss vizéből felüdítettük magunkat s újra felszálltunk szekerekre. Fenyves és bükkös erdőktől segélyezett úton haladtunk. Képzeletünket már előre nagy munkával terhelte meg az a bizonyos barlang. Milyen lehet az a homoródalmási barlang, melyről még az

anglusok is tudnak? Micsoda furcsa alakulása lehet az a természetnek, melyről oly sokat regél a székely mesemondó, s hol a monda szerint Dárius kincse lappang? S míg így különbnél különb képeket alkottunk a törpék és manók honáról, közbe-közbe vidám dalokat dalolgatva Oláfaluba érkezünk. Itt röviden megebédelvén Szentkeresztbányára rándultunk. Kik nagyobb gyárat is láttak, nem lepte meg őket a székely vasgyár. Mindamellett érdeklődve figyeltük meg annak minden egyes részét. Bámulva láttuk az emberi elme erejét. Mint fogja járomba az elemeket: a vizet, levegőt és tüzet, s mint olvasztja meg a hegyek sötét mélyének ércköveit. Még aznap este megérkeztünk a székelyföld egyik legsajátosabb falujába: Lövéte. Érdekes egy falu ez a Lövéte. Már távolról különösnek tűnt fel az ő fölötté nagyrészt kőből épült, csaknem kizárólag cserépvel fedett furcsa izlésű épületeivel. S hát mikor nyaktörő utjain a lábfcamodás gondolata kinezott székereinken. A nagy vendégszeretet azonban, melyben székely atyánkfiai részesítettek, kibékítettek e specialis jellegű községgel. Az esthajnal szürkülő fényében már barátságosan, tele tudakossággal kérdezősködtek a jó öreg székelyek „a somlyói diákoktól”. Honnan s mi járatban vagyunk? S mikor aztán megtudták, hogy a barlanghoz szándékozunk, kifogyhatatlanul meséltek annak nevezetességeiről. „Hires, nevezetes biz az”, mondja egyik székely házi művésszel készült, gazdag sujtással cifrázott bundás atyafi. „Hej sok keserű sohajtást nyeltek el annak sötét üregei. Mikor a kutyafejű tatárok reánk törtek, annak sziklaoduiból kerestek s találtak menhelyet ami ős apáink. De veszedelmes is ám oda bemenni, mert a sötétségnek számtalan lakója kel fel a hivatlan vendég ellen.” A sok mende-mondától felizgatva tértünk pihenőre. Másnap kora reggel megharsant a trombita hívó szózata. Kis csapatunk a szükségesekkel felszerelve indult útnak a Lövététől tíz kilométernyire fekvő barlanghoz. Vezetőnk szintén sokat fecsegett a barlangról. „Még most is laknak abban tündérek és törpék”, mondja jóhiszeműleg. „Mikor gyermek voltam, én magam is láttam. Sötét furesán jártam egy két arasznyi törpével. Ősz szakállú volt a törpe teremtésnek. Hosszú ideig jól érezte

magát az emberek között. A hajnal ugyanis a szabadban érte s egy furfangos atyafi a faluba hurcolta. Végre aztán egy éj közepén elrabolták“. Agyafurt vezetőknek rejtélyes szavai még inkább fölcsigázták érdeklődésünket. Észre sem vettük s egyszerre csak a Vargyaspataknál vagyunk. Meredek sziklaszirtektől kövezett partján még csak egy kanyarulat s harsogó „éljen“ veri fel a tájat. Előttünk áll a barlang, egy óriási sziklatorok. Mint kővé meredt rengeteg oroszlán ordító szája tátong felénk félelmetesen, ridegen, de büszkén. A képet, mely előtt itt megütközve állunk, nem kísérelm meg festeni. Hisz hol a leíró képesség, hol a szavak ereje, mely elég híven tudná ecsetelni a természetnek ezt az összerázóan szép alkotását.

Köröskörül tarfejű, felhőkarcoló sziklaóriások. Csupaszs homlokukkal merészen törnek a magasba. Rideg hátukon imitt-amott egy-egy árva fácska. Nyomasztóan néma csend nehezedik a zordon völgykatlanra. Csak a sziklák tövében eltűnő patak búsan mormogó csobogása töri meg a zavar-talan csendet, hangtalanságot.

Valóban ünnepies, felemelő érzés tölti el az embert, mikor a természet e nagyságával, erejével áll szemközt. Önkénytelenül hálafohász száll keblünkből ahhoz, kinek nagyságát hirdetik e kietlen kép hatalmas sziklatömbjei.

A barlang torkába lépcsőkön haladunk fel. Az első csarnokban lelkesülve, az ifjú szív igazi hevével zengjük: „Őseinket felhozád Kárpát szent bércére.“ A tüzes akkordokat zúgva verik vissza a szürke falak. Miután gyertyánkat meggyújtjuk, elbúcsúzunk a világtól s megkezdjük két óráig tartó földalatti útunkat. Amint az első terem küszöbét átlépjük, önkénytelenül Aeneas útja jut eszünkbe, csodás alvilági útja. Bár a mi Sybillánk is eléggé ismerte itt lenn a vidéket, a hegyeket és völgyeket a föld alatt, borzongva tapogatóztunk tovább az aláhullott kőtuskók között. Furcsa egy út is lenn a sziklahegy belsejében. Egymást váltják fel a kisebb-nagyobb üregek. Félelmetes egymásutánban következik az a tizenöt terem, amelyeknek nedves falai soha sem láttak fénysugarat. Oldalukról és menyzetük-ről fenyegetőleg csüngnek alá a kiálló kőtuskók. Egyik-

másikban szépen szemlélhető a csepkő képződése. Bármennyit hallottunk is törpéről meg tünderről, legnagyobb sajnálatunkra eggyel sem találkoztunk. Denevérek, alsóbb rendű szárnyas teremtések a lakói az éjsötét barlangnak. A hatodik terem oldalait valósággal tapasztyszerűleg borítják a sötétség kedves „madarai”. Fűlsértő cincogással, félénk röpködéssel keringik körül az üreget. A termeket meglehetősen nagy nyílások kötik össze. „A teremtes koronájának” azonban nem ritkán kell meghajolnia, hogy négykézláb folytassa útját. Sok csetlés-botlás után végre elértük az utolsó termet, melynek végén ezüst forrás bugyog elő. Ennek hús cseppeitől felüdülve ugyanazon a bizonytalan úton visszabotorkálva, újra kijutottunk a szabad ég alá, a világosság édes honába. A fáradságos föld alatti út nehézségeitől el nem ernyedve, örömtől sugárzó arccal harsogtuk:

„Hazádnak rendületlenül
Légy híve, óh magyar!” —

annál is inkább, hogy szerencsésen kijuthattunk a föld sötét gyomrából s szabad léget szivhattunk megint. Rövid időzés után visszatértünk Lövétére s még aznap este otthon hajtottuk pihenőre fejünket.

Az egyesület vagyoni állapota a következő:

1. Az iskolai alapnál kamatozásra elhelyezve	1784 kor. 68 fillér.
2. A csikszeredai Takarékpénztár Részvénytársaság alapítványa betétképpen kezelve	1000 kor. — fillér
3. Kirándulási célra szolgáló „Imets kanonok-féle jutalmi alapítvány”	500 kor. — fillér.
4. A Székely-egyesületi naptárak árából fenmaradt 11 kor. 06 fillért Csikmegye alispánja az egyesület javára adományozta	11 kor. 06 fillér.
5. A 42 rendes tagtól tagsági díj	42 kor. — fillér.
Összesen :	3337 kor. 74 fillér.

VI.

A tanév lefolyása.

A tanév tartama. A tanulók beírása szept. 2-án kezdődött és 381 nyilvános és 1 magántanuló felvételével szept. 8-án végződött. A tanév folyamán a felvett nyilvános tanulók száma 386-ra, a magántanulóké 4-re emelkedett.

A beírások első napján az I. osztályra oly nagy volt a jelentkezők száma, hogy a kivételesen engedélyezett maximalis létszám (68) csakhamar betelt és körülbelül harmincat vissza kellett útasítani. A jelentkezők ily nagy számának és a szülők kérésének hatása alatt igazgató indítatva érezte magát, hogy az I. osztály párhuzamosításának lehetővé tétele iránt lépéseket tegyen. Evégből már a beíratások első napjának délutánján személyesen felkereste a vármegye alispánját, kitől azon ígéretet kapta, hogy a párhuzamos I. osztály céljára ideiglenes segély címen, minden jogi következmények nélkül az intézet számíthat arra, hogy a következő tanévre a törvényhatóság 2000 koronát megszavaz, ha ez iránt hivatalosan megkerestetik. Ezen biztosítás, továbbá az alkalmas helyiség megjelölése és annak távirati bejelentése alapján, hogy Kassai Lajos csíksomlyói plébános, mint kisegítő tanerő, az óraadásra készséggel vállalkozik: másnap megjött a felhatalmazás az I. osztály párhuzamosítására. Ennek folytán a tárgy- és óra-beosztás megfelelően módosított és a változott viszonyok miatt a berendezkedéshez szükséges egy napi késedelemmel, szept. 6-án a „Veni Sancte“ ünnepélyes megtartása után az előadások mind a kilenc osztályban megkezdődtek és a szabályszerű szünnapok kivételével minden megszakítás nélkül folytak június 7-ig bezárólag.

A VIII. osztályosok osztályvizsgája május 10-én volt, a többi osztályoké a következő rendben folyt le:

Junius 8-án d. e. osztályozó értekezéslet.

Junius 9-én d. e. { IV—VII. osztály hittanvizsga.
d. u. { I—III. osztály hittanvizsga.

Junius 14-én d. e. { I. A) oszt. földrajz, természetrajz.
                          { I. B) oszt. magyar és latin nyelv.
                          d. u. { II. oszt. földrajz, természetrajz.
                              { III. oszt. mennyiségt., mértan, földrajz.

Junius 15-én d. e. { IV. oszt. természetr., mennyiségt., mért.
                          { V. oszt. magyar nyelv és történelem.
                          d. u. { VI. oszt. német, latin, görög nyelv.
                              { VII. o. mennyiségt., term.tan, egészségt.

Junius 16-án d. e. { II. oszt. magyar és latin nyelv.
                          { III. oszt. német és latin nyelv.
                          d. u. { I. A) oszt. magyar és latin nyelv.
                              { I. B) oszt. számtan és mértan.

Junius 17-én d. e. { VI. oszt. magyar, történet, görög p. irod.
                          { VII. oszt. német, latin, görög nyelv.
                          d. u. I—VII. oszt. ének, zene és francia nyelv.

Junius 18-án d. u. 4 órakor tornavizsga I—VII. oszt.

Junius 19-én d. e. { II. oszt. számtan és mértan.
                          { III. oszt. magyar nyelv és történet.
                          d. u. { IV. oszt. magyar nyelv és történet.
                              { V. oszt. német, latin, görög nyelv.

Junius 20-án d. e. { I. A) oszt. számtan, mértan.
                          { I. B) oszt. földrajz, természetrajz.
                          d. u. { VI. oszt. természetrajz, mennyiségtan.
                              { VII. o. magyar, történet, görög p. irod.

Junius 21-én d. e. { IV. oszt. német és latin nyelv.
                          { V. oszt. természetrajz, mennyiségtan.

Délután az érdemjegyek végleges megállapítása.

Junius 23—24-én a bizonyítványok kiállítása.

Junius 26—28-án érettségi szóbeli vizsgálat.

Junius 29-én d. e. 9 órakor hálaadó isteni tisztelet után igazgató alkalmi beszédével, bizonyítványok és jutalmak kiosztásával a tanév bezáródott.

Vizsgák a tanév elején. A javító vizsgák szept. 1-én folytak le. Vizsgára állott 35, kik közül a vizsga si-

kere folytán felsőbb osztályba léphetett 31. osztály-ismétlésre utasítottatott 4.

Felvételi vizsgára jelentkezett 6 tanuló, öt fiu és egy leány ; egy a II-ik, egy a III-ik, egy a IV-ik, kettő az V-ik és egy a VI-ik osztályra. Az V-ik osztályra jelentkezett tanuló ifjú kellő előkészületet nem tanusítván, csak a IV-ik osztályba volt felvehető. A többiek felvételi vizsgája sikerült.

A főtanhatóság engedélye alapján Péterfi Ernő magánvizsgát tett december 21-én az I. osztályról és ennek sikere folytán a most lefolyt tanévre mint magántanuló a II-ik osztályra magát beíratta.

Változások a tanári karban. Szabó Györgyöt, aki csak egy évet töltött Csiksomlyón, a főtanhatóság Marosvásárhelyre, Riszner Ödön rendes tanárt Gyulafehérvárra, Kolozsvári (Herberger) Béla rendes tanárt Brassóba helyezte át saját kérelmükre. Két utóbbit új állomásukon a nagym. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a fennálló szerződések alapján állami alkalmazottakképen rendes tanárokká nevezte ki. Nagy Dénes itteni és Wolf Károly kézdivásárhely—kantai főgimnáziumi rendes rajztanárokat a nagy szünidő alatt kölcsönösen áthelyezte. Szabó György helyébe a főtanhatóság Ifj. Erőss József gyergyószárhegyi segédlelkészt, alapvizsgás tanárjelöltet nevezte ki a klasszika-filológiai tanszékre, de alighogy állomását elfoglalta, volt főnöke és a hívek kívánatára püspök úr Ő méltósága előbbi állomására vikáriusi minőségben visszahelyezte. A tanév kezdetén elfoglalt tanári állásán azonban szeptember közepéig megmaradt és tanított, míg helyébe Kassai Lajos csiksomlyói plebánost a főtanhatóság rendes tanárrá kinevezte és a párhuzamos osztály beállításával szükségessé vált kisegítő tanári állásra a főtanhatóság felhatalmazása folytán az igazgató által meghívott Ferencz Gyula, szakvizsgás tanárjelölt, ki akkor katonai fegyvergyakorlaton volt, állását elfoglalhatta. Ezen nagymérvű tanárváltozás alkalmából jutott Kassai Lajos tagtársunk azon elhatározásra, hogy a lelki pásztorkodás teréről 6 év után visszatér régi kedves foglalkozásához, a középiskolai oktatás és neveléshez, melyen előbb már 12 évig működött s melyet önszántából ugyan, de fájó szívvel hagyott

vala el. Kolozsvári Béla helyére, a magyar-német tanszékre Mayer János szakvizsgás helyettes tanárt helyezte át a főtanhatóság Marosvásárhelyről, ki azóta a tanári oklevelet megszerezvén rendes tanárrá lépett elé. Riszner Ödön rendes tanár helye a tanév folyamán üres volt, s ezt a helyet, valamint a status más intézeteinél betöltött, de Csiksomlyón még betöltésre váró 15-ik tanszéket is, — a tanári testület helyettesítéssel pótolta: még pedig a Riszner helyét díjazással, a 15-ik tanszéket díjazás nélkül.

Tanári értekezletek. A tanári testület szervezkedő tanácskozását augusztus 31-én és szeptember 4-én tartotta, melyen a tantárgyak, osztályfőnökségek, könyvtárak és szer-tárak kezelése és egyéb állandó teendők beosztásán kívül a javító-, pótló- és magánvizsgák megtartásának ideje és rendje állapítottatott meg. Ezenkívül a tanév folyamán tartott a testület 16 értekezletet, melyeknek főbb tárgyai csoportosítva a következők voltak: A tanítás és írásbeli dolgozatok anyagának kijelölése, tandíjmentességre érdemesek ajánlása, a tanulók erkölcsi viseletének és tanulmánybeli előmenetelének megbírálása, költségelőirányzat és a jövő évben használandó tankönyvek jegyzékének összeállítása, a hivatalos látogatások alkalmából felmerült észrevételek tudomásul vétele, megbeszélése és végül a vizsgák és évváz-rásra vonatkozó intézkedések.

Hivatalos látogatások. Püspök úr Ő méltósága a lefolyt tanév alatt magas látogatásával kétszer szerenc-séltette intézetünket. Március 17-én reggel váratlanul lepte meg kedves megjelenésével a tanári kart és tanuló ifjúsá-got, midőn éppen főtisztelendő Halmay Antal carmelita szerzetes atya vezetésével a husvéti lelki gyakorlatokat végezték. Az intézet nagytermében együtt lévő ifjúság előtt nyomban a lelki gyakorlatok hasznos, szükséges és üdvös voltát fejtegette és tartama alatt az ifjúság viselkedésére vonatkozólag útmutatásokat adott. 18-án késő estig fáradha-tatlanul gyóntatta a nagy számban hozzáforduló ifjakat, 19-én áldoztatta az összest és 20-án látogatott az iskolai előadási órákon. Meghallgatta a tanítás menetét és a tanu-lók feleleteit az I. A) osztályban a latin, számtan és raj-zoló geometriai órákon, az I. B)-ben a hittan, a II-ikban a

földrajz, a III., IV. és V. osztályokban a latin, a VI-ikban a német, a VII-ikben az egészségtani, a VIII-ikban a latin órákon és végül a francia nyelvet, mint rendkívüli tárgyat tanulók feleleteit. Második látogatása a pütkösi ünnepeket megelőző napokon volt, június 8-tól 11-ig. Alsíki bérmaörút-ját június 8-án megszakítva Csiksomlyóra jött és a következő napra kitűzött hittanvizsgákon d. e. meghallgatta a IV—VII. és d. u. az I—III. osztályosok feleleteit, 5 óra után gyóntatott, másnap áldoztatta az összes ifjúságot és kiosztotta a bérmaás szentségét azon tanulóknak, akik abban még nem részesültek. Pütkösd első napján aztán bérmaörútjának folytatása végett Csikszeredára távozott.

Hivatalos látogatásnak tekintettük főtisztelendő Murányi Kálmán főesperes úrnak szereplését is, midőn mint iskolánk püspöki biztosa a május 22-én megtartott hittani érettségi vizsgálaton, valamint az I—VII. osztályban június 9-én végzett hittani osztályvizsgákon az elnöki tisztet betölteni szives volt.

Mint iskolánk főtanhatóságának kiküldöttje Pál István apátkanonok, igazgatótanácsi előadó úr is május 22-én hivatalos látogatás végett megjelent és azt meg is kezdette, de közbejött más sürgős kötelessége a következő napon távozásra készítette.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak 110371—1904. számú intézkedése alapján a kolozsvári tankerületi kir. főigazgató úr más irányú hivatalos elfoglaltsága miatt Dr. Csengeri János kolozsvári egyetemi tanár úr látogatta meg intézetünket főigazgató-helyettesi minőségben június 3—7-ik napjain. Meghallgatta az általános ismételések ezen időszakában a különböző tantárgyakból az egyes tanítási órákon a tanulók feleleteit, átvizsgálta a különböző nyelvekből és a mennyiségtanból a tanév folytán készített dolgozatokat, megsemlélte a könyvtárakat és szertárakat, azok kezelési módját és meglátogatta étkezés közben a finevelő-intézeti ifjakat. Észrevételeit, megjegyzéseit és általános útásításait a június 7-én d. u. tartott értekezleten közölte a testülettel, melyek jegyzőkönyvbe foglalva a főtanhatósághoz és innen a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz jutnak. Ezek nem tartoznak nyil-

vánosság elé, de az a tény szerénytelenség nélkül ide jegyezhető, hogy négy napra terjedő beható vizsgálata alapján a tanári testületet hivatása magaslatán állónak ítélte.

Az érettségi szóbeli vizsgálatok június 26—28. napjain tartattak, melyeken Kuncz Elek kir. tanácsos, tanker. főigazgató úr elnökölt és az erd. r. k. statust most is, mint az előző években Mikó Bálint Ó nagyméltósága, igazgatótanácsos és iskolánk világi gondnoka képviselte.

A vizsga egészen a tanév végére esvén, az eredményt a jelen Értesítőben közölni nem lehetett.

Irányadó rendeletek és fontosabb mozzanatok.

1. A könnyelműen adósságot csináló tanár ellen fegyelmi vizsgálat fog elrendeltetni és a tanárok fizetési előleg iránti kérése csak azon esetben vétetik tárgyalás alá, ha az illetékes adóhivatalnak a fizetés tehermentességét igazoló bizonyítványa a folyamodványra reá van vezetve. 2934—1904. p. sz.

2. A természetrajzi szertár ásványtani részének leltározását a főtanhatóság elrendeli. 1023—1904. ig. t. sz.

3. Wolf Károly kézdivásárhelyi főgimnáziumi és Nagy Dénes itteni rendes rajztanárok kölcsönösön áthelyeztetnek. 3403—1904. p. sz.

4. A két tárgyból bukott tanulók közül Boga István és Solnay Dénes VI. osztályosoknak a javító-vizsga engedélyeztetett, Dományáncz András VI. és Gáhosai Dénes III. osztályosoknak nem engedélyeztetett. 3160—1904. p. sz.

5. A nyári nagy szünidei tisztogatások és javításokról költségvetés terjesztendő fel. 1192—1904 ig. t. sz.

6. Az iszákosság (alcoholismus) terjedésének gátlására vonatkozólag a testület kifejtett erkölcsi tevékenységéről minden tanév végén jelentés teendő. 3553—1904. p. sz.

7. Szlávik Ferenc rendes tanár az orsz. tanári nyugdíj-intézetbe felvételre és fizetendő illetékei kiróvattak. 1358—1904. ig. t. sz.

8. A testgyakorlat, szépírás és rajz alól felmentett összes tanulókról a megállapított rovatos kimutatás terjesztendő fel az előírt időben. 1362—1904 ig. t. sz.

9. A múlt tanévi érettségi vizsgálatra kiküldött status-

képviselő jelentése alapján a főtanhatóság a tanári testület odaadó munkássága fölött elismerését fejezte ki, de azon megjegyzést fűzte hozzá, hogy még jobb eredményt óhajtott volna. 3529—1904. p. sz.

10. A főtanhatóság az igazgató kezelése alatt lévő alapokról teendő jelentés módjára utasításokat ad. 3225—1904. p. sz.

11. A főtanhatóság az igazgatókat a tandíjakról teendő jelentés módjára vonatkozólag kiadott régebbi rendelete szem előtt tartására figyelmezteti. 1251—1904. ig. t. sz.

12. A vall. és közoktatásügyi miniszter úr Székely Lajos V., Pál Ignác és Pap Géza VI. oszt. tanulóknak a javító-vizsgát nem engedélyezte. 65672—1904. v. és k. m. sz.

13. Mayer János a brassói r. k. főgimnáziumhoz áthelyezett Kolozsvári Béla rendes tanár helyébe, a magyar-német tanszékre helyettes tanári minőségben Marosvásárhelyről ide áttételek. 3802—1904. p. sz.

14. Ifj. Eröss József alapvizsgás tanárjelölt, gyergyószárhegyi segédlelkész, a marosvásárhelyi r. k. főgimnáziumhoz áthelyezett Szabó György helyébe a klasszika-filológiai tanszékre helyettes tanári minőségben kineveztetik. 3802—1904. p. sz.

15. A főtanhatóság távirati úton értesít, hogy a Gyulafehérvárra áthelyezett Riszner Ödön rendes tanár helye a következő tanévre nem töltetik be. (Auguszt. 30.)

16. A főtanhatóság a párhuzamos I. osztály beállítása iránt igazgatónak távirati úton tett előterjesztésére hasonló úton válaszol és a beállítást engedélyezi. (Szept. 3.) (Bővebben lásd „Tanév tartama“ cím alatt!)

17. Püspök Úr Ő méltósága ifj. Eröss József ide kinevezett helyettes tanárt a gyószárhegyi hívek és a plébános kérésére vikáriusi minőségben előbbi állásába visszahelyezi és igazgatót helyettesítéséről való gondoskodásra hívja fel. 4041—1904. p. sz.

18. A főtanhatóság Bartha—Prónay : Stilisztika, Boros : Ciceró bölcséleti műveiből szemelvények, Dr. Csengeri János : Homerosi világ (Könyvtári beszerzésre), Dr. Vörös Cyrill : A fizikai és matematikai földrajz elemei, Dr. Borosay Dávid : Algebra és Geometria, Vörös Cyrill : Kisérleti

Természettan fokozatos behozatalát a tanári testület ajánlatára engedélyezi. 3906—1904. p. sz.

19. Kassai Lajos csiksomlyói plebános ifj. Eröss József helyébe a magyar-latin tanszékre rendes tanárrá neveztetik ki. 4263—1904. p. sz.

20. A főtanhatóság előírja, hogy személyi ügyekben, egy ugyanazon tárgyban is, személyenként külön-külön felterjesztés teendő. 4390—190. p. sz.

21. A fenntartási államsegély pótlására az 1904-ik évre pótlólag kétezer koronát a vall. és közokt.-ügyi miniszter úr utalványoz és ezzel egyidejűleg a főtanhatóság értesíti az igazgatóságot, hogy az államsegélyre vonatkozó szerződés megkötése tárgyában miniszter úr ő nmltségához feliratot intézett. 1701—1904. ig. tan. sz.

22. Az évi Értesítők szerkesztése tárgyában a főtanhatóság köriratilag észrevételeket tesz és útal e tárgyban 3434—1903. számú rendeletére. 4696—1904. p. sz.

23. Jakab Antal tanárnak az iskolai alapnál a pénztárnoki teendők végzése mint mellékfoglalkozás az 1904/5. tanévre engedélyeztetett. 4992—1904. p. sz.

24. A szolgálati szabályzat 35. §-ában foglalt tanári eskümintá szövegének bekezdését a főtanhatóság módosítja és jövőre előírja, hogy az esküszöveg az eskütételről szóló jegyzőkönyvbe mindig felvétessék. 5041—1904. p. sz.

25. Az igazgatók díjnokat a kelléki átalány vagy tanulmányi alap terhére nem vehetnek fel. 5076—1904. p. sz.

26. Az ifjúsági tanulmányi kirándulásokat vezető tanárok tényleges költségeit, „tekintettel egyfelől a kirándulásokkal legtöbbször együttjáró erkölcsi veszedelmekre, másrészt pedig a tanulmányi alap jelen pénzügyi helyzetére“ : a főtanhatóság nem találja megtéríthetőknek. 5093—1904. p. sz.

27. A könyv- és szertárak megkezdett új leltározásának egyelőre függőben hagyása iránt intézkedés történik, minthogy a számvétség az ide vonatkozó útasítások megadását kilátásba helyezte. 2052—1904. ig. t. sz.

28. Áthelyezett vagy nyugdíjba menő tanárok pénztári bizonylatának beszolgáltatása iránt új intézkedés történik,

5365—1904. p. sz. (Lásd 338—1904. iktatói számú fölterjesztést.)

29. A főtanhatóság az elengedett és a befolyt tulajdonképpeni tandíj átlagáról jelentést kíván, valamint arról is, hogy az elengedéssel hány százalékgig lehet menni? 5540—1904. p. sz.

30. Május végéig minden évben jelentés teendő, hogy a tanárok közül kiket, mikor és minő fizetés-emelkedés illet a következő tanév folyamán. Emellett az érdekelt tanárok kötelessége, hogy az őket megillető fizetés megadását, illetőleg utalványozását kellő időben előre kérjék. 5559—1904. p. sz.

31. A szeplőtelen fogantatás jubileumi megünneplésére iskolai szünnap engedélyeztetett. 4441/a—1904. p. sz.

32. Péterfi Ernőnek a főtanhatóság engedélyezte, hogy rendkívüli időben az I. osztályról magánvizsgát tehessen és annak sikere esetében a II. osztályra beíratassék. 5441—1904. p. sz.

33. A főtanhatóság a tanári fizetési fokozatokat, a status más intézeteiben meglévő rendszerhez hasonlóan, de az államsegély összegének megfelelő korlátozottabb mértékben, addig is, míg az állammal kötendő szerződésben a fizetések végleg rendeztetnek, az idősebb tanárookra való tekintettel életbe lépteti. 2113—1904. ig. t. sz.

34. A gimnáziumi tanulók közé beírt más községbeli tankötelesekről a felmutatandó tanusítványi mintát az igazgató köteles kitölteni és aláírni. 5838—1904. p. sz.

35. A főtanhatóság az 1904/5. tanévi költségelőirányzatot jóváhagyási záradékkal ellátva leküldi. 2272—1904. ig. t. sz.

36. Püspök úr ő méltósága az igazolványos kiszolgált altisztek alkalmazása érdekében a m. kir. honvédelmi miniszter úr leiratát tudomásvétel és miheztartás végett megküldi. 157—1905. p. sz.

37. Vallás és közokt.-ügyi miniszter úr 110371—1904. számú intézkedése alapján az 1904/5. tanévi főigazgatói látogatást Dr. Csengeri János kolozsvári egyetemi tanár úr teljesíti. 347—1905. p. sz.

38. Tanév közben a felvételi vizsga megtartásának

módjáról és az erről szóló jelentés mikéntjéről a főtanhatóság útasításokat ad. 485—1905. p. sz.

39. Az 1904. évi statusgyűlés a jövő 1905/6. tanévtől kezdve a tandíjat a négy alsó osztálybelieknek is, mint a felső osztályosoknak, 20 koronában, nem katolikusok részére ennek kétszeresében állapítván meg, igazgató ennek közzétételére utasítatik. 587—1905. p. sz.

40. A zene és francia nyelv tanítói díjakat, 400—400 koronát, Csikmegye nevelési pénztárából az alispán utalványozza. 140—1905.

41. A főtanhatóság rendelkezése folytán az intézet állandó évi jövedelmeiről és kiadásairól kimutatás terjesztett fel. 810—1905. p. n.

42. A görög nyelv és az ezt pótló tárgyak változtatása alkalmából tartott vizsgákról csak jelentés teendő minden melléklet nélkül. 854—1905. p. sz.

43. Az igazgatótanács a gimnáziumnak Csikszeredára való áthelyezése ügyében a kormánybiztosi minőségben kiküldött Kuncz Elek tankerületi főigazgató úrral Csikszeredán tartandó tárgyalásra a status képviseletével Mikó Bálint igazgatótanácsos úr Ónagyméltóságát és Pál Gábor igazgatót bizta meg. 169—1905. ig. t. sz.

44. A subregenseknek lehető legkisebb óraszám osztandó be, hogy a fiúveldei ifjúsággal több idejük legyen foglalkozni. 922—1905. p. sz.

45. Mayer János helyettes tanár március 1-től számítva rendes tanárrá neveztetik ki. 1187—1905. p. sz.

46. Március 15-ikén a nyilvánosság kizárásával csak önképzőköri ünnepély tartható és az ifjúság az intézeten kívül nem szerepelhet. 1229—1905. p. sz.

47. A Székely Egyesület két szegény, jó tanuló és jó magaviseletű székely ifjúnak 20—20 K. jutalmat küld.

48. A helyi viszonyok ismeretére való tekintettel a tandíjmentesség megadását a főtanhatóság a tanári testületre ruházza. A kedvezmény a tulajdonképeni tandíjnak legfennebb csak 20%-úig terjedhet és a felmentési határozatok csak főtanhatósági jóváhagyás után válnak érvényessé. 2040—1905. p. sz.

49. A főtanhatóság az átlépés engedélyezését görög-

pótló tanfolyamról a görög nyelvre és viszont az igazgató jogkörébe utalta. Ilyen esetben a megtörtént átlépésről és felvételi vizsgáról a közelebbi ellenőrző vagy osztályozó értekezleten a jegyzőkönyvben említés, illetőleg jelentés teendő. 1974—1905. p. sz.

50. Vall - és közokt. miniszter úr múlt évi alapon a 22 ezer korona fentartási államsegélyt utalványozta és az az erd. r. kath. tanulmányi alapba bevétetett. 729—1905 ig. t. sz.

51. A tankönyveknek és olvasmányoknak a katolikus szellem szem előtt tartásával való megválasztása és azoknak, melyek ezen szempontból kifogás alá esnek, megfélemlőkkel leendő kicserélése szigorúan követendő elvképpen íratik elő. 2240—1905. p. sz.

52. A csikszeredai Takarékpénztár Részvénytársaság a gimnáziumi Kiránduló Egyesület céljaira évek sora óta 100—100 koronát adományozott és ezeket betétképpen kezelte. Az adományok egyezer koronára növekedvén, alapítólevelet állított ki, melyet az igazgató három egybehangzó példányban elfogadás és megerősítés végett a főtanhatósághoz terjesztett fel.

Iskolai ünnepélyek. Iskolánk védőszentje, Szent Imre herceg tiszteletére nov. 5-én rendezett a tanári kar és tanuló-ifjúság az intézet iránt érdeklődő közönség részvétele mellett iskolai ünnepélyt a köv. műsorral:

1. Délelőtt 9 órakor isteni tisztelet alkalmi szentbeszéddel.

Ezután az intézet nagy termében:

2. „Ének Szt. Imre hercegről“, előadja az énekkar.

3. Ünnepi beszéd, tartja Szilávik Ferenc tanár.

4. Részlet Lamermoori Luciából, Donizettitól, játssza az ifjúsági zenekar.

5. „Ének Szt. Imre hercegről“, írta Kemenes Ferenc, szavalja Bálint Vilmos VII. o. tanuló.

6. Vonó-ötös.

7. „Karácsonj“, írta Kisfaludy Károly, szavalja Kádár Ferenc VII. o. tanuló

8. „A gyermek álmai“, vegyeskar, harmonium és vonós négyes kísérettel, Dománffyól.

9. „Boldogasszony anyánk“, írta Tárkányi Béla, szavalja László Antal IV. o. tanuló.

10. Hunyadi-induló, Erkeltől, játsza a zenekar.

Márc. 15-én és Csokonai születésének 100-ik évfordulója alkalmából az Önképzőkör, a szeplőtelen fogantatás hitágozata kihirdetésének 50-ik évfordulója alkalmából pedig a Mária-Társulat rendezett ünnepélyt, melyekről a részletesebb beszámolás fennebb, „Egyesületek élete“ cím alatt már megtörtént.

Isteni tiszteleten való részvétellel és iskolai szünettel ünnepelte az intézet boldogult Erzsébet királyné emlékét nov. 19-én, Szt. Erzsébet napján és az 1848-iki korszakalkotó törvények emlékét ápr. 11-én, mely alkalommal az átalakulás eseményeiről és a nemzeti ünnep idejének kérdéséről az igazgató a következő felolvasást tartotta az intézet nagy termében összegyűlt ifjúság és tanári kar előtt:

Kedves ifjúság !

Hazánk történetében az 1848-iki átalakító s méltán korszakalkotónak mondható események márc. 3-án kezdődtek és ápr. 11-én záródtak. Mi lehet mégis az oka, hogy a nemzeti kegyelet mégsem a kezdetet vagy a véget, hanem márc. 15-ét választotta az átalakító események ünneplő napjául? — holott a nagy eseménynek márc. 15-ike csak egy kis epizódja volt.

Ennek bizonyára több oka van. Először az, hogy midőn az 1849-től 60-ig tartó elnyomatás sötét korszaka után a szabadság fénye újra derengeni kezdett, a nemzet azzal is tüntetni kívánt az elnyomó hatalom ellen, hogy forradalmi jellegű napot választott ünneplése tárgyául. Márc. 15-ének ugyanis egy olyan vonása van, mely megkülönbözteti márc. és április más nevezetes napjaitól. S ez abban áll, hogy ezen a napon történt az első forradalmi lépés Magyarországon. Vér nem folyt ugyan, de a hirlapi censura rövid úton való eltörlése és Táncsicsnak, az elítélt politikai fogolynak kiszabadítása kétségtelenül forradalmi jellegű tények voltak. Növelte a nap nevezetességét az akkor szereplő vezérek nagy neve is, főként a Petőfié és Jókaié, kik kö-

zül az utóbbi életében sokat tett írásban és szóban egyaránt, hogy ezen nap emlékének jelentőségét fokozza. Nem kis befolyással van az is, hogy márc. 15-ének eseményeiben nagyon sok olyan van, ami a képzelethez szól, és alkalmassá teszi arra, hogy a tömeg s különösen az ifjúság lelkesedjék. Ehhez járult még a szokás és a hagyomány is.

Márc. 15-ike és az ezt követő napok előkészítették a nemzetet arra, hogy a szabadság kincsét nem adják ingyen, annak vér az ára. Folyt is később bőven; s ez bizonyára lényeges oka lehetett, hogy márc. 15-ikét a magyar társadalom nemzeti ünneppé avatta. Mert máskülönben a békés átalakulás és történelmi fontosság szempontjából inkább ünnepelhetnők márc. 3-ikát, mint kezdetet, vagy április 11-ikét, mint zárópontot, melyet a lelkesedéssel ünnevelt 50-ik évforduló alkalmából az 1898-ik évi V. törvénycikk nemzeti ünnepnek mondott ki.

Minthogy évenként újra és újra halljuk márc. 15-ének történetét lelkesedéssel teljes beszédek kíséretében: az a hiedelem ver a hallgató közönségben gyökeret, hogy alkotmányos újjászületésünk, annak minden eredményével együtt, ezen nap eseményeinek tulajdonítható.

Az események felől kevésbé tájékozott közönség ehbe a hibába eshetik, de a művelt tanuló ifjúságnak szükséges, hogy az események láncolatát ismerje, hogy azok minden tényezőjét értéke szerint méltányolni és mérlegelni tudja.

Ritkán állapítható meg a történelmi események láncszerű összefüggése oly világosan, mint épen az 1848-ikiaknál. Lássuk tehát a lehető rövid áttekintésben keletkezésüket, lefolyásukat és az azokból folyó helyzetet.

Vihar süvöltött és földrengés hullámozott ekkor végig Európán. A vihar és földrengés, mely az új idők szellemével egyezőbb politikai és társadalmi alakulásokat hozott létre, különböző országokban más-más körülmények hatása alatt keletkezett, de mégis megvan a kapcsolat a Párizs, Bécs, Pest, Róma, Berlin, Madrid és más helyeken csaknem egy időben lezajlott események között.

Európa népei ezen időben csaknem valamennyien kormányrendszerükkel elégedetlenek és forrongó állapotban voltak: legfőképpen Olaszország népe. A kiinduló lökés

azonban az egyetemes felkelésre s különösen a mi mozgalmainkra mégis a párizsi februári forradalom volt. A párizsi nép febr. 22-én a kormány egy rendelete miatt forrongani kezdett. A véletlen úgy hozta, hogy vér folyt. Erre a forradalom nyíltan kitört és egy pár napi küzdelem után diadalmaskodott. A király elmenekült és kikiáltották a köztársaságot.

A mi országgyűlésünk abban az időben Pozsonyban tanácskozott, valósággal vergődve az akkori kormányrendszer békői között. A párizsi események híre márc. 1-én érkezett oda. Tudjuk, hogy 1825 óta nálunk is a kulturában való haladás és nemzeti eszme érdekében buzgólkodó jeles férfiak munkálkodásának eredményeképpen az eszmék forrongásban voltak és ezek körül újabb időben pártok csoportosultak. Br. Eötvös József, Szalay László és Csengeri vezérlete alatt egy párt a parlamenti felelős kormányrendszer beállításának szükséges voltát hangoztatta s Kossuth Lajost is megnyerte az eszmének, ki a párizsi hírek hallattára éles tekintetével a viszonyokba pillantva, merész elhatározással ragadta meg az alkalmat — saját szavai szerint: a történelmi jelentőségű események kerekének küllőit — és március 3-án ezen bevezetéssel: „Emeljük fel politikánkat az európai események színvonalára“, megtette rendkívüli jelentőségű indítványát, melyben felszólítja a rendeket, hogy kérjék meg Ő felségét a korona felelős tanácsosainak, vagyis felelős miniszteriumnak kinevezésére, és egyszersmind arra is, hogy a birodalom másik felének is alkotmányt adjon. Indítványa támogatására mondott aztán egy olyan örök emlékű beszédet, melynek hatása összedöntötte a régi kormányrendszert a birodalom mindkét felében. Kossuthnak ez a beszéde a voltaképeni kiinduló pontja alkotmányunk újjászületésének és mindannak, ami azután történt nálunk és Ausztriában.

Kossuth nemcsak az indítványt tette meg, hanem a nála már készen lévő feliratot azonnal felolvasta, melyet az alsó ház rendkívüli lelkesedéssel elfogadott és felküldötte nyomban a felső házhoz hozzájárulás végett.

A felirati javaslat tehát már a főrendiház előtt volt. De tárgyalni nem lehetett, mert a nádor, mihelyt Kossuth

indítványáról értesült, azonnal Bécsbe sietett a teendőkre nézve útasítást kérni és kifejezte óhaját, hogy visszatértéig a főrendiház a javaslatot ne tárgyalja. Csakhamar a felső ház több vezérférfia, köztük Gr. Széchenyi István is Bécsbe utazott. Bécsben az udvari kancellárián egyre folyt a tanácskozás anélkül, hogy határozathoz tudtak volna jutni. Szó volt az országgyűlés felosztatásáról; majd meg arról, hogy a főrendek semmi szín alatt ne engedjék át a javaslatot, midőn hirtelen és váratlanul Bécs lakossága megmozdult.

A bécsiek is elégedetlenek voltak a kormányzás rendszerével s az elégedetlenség főként Lajos főherceg és Metternich ellen irányult, kikről tudták, hogy a császár nevében ők kormányoznak. A forrongás a párizsi események hírére keletkezett, mely febr. 29-én érkezett oda. A Kossuth márc. 3-iki beszéde és javaslata, melyről a közelfekvő Pozsonyból némi hír már oda szivárgott, valóságos olaj volt a tűzre. Márc. 4-én a beszéd szövege már a Bécsben tartózkodó Pulszky Ferenc kezében volt, ki azt németre fordította és közölte a bécsi mozgalom intelligens elemeivel, kik a társadalom előkelő tagjaiból állottak: tekintélyes jogászok, ügyvédek, tanárok, orvosok, mérnökök, kereskedők. Ezekre rendkívüli hatással volt Kossuth beszéde s annak különösen az a része, mely alkotmányt sürget az ő számukra is. Érezték, hogy nekik is tenniök kell valamit. Petíciót készítettek a sajtószabadság, az igazságszolgáltatás reformja és az alkotmányos kormányzás érdekében, s a további cselekvést márc. 13-ára tűzték ki, mikorra az alsó ausztriai tartományi rendeket tanácskozásra összehívták.

Ilyen körülmények között nyílt meg 13-án a gyűlés. Egy szemtanú leírása szerint az épületet óriási néptömeg fogta körül, kik előtt egy fiatal ember egy kút tetejéről olvasta fel Kossuth beszédét. Mikor odaért, hol Kossuth Ausztria számára is alkotmányt kér, óriási vihar tört ki. Alkotmányt! alkotmányt! kiáltozták és szünni nem akaró harsogással éltették Kossuthot.

Az alkotmány lényegéről nem sokat tudhattak, mert illet még nem ízleltek volt; de gondolták, hogy nem lehet valami rossz.

Ezalatt az egyetemi ifjúság is megmozdult, kikhez a politechnikusok sokasága csatlakozott. Ezek is petíciót készítettek, kérve a következőket: Sajtó-, szólás- és tanszabadságot, a népnevelés emelését, a törvényszéki tárgyalások nyilvánosságát és népképviselői alkotmányt.

Az alsó ausztriai rendek gyűlése minden vonakodás nélkül vállalta, hogy a polgárság és egyetemi tanulók kérelmét a trón elé juttatja és egy küldöttség nyomban el is ment a Burgba a császárhoz. Mikor a bizottság nem sok idő múlva visszatért és jelentette, hogy Lajos főherceg az államtanács nevében úgy nyilatkozott, hogy egy külön bizottság fogja megvizsgálni, hogy mit lehet a kívánságokból elfogadás végett Ő felsége elé terjeszteni: a halogató válasz a tömeg izgatottságát kitörésig fokozta. Egy része nagy lármával a Burg-felé indult, másik része a rendek tanácskozási házának rohant és pusztítani kezdé. A rend fenntartására jelenlevő katonaság és a nép között dulakodás kezdődött, s ekkor érkezik egy zászlóalj gyalogság, melyet a nép kövekkel fogad. A parancsnok és néhány katona megsérül, mire aztán sortűzet adtak. Hét ember elesett, többen megsebesültek. A tömeg a vér láttára futni kezdett, de csakhamar megállt, visszafordult és a kiadott jelszóra a fegyvertárhoz megy, melyet sikerült feltörnie és a talált ócska fegyverekkel és akinek ilyen sem jutott, kövekkel felfegyverkezve indult vissza. Eközben a polgárőrség is kivonult és a tömeg és a katonaság közé helyezkedett. A Burghban a tanácskozás egyre tart, hogy engedjenek-e vagy ne. A császár kijelenti, hogy nem engedi, hogy a katonaság a népre lőjön, s végre a késő esti órákban tudatják a néppel, hogy Ő felsége megengedte a sajtószabadságot, a közigazgatás reformját, az egyetemi tanulók és polgárság felfegyverzését és — ami a legnagyobb örömet szerzé — hogy Metternich minisztert elbocsátotta.

A forradalom vér árán ugyan, de diadalt aratott.

A megelőző napon István főherceg, Magyarország nádora kíséretével együtt visszautazott Pozsonyba meglehetősen tanácstalanul, hogy mit tegyenek Kossuth felirati javaslatával. Március 13-ika Pozsonyban izgatott várakozással telt el. Az országgyűlés alsó házának türelme már szá-

kadóban volt, midőn 14-én reggel megérkezett a bécsi forradalom hire. Ez aztán a felirat sorsát eldöntötte. A nádor még aznap gyűlésre hívta a főrendiházat, mely egyhangúlag fogadta el a feliratot. Erre az országgyűlés elhatározta, hogy azt mindjárt másnap március 15-én a két ház tagjaiból választott 60 tagú küldöttség vigye a nádor vezérlete alatt Bécsbe. 14-én este Pozsony város lakossága Kossuth Lajos és az országgyűlési ifjak tiszteletére fáklyásmenetet rendezett, s Kossuth a lelkesedés mámorában a Zöldfa-fogadó erkélyéről úrinők sokaságának környezetében Gróf Battyány Lajost, mint Magyarország leendő miniszterelnökét mutatta be az éljenző sokaságnak.

Pesten ezalatt hasonló forrongásban voltak a kedélyek, mint Pozsonyban és Bécsben. A vezetők itt is az intelligens elemekből, főként az ifjakból kerültek ki: Petőfi, Jókai, Vasvári, Irinyi és mások. Már márc. 12-én az „Eljenzéki kör” helyiségében tartott értekezleten elfogadták Irinyi indítványát: „Mit kíván a magyar nemzet” címmel az ismeretes 12 pontot, hogy azt majd az országgyűléshez benyújtják. Idáig a mozgalomban még semmi forradalmi jelleg nem volt, de midőn március 14-én este a bécsi hajóposta meghozta a Bécsben előző napon történtek hírét, ez cselekvésre ragadta a pestieket is, melynek lefolyását ismerjük s melynek kivitelében az egyetemi ifjúságnak itt is, mint Bécsben, döntő szerepe volt. Vér azonban szerencsére nem folyt.

A bécsiek a 13-án kapott ígérekkel nem elégedtek meg; a forradalmi hangulat 14-én és 15-én is egyre tartott. 14-én megkapták a nemzetőrség felállításának ígértét, 15-én a császár hivatalosan megígérte, hogy a birodalom másik felének (t. i. Magyarországnak) képviselőit jul. 3-án összehívja s azok meghallgatása után népeinek alkotmányt ad. Valami egységes, közös alkotmány-félén járt az udvari politikusoknak az esze.

A bécsieket lázas öröm fogta el és épen ezen örömmámor közepette érkezett meg a feliratot vivő fényes magyar küldöttség az esti gőzhajóval. A képzeletet is maghataldja a lelkesedés, mellyel fogadták különösen Kossuthot, ki elsőnek kért számukra alkotmányt, melynek kivívásában

most oly boldogok valának. Pulszky Ferenc írja, hogy Kossuthot az extasisban lévő bécsiek, olaszok, lengyelek, főleg a nők ölelgették, virágkoszorúkkal és csokrokkal árasztották el és diadalmenetben vitték szállására, hol az egyetemi ifjúság tiszteletére diszórséget állított. Egyetlen ember, akinek az egyetemes örömmámorban balsejtelmei vannak : Gr. Széchenyi István, ki a többek között azt jegyezte fel naplójába erről a napról, hogy Kossuthnak csak egy szavába kerülne, hogy a Burg, mint egykor a párizsi Bastille, ostrommal vétessék be.

A küldöttség másnap, 16-án, a déli órákban járult a nádor vezetésével a király elé. Azután tanácskoztak a Burgban, hogy megadják-e az országgyűlés kívánságát. A nádor határozottan és őszintén csatlakozott a magyar ügghöz, míg a többi főhercegek, különösen Lajos főherceg, ellenezték a kérés teljesítését. A tanácskozás belenyúlt a késő éjszakába, mialatt a pesti események híre is feljutott oda, s valószínű, hogy ez is hatással volt az udvar engedékenységre. Végre a 17-ére virradó hajnali órákban döntött az uralkodó. A királyi kéziratot, mely a rendek kérése teljesítésének ígéretét és Gróf Battyánnak a felelős miniszterium megalakítására vonatkozó megbízatását tartalmazta, reggel átadták a nádornak, ki a küldöttséggel együtt még aznap visszatért Pozsonyba.

Ezzel azonban még korántsem volt minden elvégezve. Az országgyűlésre még nagy feladatok megoldása és sok akadály alhárítása várt. A legfőbb, az alig elérhetőnek hitt független felelős miniszterium meg volt ugyan a király ígéretében, de ez még csak keret volt, melyhez át kellett alakítani feudális rendszerű alkotmányunkat.

Az országgyűlés lázas sietséggel látott munkához. Nagy, messze kiható kérdések, melyek más időkben évtizedekre szóló küzdelmeket idéztek volna fel, most egy pár nap alatt elintéztettek : A miniszteriumok szervezetének megállapítása, népképviselőre alapított országgyűlés a fővárosban való ülésezéssel, közös teherviselés, az úrbéri és papitized megszüntetése a jobbágyság eliőrlésével, az unió Erdellyel melyet a mohácsi vész után a viszonyok elszakítottak az anyaországtól, a városok rendezése, a nem-

zetőrség felállítása, sajtószabadság. A mindezekről készített törvényjavaslatokat egy pár nap alatt közös egyetértéssel elfogadták. Egyébiránt ezen nagy kérdések és feladatok eszméi az előző országgyűléseken már el voltak hintve; azóta ki is keltek és megérték. Most már csak aratni kellett.

Sok nemzedéknek, sok millió szívnek vált néhány nap alatt imaszerű vágya valósággá.

Battyány mint miniszterelnök hozzálatott miniszteriumának megalakításához. Az ország legtiszteltebb és legjelesebb alakjaiból válogatta össze annak tagjait. Az érdeemesek egyik legérdemesebbje, Gróf Széchenyi István, ki az átalakítás munkáját megindította, lett a közlekedés és közmunkák minisztere. Deák Ferenc igazságügy-, Kossuth Lajos pénzügy-, Szemere Bertalan belügy-, Br. Eötvös József, ki a központosítás és felelős miniszterium eszméjének legelső bajnoka volt hazánkban és akit fényes írói hírnév koszorúzott, vallás- és közoktatásügyi miniszter lett. Ő volt az egyetlen, aki 20 évvel később 1868-ban is a felelős miniszteriumnak tagja lett, ugyanazon tárca ügyeit vezetve. A király személye körüli miniszterséget, kinek feladata lett volna, hogy a külügyek intézésére is befolyjon, Eszterházy Pál herceg vállalta el, az ipar- és kereskedelemügyeket Klauzál Gábor. A hadügyminiszteri székbe Mészáros Lázár huszár ezredes hivatott meg, ki Olaszországban a Radecky seregénél volt tényleges szolgálatban. Erős jellemű, képzett katona, aki közgazdasági tanulmányokkal is foglalkozott s ilyen irányú cikkeket a „Pesti Hirlapban“ is adott ki. Bizonyára ezek is befolytak arra, hogy ezen fontos állás betöltésénél a figyelem reá irányult.

Midőn Battyány a március 23-iki gyűlésen az új miniszterium névsorát bemutatta, az országgyűlést és az egész házat lázas öröm fogta el. Az alsó ház érzelmeinek hatása alatt nem volt képes folytatni az ülést. Pár nap mulva azonban az örömet elkeseredés váltotta fel, mert március 29-én az udvari kancelláriától olyan értelmű leirat érkezett, mely a leendő magyar miniszterium hatáskörét nagyon megnyirbálta. Eszerint alig lett volna több, mint a régi helytartótanács. A külügyekre való befolyást, a had-

ügyet egészen s a pénzügyet a legfőbb dolgokban ki akarta venni a miniszteriumok kezéből. Mind Battyány, mind a nádor az országgyűlés előtt tett nyilatkozataikban állásukat kötötték az eredeti törvényjavaslathoz, s mindjárt az ülés után Bécsbe utaztak Széchényi, Deák Ferenc és Eötvös társaságában. Nagy küzdelem után sikerült nekik a Pozsonyban elfogadott eredeti javaslathoz a királyi jóváhagyást kinyerniök. A megnyugtató leíratot a március 31-iki ülésen olvasták fel.

Még csak néhány törvényjavaslat elkészítése volt hátra, így: a vallásszabadságról, a megyék szervezetének a központi felelős kormányhoz alkalmazott átalakításáról, s még mások, melyeket a két ház folytonos ülésezéssel csakhamar elvégezett, s azután az országot gyökeresen átalakító, az országgyűlés mindkét házában már elfogadott 31 törvényjavaslatot a miniszterium névsorával együtt Bécsbe küldötték megerősítés végett.

Tudnunk kell, hogy alkotmányos monarchiában a törvényjavaslat csak akkor nyeri meg a törvény erejét, ha a törvényhozás minden tényezője hozzájárul; ha az országgyűlés elfogadta és az uralkodó megerősítésével szentesíti.

A 31 törvényjavaslat most is megtette régi rendes útját a kancellária, a magyar helytartótanács és az udvari konferencia előtt a megerősítést megelőzőleg; és ez utóbbinál a határőrvidék katonai szervezésének megszüntetéséről szóló javaslat újból nehézségre talált, ami ismét a nádor és a miniszterelnök közbenjárását tette szükségessé.

Minden akadály el lévén hárítva, április 7-én az összes törvények szentesítették és az új miniszterium kinevezése is aláíratott. Április 10-én az udvar az utolsó rendi országgyűlés bezárására Pozsonyba utazott.

Különös jelentőséget kölcsönzött ennek a mozzanatnak egyfelől az a nevezetes történelmi pillanat, mely örökre lezárta kapuit a rendi országgyűlés házának, másfelől pedig az a körülmény, hogy a királlyal nemcsak a királyné jött, hanem a trón várományos örököse, Ferencz Károly és fia, Ferencz József főhercegek is. Régi szokás szerint a királyi család minden egyes tagját külön-külön egy-egy

fényes országos küldöttség üdvözölte. A király, V. Ferdinánd örömét fejezte ki, hogy ismét az ő kedves magyar népe között lehet. A királyné az üdvözletre latinul válaszolt. Széchenyi örömmel jegyzé fel naplójába a fiatal Ferencz József főherczeg szavait, hogy senki nálánál a magyar név dicsőségét jobban nem óhajthatja.

Másnap, márc. 11-én d. e. az országgyűlés mindkét háza, követve fényes díszmagyar öltözetekben az országgyűlési ifjak seregétől, a régi szokáshoz híven az ország-házból a primási palotába vonult az országgyűlés ünnepélyes bezárására.

A király a nádor és az új kormány tagjai kíséretében lépett a terembe. Azelőtt a kancellár, most az új miniszterelnök a királynak kezébe adja a szentesített törvényeket, ki azokat átvévén István főherceg nádor felé fordulva a következőket mondotta:

„Hív magyar nemzetemnek szívből óhajtom boldogságát, mert abban találom fel a magamét is. Amit tehát ennek elérésére tőlem kívánt, nemcsak teljesítettem, hanem királyi szavammal erősítve ezennel átal is adom neked, kedves öcsém, s áltad az egész nemzetnek, úgy mint akinek hűségében leli szívem legfőbb vigasztalását és boldogságát.“

A lelkes riadalom után, mely szavait kísérte, a fiatal, magas, délceg nádor csengő hangon válaszolt és többek között ezt mondotta:

„Egy boldogított, háládatos nép környezi itt felséged királyi székét; a nemzet szíve soha forróbb szeretettel, több hűséggel nem dobogott fejedelme iránt, mint dobog most felségedért, ki a jelen törvények szentesítése által honunk újjáalkotója lett.“

Ilyen fenséges lefolyású volt április 11-ike; örökre emlékezetes nap történelmünkben. Azt hitte mindenki, hogy véget ért egy hosszú küzdelem, mely 300 év óta tartott a nemzet és a monarchia másik fele között, mely megbénította nemzeti tevékenységünket és gátolta működésünk kifejtését. Ezen a napon a kiváltságosok osztálya, mely eddig minden jogot kizárólag élvezett, a szabaddá lett nép millióival egy nemzetté olvadt. S mindez megtörtént békéségesen, a nem-

zet uralkodó osztályának dicsőségével, erőszak nélkül. Sehol a világon a jogok ilyen kiterjesztése, az alkotmány ilyen nagy és gyökeres átalakítása forradalom nélkül meg nem történt. Dicsőség és hála mindazok emlékének, akik küzdöttek, fáradtak és tudtak a kellő pillanatban nagylelkűek lenni.

Hogy az utolsó rendi országgyűlés működésének fontosságát egyhangúlag elismerte a nemzet, ezt az akkori hírlapok cikkei igazolják. Jókai és Petőfi lapja az „Életképek” azt írja ápr. 23-iki számában, hogy ezentúl csak két nagy eseményt fog a magyar történetírás említeni: az országfoglalást Álmos őszvezér alatt és az 1848-iki országgyűlést legjobb fejedelmünk, V. Ferdinánd alatt. A „Március Tizenötödike” című lap azt mondja, hogy a magyar történelem ily gazdag eredményű országgyűlésre nem emlékszik, s hogy márciusban és április első napjaiban több történt, mint eddig nyolc század alatt. A „Jelenkor” így elmélkedik: A parancsoló idő okozá, hogy a rendek egy ünnepélyes gyűlésen eltemettétvén, sirjaik dombján a népet tartson feltámadási ünnepet. A Pesti Hírlap lelkes hangon fejezi ki a közhangulatot: Szt. örömben dobog fel kebelünk, hiszen ennyi eredményt, nemzeti önálló lételt, egy új földet és új eget nyerünk. Hosszú szeuvedés után megérdemeltük ezt a sorsot; hiszen megbűnhődtünk már nemcsak a múltért, hanem a jövőért is.

Ki mert volna kételkedni és bizalmatlankodni a törvények szentesítése utáni napokban? Hiszen a nemzeti erő és összetartás soha oly nagyszerűen nem nyilatkozott meg, mint ezen időben.

Az új törvényeket április 20-án hirdették ki Pesten a polgárság lelkes örömrivalgása között. A vármegyék sorban hozták a határozatokat, hogy bizalmat szavaznak a kormánynak, hogy hálaadó isteni tiszteleteket tartanak és a törvényeket egyszerű szavakkal magyarázzák meg a népnek.

Nemsokára tudósítások érkeztek a tót, horvát, szerb és oláh mozgalmakról, Fehérmegeből a zsidók üldözéséről. Többfelé zavargások voltak, melyeknek elnyomására a kormány erélyes rendeleteket adott ki. A szabadság első

mámora itt-ott tulzásba vitte a műveletlenebb elemeket, akik nem tudták helyesen felfogni az új vívmányokat.

Sem a vívmányok becséből, sem szentesítésük mozzanatának jelentőségéből nem ront le az a körülmény, hogy az uralkodó környezetének hozzájárulása a megerősítéshez nem volt őszinte, hogy a szentesítés után egy udvari párt, az úgynevezett kamarilla, szította a nemzetiségek féltékenységét és irigységét, vihart támasztott, hogy annak címe és ürügye alatt az újdön született intézményeket és vele a szabadságot vérbe fojtsa. Ellenkezőleg a becsét csak fokozza az a tudat, hogy az alkotások legtöbbje a lerontására támasztott vihart is kiállotta.

Ebben a viharban óriási küzdelmet fejtett ki nemzünk a vívmányok védelme és a régen elvesztett önálló nemzeti lét visszaszerzése érdekében. Megismétlődött a dicső elődök, a Bocskai István, Bethlen Gábor, Tököly és a Rákócziak szabadságharca, hogy a nemzeti élet súlypontját, melyet 1526 óta elvesztettünk, visszahelyezzük a haza területére. A harc sikere ámulatba ejtette a világot, mely már-már kezdett elfelejteni. Azt hitte, hogy haldoklunk és nemsokára feloldódunk Ausztria népkeverékében. Ámulva látta, hogy a fényes múltú magyar nemzet még életerős, mely Európa eddig rettegett egyik nagyhatalmát arra kényszeríti, hogy a népek szabadságára leselkedő szomszédjánál keresesn segítséget leverésünkre. A két zsarnok-óriás aztán kicsavarta a nemzet kezéből a szabadság utolsó lobogóját, melyet már csak egyedül a magyar nemzet lobogtatott. A többi nemzetek szabadságtüzének szalma-lángja csakhamar lelohadt és tétlenül nézték: hogyan tiporta el a két zsarnok a magyar nemzettel együtt a közkinccset képező szabadságot.

A 48-iki fényes nap elhomályosult. Az önálló nemzeti lét újonnan épült s még egészen nem is kész fellegvára né, mely részeiben összeomlott. De a nap 1867-ben újra kisütött; a fellegvár romjait újra elfoglaltuk és annak épen maradt bástyaiból folytatja nemzetünk a harcot, hogy újból felépítse olyan alakban, mint a minőben rövid ideig 1848-ban megvalósítva magáénak mondhatta.

Ez az ideál tölti be minden igaz magyar lelkét, melyért munkát, fáradságot s ha kell mindent, életét is áldozni kész. Ennek az ideálnak elhomályosulni soha sem szabad, akár van sikere a küzdelemnek, akár nincs. Amit a jelen generáció el nem érhet, azért a következőknek kell tovább küzdeni. Kitartás nélkül nincsen siker.

Már pedig, ha a magyar nemzet a világtörténelem színpadán még szerepelni akar: a függetlenség kivívásának sikerülnie kell.

Éljen a haza!!

Vallás-erkölcsi állapot. Az ifjúság a téli hónapok kivételével mindennap testületileg vett részt a szent misén a tanárok kíséretében. Vasárnapokon isteni tisztelet előtt a négy alsó és a négy felső osztály külön-külön csoportban exhortatiót hallgatott, más ünnepnapokon pedig az áhitatos közönséggel együtt jelent meg a nagy misén és ott hallgatott szent beszédet. A kettős finevelő intézet ifjúsága vasár- és ünnepnapokon a délutáni istentiszteleten is mindenkor résztvett.

Püspök úr ő méltósága gondoskodása folytán a nagybőjti időszakban, március 15—18. napjain főtisztelendő P. Halmay Antal karmelita szerzetes-atyá tartott a III—VIII. osztályos tanulókkal lelki gyakorlatokat. A szép és hatásos szent beszédek nagy figyelemmel hallgatták. Ugyanakkor az I—II. oszt. növendékeinek szent gyakorlatait Balog József vallástanár vezette és végezetül az összes ifjúság tanáraival egyetemben, kik a szent gyakorlatokban szintén részt vettek, gyónt és 29-én reggel áldozott. Szent gyónást végeztek még a tanév elején, az adventi időszakban és a tanév végén. A nagybőjti és pünkösdi gyónás a püspök úr ő méltósága jelenlétében történt, ki mindkét alkalommal fáradhatatlanul gyóntatta a nagy számban hozzá járó ifjakat és másnap az egészet áldoztatta. Ezenkívül minden vasárnap, az úgynevezett diákmisén számosan járultak az Úr asztalához áldozásra, kik az előző napon, vagy aznap reggel végezték gyónásaikat.

Fegyelmi állapot. Az ifjúság általában a vallási kötelek teljesítése és erkölcsi magaviselet tekintetében a

jogos várakozásnak megfelelt. Egyesek követtek el ugyan a fegyelmi szabályokba ütköző vétségeket, melyek miatt az ellenőrző tanácskozások rendjén fegyelmi megróvásban részesültek és a szülők is értesítették, hogy közreműködésükkel gyermekeik rendre szoktatását elősegítsék: de súlyosabb természetű fegyelmi eset, mely kizárást, vagy eltanácsolást tett volna szükségessé, nem fordult elő.

Egészségi állapot. Az ifjúság zöme a kettős finevelő intézetben (szeminárium- és internátusban) lévén elhelyezve, az intézeti orvos minden nap reggelén vizsgálat alá vette a gyengélkedőket, és szükség esetén rendkívüli időben is orvosi segélyben részesítette úgy ezeket, valamint a szállásokon levőket, ha segélynyújtás végett hozzáfordultak. Ezenkívül a tanév kezdetén különösen a szemcsés köthártyalob (trachoma) behurcolásának ellenőrzése szempontjából az igazgató jelenlétében az egész ifjúságra kiterjedő szemvizsgálatot teljesített. A szükséges ellenőrzés a künnlakók szállásaira is kiterjedt, amennyiben az az eljárás van gyakorlatban, hogy mindazok, akik tanulót akarnak befogadni, tartoznak ezen szándékukat a tanév megnyitása előtt az igazgatónak bejelenteni, ki az intézeti orvos és egy tanár közreműködésével megvizsgálja a szállást és ha egészségügyi, valamint erkölcsi szempontból kifogás alá nem esik, megállapítja a felajánlott szoba terjedelméhez képest a befogadható tanulók létszámát. A beírások és elhelyezkedések megtörténte után a bizottság ismét szemlét tart, hogy a kitűzött feltételek betartásáról meggyőződést szerezzen. Ugyanekkor igazgató közli az elhelyezett tanulókkal, valamint a szállásadóval a megállapított napirendet, mely nagyjában egyezik a finevelő intézetben betartott renddel. Évközben egyszer egyik, máskor másik szálláson az igazgató szokott meglepő látogatásokat tenni.

A betegedési esetek számáról és természetéről az intézeti orvos feljegyzései alapján készült következő kimutatás nyújt képet:

Az összes betegségi esetek száma 286.

A lefolyt tanév alatt előfordult betegedési esetek természetéről és számáról az intézeti orvos feljegyzései alapján következő kimutatás nyújt képet:

Idegen test a szemben—	—	—	—	—	—	1.
Izületi gyulladás	—	—	—	—	—	2.
Kelés	—	—	—	—	—	14.
Szemköthártya-hurut és szarúfekély	—	—	—	—	—	8.
Gyomor- és bélhurut	—	—	—	—	—	71.
Mandula-lob és torokhurut	—	—	—	—	—	44.
Körömágy-lob	—	—	—	—	—	1.
Izületi csúz	—	—	—	—	—	13.
Szúrott és zúzott seb	—	—	—	—	—	6.
Fogszú	—	—	—	—	—	25.
Izzag	—	—	—	—	—	5.
Hörghurut	—	—	—	—	—	42.
Influenza	—	—	—	—	—	5.
Vérszegénység, ideges gyengeség	—	—	—	—	—	2.
Fagyás	—	—	—	—	—	7.
Rüh	—	—	—	—	—	5.
Foghus-lob	—	—	—	—	—	2.
Csonthártya-lob	—	—	—	—	—	3.
Főfájás	—	—	—	—	—	18.
Égési seb	—	—	—	—	—	1.
Köröm benövés	—	—	—	—	—	1.
Hurutos tüdőlob	—	—	—	—	—	3.
Középfül-lob	—	—	—	—	—	1.
Ideges szívdobogás	—	—	—	—	—	2.
Orrvérzés	—	—	—	—	—	1.
Börkéreg	—	—	—	—	—	1.
Kötőszövet-lob	—	—	—	—	—	1.
Alkar-csonttörés	—	—	—	—	—	1.

Betegedési eset összesen : 286.

A tanítás menete betegségi okokból fennakadást ugyan nem szenvedett, de ha tekintetbe vesszük, hogy az iskolai év lefolyása alatt hevenyfertőző bántalom nem fordult elő, az általános egészségi állapot kedvezőnek mégsem mondható, mert az intézeti orvosnál a meghatározott reggeli rendelő-órákon jelentkezettek közül a betegnek találtak száma, vagyis a betegedési eset, a létszámhoz viszonyítva igen nagy, (74 %). Ennek emelkedéséhez, eltekintve a néha előforduló, úgynevezett „iskola-betegség”-től, a zord téli

és hűvös tavaszi időjárás bizonyára jelentékeny befolyással volt.

Az intézet áthelyezésének ügye az előző tanévi Értesítőben tett beszámolás szerint hosszú időre megfeneklettnek látszott, de ezen tanév alatt jelentős lépéssel haladt a megvalósulás felé. A múlt évi augusztusi megyei közgyűlésen igazgató újra szőnyegre hozta a következő indítvány alakjában :

Tekintettel arra, hogy a csiksomlyói r. k. főgimnázium épülete részint avultsága, részint szűk volta és hiányossága miatt a középiskolai oktatás és a közegészségügy fokozottabb követelményeinek többé már meg nem felel és tekintettel arra, hogy a hiányok pótlására irányuló kitoldással sem lehetne az épületet olyan állapotba hozni, hogy az oktatás érdeke által megkívánt célszerű beosztás és egészségügyi követelményeknek megfelelő legyen :

Mondja ki a törvényhatósági bizottság, hogy a gimnázium Csikszeredára való áthelyezésének megfeneklett ügyét a mielőbbi megvalósítás érdekében újra felszínre hozni kívánja és evégből feliratot intéz a nagyméltóságú közoktatásügyi miniszter úrhoz, melyben 1. a maga részéről felajánlja, hogy az áthelyezés keresztülviteléhez szükséges három épület: gimnázium, szeminárium és internátus közül az utóbbinak építési és első berendezési költségeit kész elvállalni oly kikötéssel, hogy azok a 200 000 koronát meg ne haladják, 2. felkéri a nagyméltóságú miniszter urat, hogy a gimnázium építési és első berendezési költségeit a jelenlegi beruházások használható részének felhasználásával a közoktatásügyi tárca terhére elvállalni és az erdélyi róm. kath. státus igazgató tanácsához olyan értelmű leíratot intézni méltóztassék, hogy mint elsősorban érdekelt tényező a finővelő intézet (szeminárium) felépítésére és beruházására szükséges költségek hordozásáról és ilyen megosztás mellett mindhárom épület tervei s részletes költségvetései előkészítése iránt a megfelelő lépések megtételéről gondoskodni, és annak idején a tervet és költségvetést betekintés végett a törvényhatóságnak is bemutatni sziveskedjék.

Amennyiben pedig a szeminárium felépítéséhez és felszereléséhez szükséges megfelelő összeggel az erdélyi róm.

kath. státus most még nem rendelkeznek, az előkészítendő terv ezen részének megvalósítása addig, míg a státus a kivitelhez szükséges fedezetről gondoskodni tud, szenvedjen késedelmet, a finővelő intézet addig maradjon jelenlegi helyén; de ez a körülmény az áthelyezés ügyének, a gimnázium és internátusi épület felemelésének megoldását ne akadályozza és ne késleltesse.

A törvényhatósági bizottság az indítványt azon határozattal fogadta el, hogy: A már korábban felajánlott 150.000 koronát az internátus építés költségeire megadja s azt felépítetté azon kikötéssel, hogy a törvényhatóság által eddig hordozott minden más mellékjárandóságot az áthelyezés után beszüntet.

Az indítvány a határozattal együtt illetékes helyére a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz felterjesztetvén, 1963—1905. sz. a. ő nmltsága azon elhatározásáról értesítette az érdekelt tényezőket, hogy mielőtt a főgimnáziumnak Csíkszeredára való áthelyezése, valamint az intézet állandó évi segélyezésére vonatkozó szerződés megkötése ügyében érdemlegesen intézkednék, szükségesnek tartja az itteni viszonyoknak a helyszínén való tanulmányozását és mind az erd. r. kath. státussal, mind Csik vármegyével, valamint Csíkszereda várossal való közvetlen érintkezést Evégből Kuncz Elek kolozsvári tanker. főigazgató urat miniszteri biztos minőségben Csikba küldötte, hogy a helyszínén a megnevezett érdekeltekkel tárgyaljon. A tárgyalás április 26-án tartatott meg, melyről terjedelmes jegyzőkönyv vétetett fel s melynek eredményét a következőkben megkötött szerződés mutatja:

Kötött Csíkszeredában, az alattírt napon, Kuncz Elek kolozsvári tankerületi főigazgató, mint a vallás- és közoktatásügyi kormány megbízottja, nagyméltóságú Mikó Bálint ny. főispán, Pál Gábor főgimnáziumi igazgató, mint az erdélyi róm. kath. státus megbízottjai, továbbá Becze Antal alispán, Fejér Sándor vármegyei főjegyző, Dr. Csiky József megyei havasi javak igazgatója, mint Csik vármegye, s végül Dr. Ujfalusi Jenő polgármester, Csedő István városi tiszti ügyész és Kovács János rendőrkapitány, mint Csíkszereda rendezett tanácsú város megbízottjai között; még

pedig a két előbbinél a megbízók, a vármegyénél a törvényhatóság és a belügyminiszter úr, a városnál pedig szintén a törvényhatóság és a belügyminiszter úr jóváhagyásának fentartása mellett, a csiksomlyói r. k. főgimnáziumnak Csikszeredába való áthelyezése ügyében:

1. Csikszierda város, az áthelyezendő csiksomlyói róm. kath. főgimnázium fölépítésére a régebben felajánlott és már az erdélyi róm. kath. státus tanulmányi alapja javára telekkönyvileg tulajdonjoggal át is adott, az úgynevezett Barancs dülőben, a Székútja és a Rákóczy-út sarkán levő „Nagymart” nevű, mintegy 10 k. hold területet örök időkre átengedi az erdélyi róm. kath. státusnak azzal, hogy amennyiben a terület nem a gimnázium felépítésére használatnak fel, akkor a terület feletti rendelkezési jog szálljon vissza Szereda városra.

2. Csik vármegye saját kezdeményezéséből azon esetre, ha az állam iskolaépületet emel és azt felszereli, továbbá, ha a róm. kath. státus a szemináriumot felépíti és felszereli, 100 tanuló befogadására alkalmas internátusnak az iskola épülettel kapcsolatosan való felépítésére és felszerelésére az előbbeni szolgáltatások megszüntetése mellett 150.000, azaz Egyszázötvenezer koronát ad, s amennyiben ezen összeg a megjelölt célra teljesen igénybe nem vétetnék, a fennmaradó összeg, mint saját maga által kezelendő internátusi alap a csikvármegyei internátusi ifjak segélyezésére fog fordíttatni.

3. Az erdélyi róm. kath. státus kötelezi magát, hogy a közóhajnak és a szükségletnek megfelelő, s amint csak teheti — 100 tanuló számára — az iskola épülettel kapcsolatosan a szemináriumot (finevelőt) saját költségén felépíti és berendezi.

4. A vallás- és közoktatásügyi kormány ily feltételek mellett kötelezi magát, hogy az iskolaépületre akár abban, akár azon kívül emelendő igazgatói lakásra, szolga lakásokra és tornacsarnokra, valamint az iskolaépület butor berendezésére 230.000 kor., azaz Kettőszázharmincezer koronáig terjedő államsegélyt ad.

Ezen szerződés öt eredeti példányban állíttatott ki; abból egy példány a vallás- és közoktatásügyi kormánynak,

egy példány az erdélyi róm. kath. státusnak, egy példány Csik vármegyének, egy példány Csikszereda városnak és egy példány pedig a kolozsvári tankerületi főigazgatóságnak adatik ki.

Végül kimondatik, hogy jelen szerződés a jóváhagyás megtörténte után fog érvényre emelkedni.

Ugyanezen nap (ápr. 26.) délutánján a fenntartási állandó államsegélyre vonatkozó szerződési tervezetet is, a státus más gimnáziumaira vonatkozólag már fennálló szerződések mintájára, a kormányképviselő és a státus kiküldöttjei megkésztették és a fennebbi szerződéssel együtt megbízójukhoz hozzájárulás és megerősítés végett felterjesztették.

Ezen jelentős mozzanatok után az áthelyezés kérdését legalább elvben eldöntöttnek lehet tekinteni. A tényleges áthelyezéshez szükséges építkezések terveinek előkészítése most már a két főtényező: a vallás- és közoktatásügyi magas kormány és a státus igazgatótanácsának hozzájárulásától és jóakarától függ, amelyben ezen előzmények után nincs okunk kételkedni.

VII.

Az ifjúság érdemsorozata.

Az érdemsorozatban előforduló számjegyek jelentése :

1. Erkölcsi magaviselet.

1 = jó ; 2 = szabályszerű ; 3 = kevésbé szabályszerű.

2. Előmenetel az egyes tárgyakban.

1 = jeles ; 2 = jó ; 3 elégséges ; 4 = elégtelen ;
fm. = felmentve.

I. A) osztály.

A tanuló neve	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Számítás	Rajz	Geometria	Szépíró	Torna	Ének	Zene	Magaviselet
Antal Mátys	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1	2	—	1
Bakó József	3	3	4	3	3	4	3	3	2	2	2	—	2
Bakó Pál	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	3	—	1
Balázs József	1	3	3	1	1	3	2	2	2	2	2	—	1
5 Barta Endre ism.	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	—	2
Bálint Egyed	3	3	4	3	3	3	3	2	1	1	—	—	1
Bálint Vince	3	3	3	2	2	3	2	3	2	1	—	—	1
Biró Ferenc	1	1	1	1	1	2	1	1	2	2	—	—	1
Bocskor Zsigmond	3	4	4	3	3	4	3	3	2	2	—	—	2
10 Botár Árpád	1	2	2	2	1	2	2	1	2	2	—	—	1
Csató Árpád	2	3	3	2	2	3	3	3	2	2	—	—	1
Csiky Károly	2	3	3	3	3	3	3	2	2	2	—	—	1
Csiszér Béla	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	—	—	1
Farkas Gyula	2	3	3	2	2	3	3	3	3	3	3	—	1
15 Fodor Árpád	2	3	3	2	2	3	2	2	2	2	1	—	1
Fodor László	2	3	3	2	2	3	2	2	2	2	—	—	1

I. A) osztály.

A tanuló neve		Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítás	Hajzoló geometria	Szépíró	Torna	Ének	Zene	Magaviselet
	Gál János	1	1	1	1	1	2	1	1 _{fm}	1	1	—	1
	Gál Péter	2	3	4	3	3	3	3	3	2	2	—	2
	Gál Zoltán	1	2	2	1	2	2	3	3	2	2	—	1
20	György Imre	1	2	2	2	2	2	2	1	1	2	—	1
	Ilyés Lajos	1	2	2	2	2	1	3	1	2	1	—	1
	Kamenyický Zoltán	3	3	4	3	3	4	4	3	2	2	—	2
	Karácson János	3	3	4	2	2	3	3	2	2	2	—	2
	Kazacsai Antal	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2	—	1
25	Kádár István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
	Komán Béla	3	3	4	3	3	4	4	3	2	2	—	2
	Kovács Dénes	1	3	3	1	1	2	2	2	2	1	—	1
	Kristó Ferenc	2	2	2	1	1	2	2	3	2	1	—	1
	Lajos Balázs	1	1	2	2	2	1	2	2	2	2	—	1
30	Lakatos Miklós	2	2	3	2	2	3	3	1	1	1	1	1
	Madár István	1	3	3	2	2	3	3	3	2	2	—	1
	Mednyánszky Lajos	1	1	1	1	1	1	3	1	2	1	—	1
	Minier Károly	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2	—	1
	Nagy Dénes	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
35	Orbán Antal	3	3	4	3	2	3	3	2	1	2	—	2
	Pádár János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
	Id. Péter Imre	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	—	1
	Ifj. Péter Imre	2	3	3	2	2	3	3	1	2	2	—	1
	Ráduly Benjámin	1	2	2	2	2	1	2	2	2	1	—	1
40	Sándor Imre	2	2	2	3	3	3	2	3	2	2	—	1
	Silló Balint	1	2	3	2	2	3	2	2	2	1	—	1
	Szabó János	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	—	1
	Szász Nándor	3	3	3	3	3	4	3	3	2	2	—	1
	Szőcs Gergely	2	2	3	1	1	2	1	1	1	1	—	1
45	Szőcs Zoltán	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	—	1
	Tankó Károly	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
	Zöld Antal	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	—	1

Kimaradt: Szász Miklós.

Összesen : 48.

I. B) osztály.

A tanuló neve		Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítás	Rajzoló geometria	Szépíró	Torna	Ének	Zene	Magyaríró
	Adorján Károly	1	2	2	1	1	2	2	1	2	2	—	1
	Ambrus János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
	Baky József	1	2	2	1	1	1	2	1	1	1	—	1
	Bartalis Imre	2	3	3	2	2	2	2	1	1	1	—	1
5	Bene János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
	Bene József	2	3	3	2	2	2	2	1	2	1	—	2
	Berecz Gyula	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1	—	1
	Biró Sándor	2	2	3	2	2	3	2	2	2	2	—	1
	Botár Sándor	2	2	3	2	2	2	2	3	2	1	—	1
10	Csató Ferenc	2	3	3	2	2	3	2	2	2	3	—	1
	Cseke István	2	3	3	2	2	3	2	1	2	2	—	1
	Czikó János	2	3	4	3	3	3	3	3	3	2	—	1
	Dávid Gyula	2	3	3	2	2	3	3	2	1	3	—	1
	Demeter Gábor	2	3	3	1	1	2	2	1	2	2	—	1
15	Gál József	2	3	3	3	2	1	2	2	2	2	—	1
	Gecző György	2	3	4	2	2	2	3	2	2	1	—	1
	Gergely Sándor	2	3	3	3	3	3	2	2	2	1	—	1
	Györgypál Gábor	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	—	1
	Györgypál János	1	2	3	1	1	2	1	1	1	2	—	1
20	Hancz Lajos	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	—	1
	Herink Ferencz	2	3	4	3	3	3	3	2	2	2	—	2
	Holló Ignác	2	3	3	2	2	3	2	1	2	3	—	1
	Holló Sándor	2	3	4	3	2	3	2	2	1	2	—	1
	Imecs Ákos	1	3	3	2	2	2	2	2	2	2	—	1
25	Imre Géza	2	3	3	2	2	3	2	2	1	2	—	2
	Kállai Géza	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1
	Kánya Lajos	2	4	4	3	3	3	3	3	2	2	—	1
	Karda István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
	Kelemen Attila unit.	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2	—	2
30	Koncz Lajos	2	3	3	2	3	3	2	2	2	1	—	1
	Kósa Elek	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	—	1
	Lakatos Imre	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	—	1
	László Árpád	2	3	4	3	2	3	3	2	1	1	—	1
	László Géza	2	3	3	2	2	2	3	2	2	2	—	1
35	Miklós Izidor	2	3	3	3	3	3	3	1	2	2	—	1
	Nagy Imre	2	3	4	3	3	3	3	2	1	2	—	1

II. osztály.

A tanuló neve		Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítás	Rajzoló geometria	Szépirod.	Torna	Ének	Zene	Magaviselet
	Adorján Ignác	2	4	4	2	2	3	3	2	3	2	—	2
	Bakó Kálmán	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
	Balázs Árpád	2	2	3	2	2	2	2	2	1	2	—	1
	Balázsi Árpád	2	3	4	2	2	3	3	1	2	2	—	1
5	Bálint Ákos	2	2	3	3	3	3	3	3	2	2	—	1
	Bálint Jenő ism.	3	3	4	3	3	4	3	1	2	2	—	1
	Bándi József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
	Beke Károly	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1	—	1
	Biró Károly ism.	2	3	4	2	2	3	3	2	2	2	—	1
10	Bokor Gábor	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	—	2
	Borzsovay István	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	—	2
	Botár Balázs	2	4	4	3	3	4	3	2	1	2	—	2
	Both Ferenc	2	3	3	3	3	2	3	3	2	2	—	2
	Burján Lajos	1	2	2	1	1	3	2	1	2	2	—	1
15	Buzás Bénéám ism.	2	3	3	3	2	3	3	1	1	2	—	2
	Csata Venczel ism.	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	—	1
	Császár Dénes ism.	2	3	4	2	2	3	3	2	1	2	—	2
	Csűrös Lajos	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
	Éltes János ism.	2	3	4	3	3	2	3	2	3	2	—	2
20	Ferencz Gyula	2	3	3	3	3	4	3	2	1	2	—	2
	Ferencz Ignác	1	2	2	2	2	3	2	1	1	2	—	1
	Filó Károly ev. r. ism.	2	3	4	3	3	3	3	2	2	—	—	2
	Fulda Pál	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Gál Vilmos	1	3	3	2	2	2	3	2	2	2	—	2
25	György Árpád	2	3	3	2	2	3	3	2	3	2	—	1
	Györgypál Ferenc	2	3	3	3	3	4	3	1	1	2	—	1
	Incze Gyula	2	3	3	3	3	3	3	2	2	2	—	2
	Karda Ferenc	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
	Kabdebó Jenő	2	3	3	3	3	3	3	1	3	2	—	1
30	Kánya Gyula	2	3	3	2	2	3	2	2	2	2	—	1
	Kelemen Rezső unit.	1	3	3	2	3	2	3	1	2	—	—	1
	Kertész István	1	3	4	2	2	3	3	2	2	1	2	2
	Kis Fülöp	1	2	3	2	2	3	3	2	2	1	1	1
	Kiss Lajos	1	3	3	2	2	3	2	1	1	2	—	1
35	Kovács László	2	3	4	2	2	3	3	2	1	2	—	2
	László Zoltán	1	2	2	2	1	3	2	2	1	1	1	1

III. osztály.

A tanuló neve		Vallásan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Term. földrajz	Számítan	Rajzoló geometria	Torna	Ének	Zene	Szabadkézi rajz	Magaviselet
	Ambrus András ism.	1	2	1	3	1	2	2	2	2	2	—	—	1
	Apponyi Lajos ism.	2	3	3	4	3	3	3	3	2	2	—	—	2
	Asztalos István	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—	1
	Balog Vendel	2	4	3	4	3	3	4	3	3	2	—	—	1
5	Bartha Antal	1	3	2	3	2	2	2	2	1	2	—	—	1
	Bogos István ism.	2	3	3	4	2	3	3	3	3	2	—	—	1
	Buttyán Szilveszter	2	3	3	4	3	3	3	3	3	2	—	—	2
	Campeán János g. k.	1	3	3	3	3	2	3	2	1	1	—	—	1
	Csergő Tamás	2	3	4	4	3	3	4	3	3	1	—	—	2
10	Csiki Gyula	2	3	4	4	4	3	4	4	3	2	—	—	2
	Csiszér Sándor	2	4	3	4	4	3	4	3	3	2	—	—	1
	Czikó Gábor	3	4	4	4	3	3	4	4	2	2	—	—	2
	Daczó Sámuel ism.	2	3	3	4	3	3	3	3	1	1	—	1	1
	Darvas Béla ism.	2	3	3	3	3	3	2	3	3	2	1	—	2
15	Dávid Árpád	2	4	4	4	3	3	4	4	3	2	—	—	2
	Erős Péter	1	2	2	3	3	2	1	2	3	2	—	—	1
	Éltes Endre	1	2	3	3	3	2	3	3	2	2	—	—	1
	Ferencz József	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1	—	1	1
	Fodor Gergely	1	1	1	2	1	1	1	1	2	2	—	—	1
20	Gábosi Dénes ism.	2	3	3	3	3	2	3	2	1	2	—	—	1
	Gál István	3	4	4	4	4	3	2	3	2	2	—	—	3
	Id. Gál Sándor	2	3	4	4	4	2	3	3	2	2	—	—	1
	Ifj. Gál Sándor	2	3	4	4	4	3	4	3	2	2	2	1	2
	Gergely Károly	1	3	3	3	3	3	3	3	2	1	—	—	2
25	Jakab Ferenc	2	3	4	4	3	3	3	3	2	1	—	—	2
	Kabdebó Elemér	2	3	3	3	3	2	3	3	3	2	—	—	1
	Kassay Tivad. ev. ref	1	1	1	2	1	1	1	2	3	—	—	—	1
	Kádár Árpád	1	2	2	2	2	1	2	1	2	1	—	1	1
	Kállai András	2	3	3	4	3	3	3	3	1	2	1	—	2
30	Kelemen Béla	2	4	3	4	4	3	3	3	2	2	—	—	1
	Kovács Lajos	2	3	2	3	3	3	3	3	1	2	—	—	2
	Madár Imre	2	4	4	4	3	3	4	4	1	2	—	—	2
	Márkos Albert	1	1	2	2	1	1	2	1	1	1	—	1	1
	Márton Tamás ism.	2	3	3	3	3	3	3	2	3	2	—	—	2
35	Mialovich Viktor	2	3	3	3	2	2	3	3	2	2	—	—	2
	Id. Mihály Gergely	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2	—	—	1

III. osztály.

A tanuló neve	Vallás tan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Term. földrajz	Számítás	Rajzoló geometria	Torna	Ének	zene	Szabadkézi rajz	Megaviselet
Ifj. Mihály Gergely	1	3	2	3	2	2	3	3	2	2	—	—	1
Miklós Domokos	1	2	2	2	1	1	1	1	1	2	—	1	1
Mirákovics Ferenc	3	3	4	3	3	3	4	3	1	2	—	—	2
40 Nagy Lajos	2	3	3	3	3	2	3	3	2	2	—	—	1
Nagy Tamás	3	4	4	4	4	4	4	4	3	2	—	—	3
Ötvös Károly	2	3	3	3	2	2	3	3	2	2	—	—	2
Petres Kálmán	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1
Péterffy László	2	3	3	3	3	2	3	3	3	2	—	—	1
45 Rancz Béla ism.	2	3	3	4	3	3	3	3	3	2	—	—	2
Rancz János ism.	2	3	3	4	3	2	3	3	3	2	—	—	2
Rusz-Sántha János	2	4	4	4	3	3	3	4	2	2	—	—	2
Sántha Imre g. kath.	2	3	3	3	2	2	3	1	2	2	1	1	2
Sárosi Béla ism.	1	2	2	2	3	1	1	1	2	2	—	—	1
50 Szántó Ádám	2	3	3	3	3	2	3	2	2	2	—	—	1
Szántó József	2	3	3	4	3	3	3	3	1	2	—	—	2
Székely Vilmos	1	2	2	3	2	3	3	3	3	1	1	—	2
Szőke Gergely ism	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	—	2
Zöld Domokos	1	2	3	3	2	2	3	3	2	1	—	—	1
55 Xántusz József	1	3	3	3	2	2	3	3	2	1	—	—	1

Kimaradtak : Antal Gyula ism., Bányász Sándor, Gál István ism., Máté-Koós Mihály, Potoczky Kristóf, Rancz Gábor ism.

Összesen : 61.

IV. osztály.

A tanuló neve		Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettud.	Meinvisés	Rajzoló mértan	szabadkézi rajz	Torna	Ének	Zene	Francia nyelv	Magaviselet
	Albert Domok. ism.	2	3	3	3	3	3	2	3	—	2	2	—	—	2
	Ambrus Ferencz	2	3	3	3	3	2	3	3	—	1	2	—	—	1
	Bara Ignác ism.	2	2	3	3	3	2	2	1	—	1	1	—	—	1
	Barabás János	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	2	2	1
5	Bardocz Pál	2	3	3	3	2	3	3	3	—	3	2	—	—	1
	Bálint Ferenc	2	3	4	3	3	2	2	3	—	3	2	—	—	1
	Becze Elek	2	3	3	3	2	2	2	2	—	2	2	—	—	1
	Beke József	1	1	1	2	1	2	1	2	—	2	2	—	2	1
	Bocskor Domokos	3	4	4	4	3	3	3	3	—	3	2	—	—	2
10	Bogács Imre	3	3	3	4	3	3	3	3	—	3	2	—	—	2
	Botár Dávid	2	3	3	3	2	3	3	3	—	2	2	—	—	1
	Csata Károly	2	3	4	4	3	4	3	3	—	1	2	—	—	2
	Csutak Lajos	2	3	3	3	3	3	2	2	—	1	2	—	—	1
	Dánél Ágost. ism.	2	3	3	3	3	3	3	2	—	2	2	—	—	2
15	Dobos András	2	3	3	3	3	3	2	3	—	2	2	2	—	1
	Dobos Mihály	2	3	3	3	3	2	2	2	—	1	2	—	—	1
	Ferenczy Sándor	1	2	2	3	2	3	3	2	1	1	1	—	2	1
	Gergely Gábor	1	3	3	3	3	3	3	3	—	2	1	—	—	2
	Györfi Ignác	2	3	3	3	2	3	3	3	—	1	2	—	2	1
20	György Imre	2	3	3	3	2	1	2	2	—	3	2	—	—	1
	Helvig János ág. e.	2	3	1	3	4	3	3	3	—	3	—	—	—	2
	Herink József	3	3	4	4	3	3	3	3	—	3	2	—	—	2
	Jerzsák Béla	1	1	2	2	1	1	1	1	—	fm	1	1	—	1
	Katinszky Antal	2	3	4	3	2	3	2	2	2	1	1	—	2	2
25	Katinszky József	1	3	4	4	2	3	2	2	1	—	1	1	2	2
	Király András	1	2	2	2	2	1	1	1	2	2	1	—	2	1
	Kovács Dezső ism.	2	3	3	3	2	3	3	3	—	2	1	—	—	2
	Kovács József	2	3	3	4	3	2	3	3	—	1	2	—	—	2
	Laczkovics György	1	2	2	2	1	2	2	2	—	2	2	1	2	1
30	Lajos István	1	1	1	2	1	2	2	2	—	2	2	—	—	1
	Lakatos Antal ism.	3	3	3	3	3	3	3	3	—	3	2	—	—	2
	László Antal	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1
	László Géza	1	3	4	4	3	2	3	3	—	2	1	—	—	1
	Madaras János	1	3	2	2	2	3	2	2	—	2	2	—	2	2
35	Orbai Lajos	2	3	3	3	3	2	3	2	—	1	2	—	—	2
	Orbán István	2	3	3	3	3	3	3	2	—	1	2	—	—	1

IV. osztály.

A tanuló neve		Vallás tan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiség tan	Rajzoló mértan	Szabadkézi rajz	Torna	Enek	Zene	Francia nyelv	Magánvizselet
	Péter Imre g. kath.	3	3	4	4	3	4	3	3	—	1	2	—	—	2
	Sándor Albert	3	3	3	4	3	3	3	3	—	1	2	—	—	2
	Sárpátki János	2	3	3	3	2	3	3	3	—	3	2	—	—	1
40	Sipos Bálint	2	3	3	3	2	2	2	3	—	2	1	—	2	1
	Sipos Richárd	2	3	3	3	2	2	3	3	—	2	1	—	—	1
	Sóbert Frigyes	2	3	2	3	3	2	3	3	—	2	2	—	—	2
	Sólyom Béla	1	2	2	2	2	2	2	2	—	2	2	—	—	1
	Szabó Béla	2	3	3	3	3	2	3	2	1	2	2	—	—	1
45	Szász Jenő	2	3	4	3	3	3	3	3	—	1	2	—	—	2
	Tompos Albert	2	2	2	3	1	2	2	2	—	2	2	—	2	1
	Uher Vilmos ág. ev.	1	1	1	2	1	1	2	2	—	2	—	1	2	1
	Varga János	2	3	3	3	2	3	2	2	—	1	2	—	—	2
	Veress Péter	1	2	2	3	2	2	1	1	—	3	2	—	—	1
50	Virág Móríz	2	3	3	3	3	3	2	2	—	3	2	—	2	3
	Zakariás Pál	2	3	4	3	3	3	3	3	—	3	1	—	—	3
	Zölde Rudolf	2	3	3	4	3	2	2	3	—	3	2	—	—	1

Magántanuló : Schreiber Árpád ism.

Kimaradt : Fülöp László és Olajos András.

Vizsgálatlan maradt : Tamás József ism.

Összesen : 56.

V. osztály.

A tanuló neve	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettud.	Matematika	Torna	Ének	Zene	Francia nyelv	Magaviselet
Ambrus László	2	2	3	3	3	2	2	3	2	1	2	—	1
Angi István	2	2	3	3	3	2	3	3	1	2	—	—	1
Bartalis Márton	1	2	3	3	3	2	2	2	1	2	—	—	1
Csató István	2	2	2	2	2	2	1	2	3	1	—	—	1
5 Csató László	2	3	3	3	3	3	3	2	3	1	1	—	2
Darvas Gergely	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—	1
Dávid István ism.	2	3	3	3	3	3	2	3	2	1	—	—	2
Demény Elek	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—	1
Fazakas Ferenc	2	2	3	3	3	2	3	3	1	2	—	—	1
10 Fóris Pál	1	1	2	2	1	1	1	1	3	1	1	—	1
Hajnod Gáb. ism.	2	3	3	3	3	2	3	3	3	2	—	—	2
Keresztes Ant. ism.	2	3	4	4	3	3	3	3	3	2	—	—	1
Kozma Márton	2	3	3	3	4	3	2	4	1	2	—	—	2
Kömény István	2	3	4	3	4	3	2	4	3	2	—	—	1
15 Lányi Ernő ism.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—	1
Nedelka Gergely	2	3	2	2	2	1	2	3	3	2	—	—	1
Nedelka Gyula	1	2	1	2	1	2	2	1	1	1	—	—	2
Orbán Gábor	2	3	3	3	3	2	2	3	2	2	—	—	1
Petres Antal	2	3	3	3	2	3	3	3	3	1	—	—	2
20 Prihoda János	1	1	3	3	3	2	2	2	2	2	—	—	2
Rancz Antal	1	2	2	2	2	2	1	3	3	1	—	2	1
Rác József	2	3	3	3	3	2	2	2	2	1	—	—	2
Ráduly Árpád	2	2	2	1	1	1	3	1	2	1	—	—	1
Schlett Olivér	2	3	3	3	3	4	3	3	2	2	—	—	1
25 Spleiss Mihály	2	2	2	2	2	3	3	2	1	1	1	—	2
Szántó Abrahám	2	2	2	3	3	2	3	3	3	2	—	—	1
Székely Lajos	2	3	3	2	3	2	2	3	2	1	—	—	1
Vaszi Sándor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1

Kimaradt: Metzger Ede.

Magántanuló: Szokolay Margit, Szörcei Sándor.

Összesen: 31.

VI. osztály.

A tanuló neve		Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög p. irod. olv.	" rajz	Történelem	Természettud.	Mennyiség	Torna	Ének	Zene	Francia nyelv	Magaviselet
	Balázs Dénes	2	3	3	3	3	—	—	2	2	3	1	2	—	—	2
	Becze Gábor	3	3	3	3	—	3	2	3	3	3	2	2	—	—	2
	Bitay Dezső ev. ref.	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	3	—	—	1	1
	Blénesi János	1	2	2	2	2	—	—	2	2	1	1	1	—	2	1
5	Boga Ödön	2	3	2	3	3	—	—	3	2	2	2	1	—	—	2
	Borbát Károly ism.	3	3	3	3	3	—	—	3	2	4	3	2	—	—	2
	Csiszér Vilmos	2	3	2	2	3	—	—	2	2	3	2	1	—	—	1
	Csutak Béla	2	3	2	3	—	3	2	3	3	3	3	2	—	—	1
	Dományanc A. ism.	2	2	3	3	3	—	—	3	2	3	3	—	1	—	2
10	Fejér György	2	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	1	—	3	2
	Ferenczy Zoltán	1	2	2	2	2	—	—	1	1	2	3	1	—	2	1
	Gegő Dávid	2	3	3	3	3	—	—	2	3	3	2	1	—	—	1
	György Elek ism.	1	3	3	3	3	—	—	3	2	3	2	1	—	—	2
	Hankó Zoltán	3	3	3	3	—	3	1	4	3	3	3	1	—	—	1
15	Jakab Sándor	2	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	1	1	—	1
	Karácson Ant. ism.	2	3	3	3	2	—	—	2	3	3	2	1	—	—	2
	Kiss János	2	3	3	3	—	3	3	2	3	3	2	—	—	—	1
	Kristó József	2	3	2	3	3	—	—	2	2	2	2	1	—	—	1
	Kritsa Viktor	1	1	2	3	3	—	—	1	2	2	3	1	—	—	1
20	Pap Géza ism.	1	3	3	3	—	3	2	2	2	2	3	2	—	—	2
	Pál Ignác ism.	2	3	3	3	3	—	—	3	2	2	2	2	—	—	1
	Péter Sándor	2	3	3	3	3	—	—	2	3	3	3	2	—	—	2
	Puskás Gergely	2	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	1	2	—	2
	Sándor Balázs	2	2	3	3	—	2	2	2	2	3	1	2	—	—	1
25	Solnay D. g. k. ism.	2	3	3	3	3	—	—	3	3	3	2	2	—	—	1
	Szántó Árpád ism.	2	3	3	3	—	3	2	3	3	3	3	2	—	—	1
	Szopos András	2	3	3	3	3	—	—	2	2	3	3	1	—	—	1
	Wéger Lajos	2	3	3	3	3	—	—	3	2	3	3	2	—	—	1
	Zakariás Dénes	2	3	3	3	—	1	2	2	2	3	3	1	1	—	2
30	Zakariás Lajos	1	3	2	3	2	—	—	2	2	2	3	1	—	—	2
	Zareczky Pál	2	3	2	3	—	3	2	3	3	3	3	2	—	—	1
	Zöld József	1	2	2	1	2	—	—	2	2	3	2	1	—	2	1

Összesen : 32.

VII. osztály.

A tanuló neve	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-p. irod. olv.	Görög-pótló rajz	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Egészségtan	Torna	Ének	Zene	Francia nyelv	Magaviselet
Ávédik Félix	2	2	3	3	—	1	1	2	3	3	2	3	—	—	—	1
Balázs Lajos	1	1	1	2	1	—	—	1	1	1	2	2	1	—	—	1
Balog Ignác	1	2	1	2	2	—	—	1	1	1	2	3	2	—	—	1
Balog Lajos	2	2	3	4	4	—	—	3	2	2	1	3	1	—	—	1
5 Bálint Vilmos	1	2	3	3	3	—	—	2	2	3	2	1	1	—	—	1
Bene Gyula	2	2	3	4	—	2	1	2	3	3	1	3	1	—	—	1
Bögözi József	2	2	3	3	3	—	—	2	3	3	3	3	1	—	—	1
Dobos Ferencz	2	2	3	3	3	—	—	3	3	3	2	1	1	—	—	2
Dobos Imre	3	3	3	4	4	—	—	3	3	3	3	3	1	1	—	2
10 Ferencz Sándor	2	2	3	3	3	—	—	2	1	1	1	3	1	1	—	1
Fodor Gábor	2	2	3	3	3	—	—	1	2	2	2	2	2	—	—	1
Gál István	1	1	2	2	—	1	1	1	2	2	1	1	1	—	—	1
Kádár Ferencz	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kosza Istv. ism.	3	3	3	3	4	—	—	3	3	3	2	3	2	—	—	2
15 Kovács Árpád	3	3	3	4	—	2	2	3	3	3	2	3	1	—	—	1
Lakatos Izra	2	3	3	4	—	2	2	3	3	3	2	2	1	1	—	1
Márton Imre	2	3	3	4	3	—	—	2	3	3	2	1	1	1	—	1
Minier Gábor	2	2	4	3	3	—	—	2	3	3	2	3	2	—	—	1
Párján Lajos	1	2	1	2	2	—	—	1	2	3	2	3	1	—	—	2
20 Szabó Károly	2	3	4	4	—	3	2	3	3	3	2	2	1	1	—	2
Székely János	2	3	3	4	3	—	—	3	3	3	3	3	1	—	—	1
Szopos Antal	2	2	3	3	3	—	—	1	3	3	3	3	2	—	—	1
Vass Jenő	2	2	3	4	—	3	2	2	3	3	2	3	2	—	—	2

Kimaradt: Kémenes Antal.

Összesen 24.

VIII. osztály.

A tanuló neve		Vallás tan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-p. irod. olv.	" rajz	Történelem	Természettan	Mennyiség tan	Bölcsész et	Torna	Ének	Zene	Francia nyelv	Magaviselet
	Abrahám József	1	1	1	1	1	—	—	1	2	2	2	2	1	—	—	1
	Buzás Imre	1	2	2	3	3	—	—	2	3	2	2	2	1	—	—	1
	Csáki Mihály	1	2	2	2	2	—	—	1	2	2	2	2	1	—	—	1
	Császár Károly	1	2	2	1	1	—	—	2	3	3	2	2	1	—	—	2
5	Csomortáni Ign.	1	2	3	3	3	—	—	2	3	2	2	1	1	—	2	1
	Demény József	1	2	2	3	3	—	—	1	3	3	2	2	1	—	—	2
	Dombi János	1	1	3	2	3	—	—	1	3	2	2	2	1	—	—	1
	Fekete József	1	2	3	2	2	—	—	1	2	2	2	3	1	—	—	1
	Fischer Aladár	1	2	2	2	2	—	—	1	2	1	1	3	1	—	—	1
10	Fodor Nándor	1	1	2	2	2	—	—	1	3	3	2	2	1	—	—	1
	Friedrich Alaj.	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	—	—	1
	Gábor László	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	—	1
	Gyergyai Béla	1	1	3	2	3	—	—	2	3	3	2	2	1	1	—	1
	György Gábor	1	2	2	2	2	—	—	2	3	3	2	2	1	—	2	1
15	Kakasi Jenő	1	2	3	2	3	—	—	2	3	3	2	3	1	—	—	1
	Kiesid Géza	2	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	2	1	2	—	1
	Kovács Gábor	2	3	4	3	—	3	2	3	4	4	3	1	1	—	—	2
	Plutz József	1	1	3	3	3	—	—	2	3	3	2	1	1	1	—	2
	Szőke Antal	2	2	3	3	3	—	—	2	3	3	2	3	1	—	2	2
20	Tódor László	1	1	2	1	2	—	—	1	1	2	1	2	1	—	—	1
	Zakariás Kristóf	1	2	3	3	2	—	—	2	3	3	2	3	1	1	—	1
	Zareczky Jenő	1	2	1	3	3	—	—	2	3	3	2	2	1	1	—	2
	Zsögön Géza	1	2	3	3	3	—	—	2	3	3	2	3	1	—	—	1

VIII.

Statisztikai táblázatok.*)

1. A tanulás eredményének tárgy és osztályonkénti áttekintése számokban.

T a n t á r g y	I. A) osztály					I. B) osztály				II. osztály.					III. osztály					IV. osztály.					V. osztály.					VI. osztály					VII. osztály.					VIII. osztály.											
	jeles	jó	elégséges	elégtelen	kimaradt	jeles	jó	elégséges	elégtelen	jeles	jó	elégséges	elégtelen	fölmentetett	kimaradt	jeles	jó	elégséges	elégtelen	fölmentetett	kimaradt	jeles	jó	elégséges	elégtelen	osztályozatlan	fölmentetett	kimaradt	jeles	jó	elégséges	elégtelen	kimaradt	jeles	jó	elégséges	elégtelen	fölmentetett	jeles	jó	elégséges	elégtelen	kimaradt	jeles	jó	elégséges	elégtelen	kimaradt			
Vallás tan	22	14	11	—	1	17	31	1	—	20	37	2	—	—	5	18	33	4	—	—	6	15	30	7	—	1	—	2	6	21	1	—	1	8	21	3	—	—	6	14	3	—	1	20	3	—	—	—			
Magyar nyelv	12	11	23	1	1	9	12	27	1	—	9	17	31	2	—	5	4	9	33	9	—	6	6	6	39	1	1	—	2	3	10	15	—	1	2	5	25	—	—	3	13	17	—	1	8	13	2	—	—		
Német nyelv	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	10	29	12	—	6	6	9	27	10	1	—	2	2	7	17	2	1	1	10	21	—	—	—	4	1	16	2	1	4	8	10	1	—	—
Latin nyelv	10	10	19	8	1	8	7	24	10	9	8	28	14	—	5	2	6	25	22	—	6	2	8	32	10	1	—	2	2	7	18	1	1	2	4	26	—	—	—	1	4	9	9	1	5	8	10	—	—		
Görög nyelv	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	6	16	2	1	1	5	17	—	—	—	2	2	9	3	1	4	7	11	—	—	
Görögpótló irod. olvas.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Történelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	10	31	7	—	6	8	16	27	1	1	—	2	4	13	10	1	1	3	14	14	1	—	7	8	8	—	1	9	11	3	—	—			
Földrajz	15	17	15	—	1	14	21	13	1	12	26	21	—	—	5	7	19	28	1	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Természetrajz	15	18	14	—	1	15	22	11	1	14	24	21	—	—	5	—	—	—	—	—	—	5	19	26	2	1	—	2	4	11	13	—	1	2	17	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Természettan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Mennyiségtan	11	10	21	5	1	12	15	21	1	11	11	30	7	—	5	6	7	32	10	—	6	6	20	26	—	1	—	2	4	6	16	2	1	2	7	22	1	—	4	5	14	—	1	3	5	14	1	—	—		
Rajzoló geometria	8	18	19	2	1	10	23	16	—	6	19	34	—	—	5	7	9	33	6	—	6	6	20	26	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Szabadkézi rajz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Bölcsészet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Szépírási	14	19	14	—	1	21	20	8	—	24	31	4	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Ének	18	27	2	—	1	20	27	2	—	11	44	—	—	4	—	12	42	—	—	1	6	14	36	—	—	3	—	2	9	15	4	—	1	17	13	—	—	2	16	6	—	—	—	—	—	—	—	—			
Torna	10	35	2	—	1	21	27	1	—	17	36	5	—	1	—	12	23	19	—	1	6	17	20	14	—	1	1	2	7	6	15	—	1	3	11	17	—	1	6	4	13	—	—	10	12	1	—	—	—		
V i s e l e t.																																																			
Jó	39					45					41					29					29					19					19					17					17										
Szabályszerű	8					4					18					24					21					9					13					6					6										
Kev. szabályszerű	—					—					—					2					2					—					—					—					—										
Osztályozatlan	—					—					—					—					1					—					—					—					—										
Kimaradt	1					—					5					6					2					1					—					1					—										

*) Minden táblázatban csak a vizsgát állott nyilvános tanulók vannak számításba véve.

2. A tanulás eredményének tárgy és osztályonként való áttekintése százalékokban.

Tantárgy	I. A) osztály				I. B) osztály				II. osztály				III. osztály				IV. osztály				V. osztály				VI. osztály				VII. osztály				VIII. osztály				
	jeles	jó	elégséges	elégtelen	jeles	jó	elégséges	elégtelen	jeles	jó	elégséges	elégtelen	jeles	jó	elégséges	elégtelen	jeles	jó	elégséges	elégtelen	jeles	jó	elégséges	elégtelen	jeles	jó	elégséges	elégtelen	jeles	jó	elégséges	elégtelen	jeles	jó	elégséges	elégtelen	
Vallásstan	46.8	29.8	23.4	—	34.8	63.2	2.0	—	33.0	62.7	3.4	—	32.7	60.0	7.3	—	28.9	57.7	13.5	—	21.4	75.0	3.0	—	25.0	65.0	9.4	—	26.1	60.9	13.0	—	86.9	13.1	—	—	
Magyar nyelv	25.0	23.4	48.9	2.1	18.4	24.5	55.1	2.0	15.4	28.8	52.5	3.3	7.3	16.4	60.0	16.3	11.5	11.5	75.0	2.0	10.7	35.7	53.0	—	6.3	15.6	78.1	—	13.0	56.5	30.5	—	34.8	56.5	8.7	—	
Német nyelv	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7.3	18.2	52.7	21.8	11.5	17.8	51.0	19.3	7.1	25.0	60.7	7.2	3.1	31.8	65.0	—	17.4	4.8	69.6	8.7	17.4	34.8	43.6	4.2	
Latin nyelv	21.3	21.3	40.5	17.1	16.3	14.3	49.0	20.4	15.3	13.5	47.5	23.7	3.6	10.9	45.5	40.0	3.8	15.5	61.5	19.2	7.1	25.0	64.3	3.0	6.3	12.8	81.2	—	4.4	17.4	39.1	39.1	21.7	34.9	43.4	—	
Görög nyelv	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14.4	21.4	57.1	7.1	4.4	21.7	73.9	—	12.5	12.5	56.3	18.7	18.2	31.8	50.0	—	
Görögpótló irod. olv.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11.1	11.1	77.8	—	28.6	42.8	28.6	—	100.0	—	—	—	
Történelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12.7	18.2	56.4	12.7	15.4	30.7	51.9	2.0	14.3	46.4	35.7	3.0	9.2	43.8	43.8	3.2	30.4	34.8	34.8	—	32.9	47.8	13.0	—	
Földrajz	32.0	36.0	32.0	—	28.6	42.9	26.5	2.0	20.3	44.1	35.0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Physikai földrajz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12.7	34.0	50.9	1.8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Természettud.	31.9	38.3	29.8	—	30.9	45.0	22.4	2.0	23.7	40.7	35.6	—	—	—	—	—	9.0	36.0	50.0	3.8	14.3	39.3	46.4	—	6.3	53.1	40.6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Természetrajz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Mennyiségtan	23.4	21.2	44.7	10.7	24.5	30.6	42.0	2.0	18.7	18.7	50.8	11.8	10.9	12.7	58.2	18.2	11.5	38.5	50.0	—	14.3	21.4	57.2	7.1	6.3	21.9	68.8	3.1	17.4	17.4	65.2	—	13.0	21.8	60.8	4.4	
Rajzoló geometria	17.0	38.8	40.4	40.3	20.4	46.0	32.7	—	10.2	32.2	57.6	—	12.4	16.4	60.3	10.9	11.5	38.5	50.0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Szabadkézi rajz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100.0	—	—	—	71.4	28.6	—	—	—	—	—	—	11.1	77.8	11.1	—	55.6	44.4	—	—	100.0	—	—	—	—
Bölcsészet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Szépírást	29.8	40.4	29.8	—	42.9	40.8	16.3	—	40.7	52.5	6.8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ének	38.3	57.4	4.3	—	40.8	55.1	4.1	—	20.0	80.0	—	—	22.2	77.8	—	—	28.0	72.0	—	—	32.1	53.6	14.3	—	56.7	43.3	—	—	72.7	27.3	—	—	69.6	30.4	—	—	
Torna	21.3	74.5	4.2	—	42.9	55.1	2.0	—	29.3	62.1	8.6	—	22.2	42.0	35.2	—	33.3	39.2	27.5	—	25.0	21.4	53.6	—	9.0	35.6	54.8	—	26.0	17.4	56.6	—	43.5	52.2	4.3	—	
V i s e l e t																																					
Jó	83				91.8				69.6				52.7				55.7				67.8				59.4				73.9				69.6				
Szabályszerű	17				8.9				30.6				43.7				40.5				32.2				40.6				26.1				30.4				
Kev. szabályszerű	—				—				—				3.6				3.8				—				—				—				—				

3. Tanulmányi és erkölcsi tekintetben általában.

O s z t á l y	E l ő m e n e t e l						Ö s s z e s e n	E r k ö l c s i m a g a v i s e l e t			
	Minden tantárgyból jeles	Minden tantárgyból legalább jó	Minden tantárgyból legalább elégséges	Egy tantárgyból elégtelen	Két tantárgyból elégtelen	Több tantárgyból elégtelen		Jó	Szabályszerű	Kevésbé szabályszerű	Ö s s z e s e n
I. A.	5	11	22	5	1	3	47	39	8	—	47
I. B.	5	10	24	8	1	1	49	45	4	—	49
II.	6	7	28	14	2	2	59	49	10	—	59
III.	1	6	25	8	2	13	55	29	24	2	55
IV.	2	7	28	9	3	3	52	29	21	2	52
V.	1	3	20	1	2	1	28	19	9	—	28
VI.	1	2	27	2	—	—	32	19	13	—	32
VII.	1	3	8	8	3	—	23	17	6	—	23
VIII.	2	4	16	—	—	1	23	17	6	—	23
Ö s s z e s e n	24	53	198	55	14	24	368	263	105	4	368

4. Illetőség szerint való áttekintés.

Lakhely	I. A.	I. B.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
	O s z t á l y b a n									
Helybeli	3	6	2	1	3	4	3	1	—	23
Megyebeli	41	43	51	49	43	18	27	16	16	304
Alsófehérm.	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2
Aradmegyei	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Biharmegyei	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Háromszékm.	3	—	3	3	2	—	—	4	3	18
Hevesmegyei	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Hunyadmegyei	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Krassósz.-m.	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2
Marostordam.	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Nagyküküllő m.	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Nógrádmegyei	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Pestpilisszoltkiskun a.	—	—	—	—	2	—	—	1	—	3
Szebenmegyei	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2
Tordaaranyosm.	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Torontálmegyei	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Romániai	—	—	—	—	2	2	—	—	1	5
Összesen	47	49	59	55	52	28	32	23	23	368

5. A tanulók általános áttekintése.

O s z t á l y		Létsz.		Vallásra nézve volt				Anyanyelv-re nézve volt		Nyelvismeretre nézve v.			Östermelő		Kereskedő	Tisztviselő	Más értelm. tartozó	Személyes szolgál. élő	Magánzó v. nyugt.	Katona	Összesen	
		Beíratott	Vizsgálatra állott	Róm. kath.	Ev. ref.	Ág. ev.	Unitárius	Gör. kath.	Magyar	Német	Oláh	A magy. kívül b.										
												Németül	Oláhul	Szerbül								
																						Ág. birtokos
		Kisparos	Nagykeresk.	Kiskereskedő	Köztisztviselő	Magán- és társ.																
A) I.	48	47	47	-	-	-	-	47	-	-	-	1	20	3	5	-	1	1	5	6	1	47
B) I.	49	49	48	-	-	1	-	49	-	-	-	-	33	9	2	1	1	1	2	2	1	49
II.	65	59	53	3	1	1	1	59	-	1	2	1	25	5	5	6	15	3	3	-	59	
III.	61	55	52	1	-	-	2	55	-	-	1	-	18	9	0	1	12	3	3	-	55	
IV.	56	52	49	-	1	-	1	52	2	-	-	-	28	4	5	7	13	3	3	-	52	
V.	31	29	26	-	-	-	2	28	-	-	-	1	10	-	2	6	4	-	1	-	28	
VI.	32	32	30	1	-	-	1	32	-	-	-	-	10	2	1	4	5	-	-	-	32	
VII.	24	23	23	-	-	-	-	23	1	-	-	-	11	1	-	5	4	-	2	-	23	
VIII.	24	23	23	-	-	-	-	23	-	3	-	1	8	2	-	5	2	-	-	-	23	
ÖSSZESEN.		190	186	181	5	3	2	7	188	-	8	6	1	159	3	19	3	24	16	1	1	186

6. Életkor és lakás szerinti áttekintés.

O s z t á l y	A tanuló betöltött évcinek száma a tanév végén													Szállásolva van				Kүнnlakó	Összesen		
	10 éves	11 éves	12 éves	13 éves	14 éves	15 éves	16 éves	17 éves	18 éves	19 éves	20 éves	21 éves	több éves	összesen	Seminárium		Internat.				
															mint alapítvá- nyos	mint fiáteses	mint szolálatot tevő			mint fiáteses	mint szolálatot tevő
I. A.	9	19	13	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	47	—	4	1	5	—	37	47
I. B.	2	31	12	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49	1	3	1	11	—	33	49
II.	—	1	19	21	17	1	—	—	—	—	—	—	—	59	3	3	1	15	—	37	59
III.	—	—	3	20	21	8	3	—	—	—	—	—	—	55	6	3	1	13	—	30	55
IV.	—	—	—	4	12	19	14	3	—	—	—	—	—	52	10	5	1	9	4	23	52
V.	—	—	—	—	1	8	8	10	1	—	—	—	—	28	11	2	1	6	—	8	28
VI.	—	—	—	—	—	6	9	8	5	3	1	—	—	32	8	4	1	8	—	11	32
VII.	—	—	—	—	—	—	1	11	2	2	—	1	—	23	13	4	—	3	—	3	23
VIII.	—	—	—	—	—	—	—	1	7	4	8	2	1	23	6	3	—	11	—	3	23
összesen	11	51	47	54	52	42	35	33	21	9	9	3	1	368	58	31	7	81	6	185	368

J ó t é k o n y s á g.

Féltandijmentességben részesültek : Ábrahám József, Csáki Mihály, Fekete József, Tódor László VIII., Balázs Lajos, Balogh Ignác, Bene Gyula, Ferencz Sándor, Fodor Gábor, Gál István VII., Blénesi János VI., Csató István, Fóris Pál, Nedelka Gergely, Rancz Antal, Ráduly Árpád, Vaszi Sándor V., Lajos István, Orbai Lajos IV., Bartha Antal, Ferencz József, Kállai András, Fodor Gergely, Márkos Albert, Zöld Domokos III., László Zoltán II., Lakatos Imre, Lakatos Miklós és Pádár Károly 1. osztályosok.

A befolyt tandíj összege 4645 K., elengedtetett 455 K., vagyis 9·8⁰/o.

Sipos Vilmos I. osztályos a jövedéki bírsági alaphól	120 K.
Fulda Pál II. osztályos a Budai Mária Terézia alapítv.	240 K.
Tamás Lajos II. osztályos a jövedéki bírsági alaphól	200 K.
Kabdebó Jenő II. " " " "	200 K.
Csergő Tamás III. " " " "	200 K.

Sipos Bálint IV. osztályos a jövedéki birsági alaphól	200 K.
Sipos Richárd IV. „ „ „ „	200 K.
Petres Antal V. osztályos Csíkvármegye Madár Imre nyug. megyei főjegyző nevére tett alapítványa kamataiból	200 K.
Ráduly Árpád V. osztályos az országos tanító-segélyalaphól	100 K.
Wéger Lajos VI. osztályos a jövedéki birsági alaphól	300 K.
Tódor László VIII. osztályos az országos tanító-segélyalaphól	100 K.

b) A gimnáziummal kapcsolatos internátus növendékei közül az internátusi segélyalaphól az ellátás fedezésére segítséget kaptak: Baky József, Bene János, Gál János, Karda István, Kádár István, Pádár Károly, Zöld Antal I., Rusz-Sántha István, Tódor József II. osztályosok 28—28 koronát, Varga József II. oszt. 14 koronát, Miklós Domokos III., Kakasi Jenő és György Gábor VIII. osztályosok 28—28 koronát. Összesen 350 koronát.

c) A vármegyei lóbeszerzési huszár-alaphól segélyben részesültek: Ferencz Gyula, Kánya Gyula, Szántó László II., Ambrus András, Fodor Gergely, Kovács Lajos III. osztályosok 60—60 koronát, Gegő Dávid VI. oszt. 70 koronát, Kovács Árpád VII. oszt. 90 K., György Gábor VIII. osztályos 140 koronát kapott.

3. Jutalmazások. a) Püspök úr ó mltga mint az előző években, úgy ez idén is, egy tanulónak a husvéti római zarándoklatban való részvételhez szükséges útiköltségeit fizetni kegyeskedett. Ezen kitüntető jutalmazásban a négy felső osztálybeli ifjúság csaknem egyhangú ajánlata és a tanárikar hozzájáruló véleménye alapján Gábor László VIII. osztályos tanuló részesült.

A zarándoklat egyszersmind tanulmányi utazás lévén, az ezen célra szolgáló Imets kanonok-féle 500 koronás jutalmi alapítvány 24 kor. mult évi kamataihoz Erőss József tanár 50 koronát, a tanuló ifjúság és a tanári testület többi tagjai 102 koronát adtak össze s ezen összeggel Fekete József VIII. osztályos tanuló vett részt a zarándoklatban. Erre őt jó magaviselete, a rajzolásban kifejtett munkássága és kiváló tehetsége tették érdemessé.

b) Az erd. róm. kath. tanulmányi alaphból évenként járó 80 kor. jutalmi általányból vásárolt könyveket és Kolumbán Lajos: „A hétfalusi csángók a multban és jelenben“ című művének a Székely Egyesülettől jutalmi célra küldött 3 példányát következő jóviseletű és jeles előmenetelt feltüntetett tanulók kapták:

I. A) osztályból: Biró Ferenc Szent Alajos életét, Gál János Kosztka Szent Szaniszló életét, Kádár István Szent Imre herceg életét, Nagy Dénes Az erényesség zátonyait, Pádár Károly Életpályaválasztást, id. Péter Imre A kath. ifjúság imádságos könyvét, Szócs Zoltán Életpályaválasztást, Tankó Károly A hétfalusi csángók a multban és a jelenben (Kolumbán), Zöld Antal A kath. ifjúság imádságos könyvét (Molnár).

I. B) osztályból: Ambrus János Szent Alajos életét, Bene János Kosztka Szent Szaniszló életét, Györgypál Gábor Szent Imre herceg életét, Hancz Lajos Hun-magyar mondákat (Gaál), Kállai Géza A kath. ifjúság imádságos könyvét, Karda István Életpályaválasztást, Lakatos Imre Az erényesség zátonyait, Vaszi István Diákfigurákat (Gaál), Zakariás Bálint Az utolsó lantost (Gaál).

II. osztályból: Bakó Kálmán Latint-magyar és magyar-latin szótárt (Schmidt), Bándi József Latin-magyar és magyar-latin szótárt (Schmidt) Bokor Gábor Német-magyar és magyar-német szótárt (Wolf), Csűrös Lajos Az erényesség zátonyait, Fulda Pál Latin-magyar és magyar-latin szótárt (Schmidt), Karda Ferenc Német-magyar és magyar-német szótárt (Wolf), Rusz-Sántha István A hétfalusi csángók a multban és jelenben, Tamás Ignác A hétfalusi csángók a multban és jelenben, Tódor József Német-magyar és magyar-német szótárt (Wolf).

III. osztályból: Fodor Gergely Mai jellemeket (Maszlagi), Kassai Tivadar Gondolatok és tanácsok a miveltebb ifjúság számára, Petres Kálmán A kath. költők anthológiáját (Kőrösi).

IV. osztályból: Barabás János és László Antal Gondolatok és tanácsok a miveltebb ifjúság számára 1—1 példányát.

V. osztályból: Vaszi Sándor Esték a genfi tó partján.

VI. osztályból: Bitay Dezső Utirajzokat (Jászai)

c) A Székely Egyesület két jó előmenetelű és jóviselőt, székely származású tanuló részére adományozott 20—20 kor. jutalmát a tanári kar ajánlata alapján Bándi József II. és Balázs Lajos VII. osztályosok kaptak.

d) Szabó Nándor brassói felső keresk. iskolai tanár úr egy felsőbb osztályos, jóra való, jó magaviseletű, szegény tanulónak szánt 32 korona jutalmát a tanári kar a gyulafehérvári papnőveldebe lépő Fodor Nándor VIII. osztályosnak ítélte oda.

e) Blénessy Alajos m. kir. államvasuti hivatalnok úr 10 korona jutalmát a tanári kar jó magaviselet, szorgalmas és eredményes tanulás címen Blénesi János VI. osztályosnak adományozta.

f) Az Adorján-féle jutalmi alap 7 kor. kamatját kapta Gábor László VIII. oszt., mint aki a magyarból a legjobb dolgozatokat készítette.

g) A Béli és társai jutalmi alap 16 kor. kamatját Kádár Ferencz kapta, mint a VII. osztály legjobb tanulója.

h) Az Imets-féle jutalmi alap 15 korona kamatját Ábrahám József VIII. oszt. tan. kapta, mint olyan székely származású tanuló, aki a német nyelvből legjobb előmenetelt tanúsított.

i) Konecz István csíktusnádi plebános úr a legjobb érettségi vizsgát tett tanulónak adni szokott 10 kor. jutalmát Gábor László érdemelte.

j) Fazakas Gáspár tanár 10 kor. jutalmát, melyet a II. osztályban a latin nyelvből legjobb előmenetelt tanúsított számára tűzött ki, Fulda Pál kapta.

k) Csató János tanár a meteorológiai megfigyeléseknél teljesített segédkezésekért Csató István V. osztályost 12 kor., Ambrus László és Petres Antal V. osztályosokat 8—8 kor. jutalomban részesítette.

l) A Szt István-Társulat „Bölcsészettan hallgatók útmutatója” és „Joghallgatók egyetemi tanácsadója” című füzetekből 6—6 példányt küldött kiosztás végett az érettségi vizsgát állottak között. Az érdekelteknek kiadatott.

4. Tornaversenydíjak. A tanári kar versenydíjakra

25 koronát adótt össze, mely összegből a versenyekben győztesek kapták a következő díjakat:

a) Az összetett versenyben (korlát, nyújtó): Gál István VII. o. 4 kor., Bálint Vilmos VII. o. 3 kor., Szász Jenő IV. o. 3 kor., Bara Ignác IV. o. 2 kor. Dicséretben részesültek: Márton Imre VII. o. t., Angi István V. o. t. és Uher Vilmos IV. o. t.

b) A távol ugrásból: Ávédik Félix VII. o. t. 3 korona. Dicséretben részesült: Angi István V. o. t.

c) A magas ugrásból (bakkon): Spleiss Mihály V. o. t. 4 kor. és Angi István V. o. t. 2 kor.

d) A futásból: Szász Jenő IV. o. t. 2 kor. és Lakatos Miklós I. A) o. t. 2 kor.

X.

Szeminárium és internátus.

1. Szeminárium.

A csíksomlyói róm. kath. főgimnáziummal kapcsolatos Szt. Mihályról nevezett szemináriumban a f. iskolai évben teljes ellátásban részesült 41 nyilvános és 17 magánalapítványos, 31 fizető és 7 szolgálattevő, összesen : 96 növendék. Az alapítványosok évi 200, a fizetők évi 250 koronáért, a szolgálattevők pedig az asztalnál való felszolgálásért teljes ellátást élveztek.

Az ifjúság házi nevelését és az intézet felügyeletét Bálinth György igazgató, Eröss József és Fazakas Gáspár aligazgatók vezették.

Nyilvános alapítványt élveztek a csíkszeredai m. kir. adóhivatal útján :

Közalapítványt :	Ábrahám József	VIII. o. t.
	Fekete József	VIII. o. t.
	Gábor László	VIII. o. t.
	Balogh Ignác	VII. o. t.
	5 Dobos Imre	VII. o. t.
	Ferencz Sándor	VII. o. t.
	Gál István	VII. o. t.
	Párján Lajos	VII. o. t.
	Ferenczy Zoltán	VI. o. t.
	10 Prihoda János	V. o. t.
	Rancz Antal	V. o. t.
	Szántó Ábrahám	V. o. t.
	Ferencz József	III. o. t.
	Gergely Károly	III. o. t.
Bíró-félét :	15 Bögözi József	VII. o. t.

Bors Bálint-félét :	Csomortáni Ignác	VIII. o. t.
	Beke József	IV. o. t.
	Tompos Albert	IV. o. t.
Bors Barnabás-félét :	Sólyom Béla	IV. o. t.
Csomortáni-félét :	20 Spleiss Mihály	V. o. t.
Tusnádi Darvas J.-félét :	Ráduly Árpád	V. o. t.
	Vaszi Sándor	V. o. t.
Gyóújfalvi Darvas J.-félét :	Barabás János	IV. o. t.
Dénes-félét :	Székely János	VII. o. t.
Fogarasy-félét :	25 Péter Sándor	VI. o. t.
Fülöp Alajos-félét :	Petres Kálmán	III. o. t.
Kedves Zsuzsánna-félét :	Ambrus László	V. o. t.
Keresztes-félét :	Kritsa Viktor	VI. o. t.
Kovács Miklós-félét :	Sóbert Frigyes	IV. o. t.
Kovács Péter-félét :	30 Péterffy László	III. o. t.
Lukács Mihály-félét :	Balázs Lajos	VII. o. t.
	Csűrös Lajos	II. o. t.
Molnár József-félét :	Kádár Ferenc	VII. o. t.
	Lakatos Izra	VII. o. t.
	35 Szabó Károly	VII. o. t.
	Csató István	V. o. t.
Sántha-félét :	Tódor László	VIII. o. t.
Tankó-félét :	Fodor Gergely	III. o. t.
Salamon Andrásné-félét :	Zöld József	VI. o. t.
Orosz Mihály-félét :	40 Orosz Vilmos	V. o. t.
Balogh Ignác-félét :	Balogh Lajos	VII. o. t.
<i>Magán alapítványt élveztek a csíksomlyói iskolák pénztárától :</i>		
Erős Elek-félét :	Orbán Gábor	V. o. t.
Bors Bálint-félét :	Csiszér Vilmos	VI. o. t.
Buzás Mihály-félét :	Kristó József	VI. o. t.
Ferenczi Péter-félét :	Fazakas Ferenc	V. o. t.
Haller Mária-félét :	5 Balázs Dénes	VI. o. t.
Kedves Bara-félét :	Karda Ferenc	II. o. t.
Molnár Balázs-félét :	Kovács József	IV. o. t.
	Csata Venczel	II. o. t.
Nagy István-félét :	Márkos Albert	III. o. t.
Péterffy-félét :	10 Dombi János	VIII. o. t.
	Márton Imre	VII. o. t.
	Virág Móricz	IV. o. t.

Magán alapítványt élveztek a gyergyószentmiklósi plébániától :

Ferenczi Péter-félét :	Blénesi János	VI. o. t.
	Ferenczi Sándor	IV. o. t.
15	Madaras János	IV. o. t.
	Veress Péter	IV. o. t.
	Berecz Márton	I. o. t.

Fizetők :

	Friedrich Alajos	VIII. o. t.
	Kovács Gábor	VIII. o. t.
	Zakariás Kristóf	VIII. o. t.
	Bene Gyula	VII. o. t.
5	Kovács Árpád	VII. o. t.
	Minier Gábor	VII. o. t.
	Vass Jenő	VII. o. t.
	Hankó Zoltán	VI. o. t.
	Jakab Sándor	VI. o. t.
10	Zakariás Dénes	VI. o. t.
	Zakariás Lajos	VI. o. t.
	Angi István	V. o. t.
	Csató László	V. o. t.
	Jerzsák Béla	IV. o. t.
15	Katinszki Antal	IV. o. t.
	Katinszki József	IV. o. t.
	László Antal	IV. o. t.
	Zakariás Pál	IV. o. t.
	Czikó Gábor	III. o. t.
20	Madár Imre	III. o. t.
	Székely Vilmos	III. o. t.
	Márton Vilmos	II. o. t.
	Olajos Kálmán	II. o. t.
	Wollmann Dániel	II. o. t.
25	Czikó János	I. o. t.
	Madár István	I. o. t.
	Minier Károly	I. o. t.
	Szász Nándor	I. o. t.
	Szűcs Jenő	I. o. t.
30	Zakariás Bálint	I. o. t.
	Zakariás László	I. o. t.

Szolgálattevők :

Boga Ödön	VI. o. t.
Nedelka Gergely	V. o. t.
Varga János	IV. o. t.
Nagy Tamás	III. o. t.
ő Bándi József	II. o. t.
Adorján Károly	I. o. t.
Szabó József	I. o. t.

2. Felvétel a szemináriumba.

A szemináriumra vonatkozólag megjegyzendő, hogy azon fizető tanulók, kik az alapítványos ifjakkal kívánnak lakni és kosztolni: egész tanévre 250 koronáért lakást és teljes ellátást nyernek, mely összeget előleges havi részletekben Bálinth György igazgatónál tartoznak lefizetni akár személyesen, akár posta útján. Miután csak korlátozott számmal vétetnek föl kosztosok, azért a felvétetni akarók jó előre, lehetőleg aug. elején legalább levélben jelentkezzenek a finevelő intézeti igazgatóságnál. Ágyneműről, szükséges ruházatról és fehérneműről, úgyszintén mosatásról mindenki maga gondoskodik. Minden növendék hozzon magával asztalkendőket és ivópoharat is.

Előforduló rongálások helyreigazítására minden növendék egy iskolai évre három koronát tartozik fizetni az iskolai év elején beiratáskor a finevelő intézeti igazgatónál. Azonkívül az intézeti orvosságtár feuntartására egész tanévre szintén 1 korona fizetendő.

Az érdekelt szülőknek éber figyelmébe ajánlja az intézet igazgatósága, hogy a finevelő intézetbe a főtanhatóság 1903—2260 számú rendelete szerint csak szabályszerű kötelezvény mellett vehetők fel fizető növendékek. Miért is a szülők, illetőleg gyámok személyesen, vagy jogi megbízott kíséretében hozzák ide fizetésre behelyezendő gyermekeiket, mely alkalommal a fiú születési bizonyítványa bemutatandó és az igazgató előtt kiállított kötelezvény aláírandó lesz, arról, hogy a szülő vagy gyám a kosztpénzt havi előleges részletekben pontosan fogja fizetni.

Elégtelen tanjeggyel végzett, valamint a kevésbé szabályszerű viseletű tanulók semmi szín alatt fel nem vétetnek.

3. Internátus.

Az internátusban a f. iskolai év folyamán 81 növendék és 6 felszolgáló tanuló nyert teljes ellátást Bálinth György igazgató és Csató János felügyelő tanár vezetése alatt.

Az intézet kiadásait fedezte Csikvármegyének 740 koronát tevő évi adománya és az egyes növendékektől fűtés és világítás címen befizetett évi 10 kor, valamint bennlakásért és ellátásért évi 140 kor. A felszolgáló növendékek csak fűtésért és világításért fizettek 10 koronát.

4. Az internátusban lakó növendékek névsora.

Fizetők:

<i>VIII. osztály.</i>		Solnay Dénes
Buzás Imre		Szántó Árpád.
Csáki Mihály		<i>V. osztály.</i>
Demény József		Demény Elek
Fischer Aladár		Kozma Márton
5 Fodor Nándor	25	Kömény István
Gyergyai Béla		Rácz József
György Gábor		Schlett Olivér
Kakasi Jenő		Székely Lajos
Kicsid Géza		<i>IV. osztály.</i>
10 Plutz József		Albert Domokos.
Zsögön Géza.		30 Ambrus Ferencz
<i>VII. osztály.</i>		Bara Ignác
Bálint Vilmos		Csata Károly
Dobos Ferenc		Csutak Lajos
Fodor Gábor.		Herink József
<i>VI. osztály.</i>		35 Sárpátky János
15 Boga Ödön		Szász Jenő
Csutak Béla		Zölde Rezső.
György Elek		<i>III. osztály.</i>
Karácson Antal		Asztalos István
Kiss János		Barta Antal
20 Sándor Balázs	40	Campean János

Éltes András
 Jakab Ferencz
 Kabdebó Elemér
 Kovács Lajos
 45 Id. Mihály Gergely
 Ifj. Mihály Gergely
 Miklós Domokos
 Mirákovics Ferenc
 Ötvös Károly
 50 Szántó József.

II. osztály.

Bálint Ákos
 Both Ferenc
 Borzsovai István
 Buzás Benjámin
 55 Ferencz Gyula
 Éltes János
 Kiss Fülöp
 Kiss Lajos
 Oláh Tamás
 60 Rózsa József
 Sándor Ignác
 Szántó László
 Szopos Béla
 Tódor József
 65 Varga József

I. A) osztály.

Bálint Vincze
 Csató Árpád
 Gál János
 Gál Péter
 70 Kazatsai Antal
 Kamenyicky Zoltán
 Kádár István
 Pádár Károly
 Ráduly Béni
 75 Silló Bálint
 Zöld Antal

I. B) osztály.

Baki József
 Bene János
 Herink Ferenc
 80 Miklós Izidor
 Tamás József

Felhasználók :

Bardocz Pál IV. o. t.
 Becze Elek IV. o. t.
 Dobos Mihály IV. o. t.
 Orbai Lajos IV. o. t.
 5 Kádár Árpád III. o. t.
 Zöld Domokos III. o. t.

5. Felvétel az internátusba.

Akik nem Csíksomlyón, vagy tőzsomszéd-falvakban laknak, azok a társas bennlakásban, a szemináriumban vagy internátusban helyeztetnek el. Az internátusban az ifjak kényelmes lakást, fűtést, világítást, kiszolgálást, ételmezést és felügyeletet nyernek. Óvadék címen az ifjak évi 2 koronát, fűtés és világításért évi 10 koronát, az intézeti gyógyszer-tár fenntartására pedig mindnyájan 1 koronát fizetnek beiratáskor a felügyelő tanárnál. Az ételmezési illeték havonként 14 kor. Ágyneműről, szükséges ruházatról és

fehérműről, úgyszintén a mosatásról minden növendék maga gondoskodik. Asztalkendőt, ivópoharat is szükségképpen hozniok kell. A kosztért és bennlakásért járó díj havi előleges részletekben fizetendő akár személyesen, akár posta útján Csató János felügyelő tanárnál.

A „Fölvétel a szemináriumba“ című szakasz végére iktatott figyelmeztetést, mely a főtanhatóság 2260—1903. sz. rendelete értelmében kiállítandó kötelezvényre vonatkozik, e helyen is a szülők és gyámok figyelmébe ajánljuk.

Az igazgatóság az oly tanulót aki elégtelen tanjeggyel végzett, vagy a viselethől kevésbbé szabályszerű osztályzatot nyert, úgyszintén akinek az intézetben tanúsított magaviselete ellen kifogás merült fel, az internátusba semmi szín alatt sem vesz fel.

XI.

Szükséges tudnivalók.

1. Figyelmeztetés.

A tanulók, szülők és gyámok figyelmeztetnek, hogy az iskolai bizonyítványokat őrizték meg, minthogy ezek másolata az eredeti elvesztését bizonyító kérelemmel és kivált az érettségi okmányé, sok nehézséggel állítható ki. Figyelmeztetnek továbbá a szülők és gyámok, hogy a félévi „Értesítőt” szorgalmasan vegyék át iskolázottjaiktól és azt jól betekintve, írják alá, vagy maguknak megmagyaráztatva, más hiteles ember, jelesen a plebános úr által irassák alá, hogy ne csupán az évvégi bizonyítványból és így későn ébredjenek arra, hogy fiuk vagy gyámoltjuk elvesztegette a drága tanidőt és iskolai évet.

2. Felvétel a gimnáziumba.

1. A következő tanévre a tanulók szabályszerű felvétele és beírása szeptember 1—3. napján történik. Minden tanuló atyja, anyja, vagy ezek megbízottja kíséretében tartozik a beíráshoz megjelenni a gimnázium igazgatójánál és az illető osztályfőnöknél.

2. Az első osztályba csak oly tanulók vehetők fel, kik életük 9-ik évét már betöltötték, de 12 életévüket túl nem haladták s vagy arról, hogy a népiskola négy alsó osztályát jó sikerrel végezték, nyilvános népiskolától nyert bizonyítványt mutatnak elő, vagy felvételi vizsgálaton igazolják, hogy hasonló mértékű képzettséggel bírnak. A tizenkét évesnél idősebb jelentkező felvétele felett a tanári testület határoz.

Minthogy az 1. osztályban néhány év óta többen je-

lentkeznek, mint a hány törvény szerint felvehető, parallel osztály felállítására pedig sem hely, sem költségfedezet nincsen: a felvételre nézve a jogosultságot osztályozni kellett. Első helyen jogosultak a felvételre a csikmegyei katolikusok, másod sorban a háromszékmegyei róm. katolikusok, harmadsorban a csikmegyei más vallásuak. Ezen sorozatban is először jogosultak az elemi iskolát jeles eredménnyel, azután a jó eredménnyel végzett növendékek.

3. Minden tanuló a felvételnél az előző évről szóló iskolai bizonyítványát és keresztlevelét vagy születési bizonyítványát tartozik az igazgatónak bemutatni és az osztályfőnöknél beadni. Az V-ik osztályba lépő pedig köteles, ha szülője meg nem jelenik, nyilatkozatot mutatni fel arról, hogy a görög nyelvet, vagy pedig az helyett választható tantárgyakat fogja-e tanulni. Az intézetbe először lépő a fennebbiekén kívül újravizsgálási bizonyítványt is tartozik felmutatni. Ezek nélkül felvétel nem eszközölhető.

4. A javító- és pótló vizsgálatok aug. 30-án, a felvételi vizsgák aug. 31-én tartatnak meg. A reál- és polgári iskolából jövő tanulók a megfelelő osztály tárgykülönböztetéséből felvételi vizsgát tesznek. A felvételi vizsga díja 20 korona. Azon tanulónak, ki egy tárgyból kapott elégtelen osztályzatot, a tanári testület engedheti meg, hogy az elégtelen osztályzat kijavítása végett javító vizsgálatot tehessen; de ha az egy tárgyból bukott tanulónak a magaviseletéből „kevésbé szabályszerű” avagy „rossz” osztályzata van, a főtanhatósághoz kell engedélyért folyamodnia. Hasonlóképpen a főtanhatósághoz tartozik folyamodni a javítóvizsgálat engedélyezéseért az is, ki két tantárgyból kapott elégtelen osztályzatot. A kellően felszerelt folyamodványokat 1905. júl. 3-ig a gimnáziumi igazgatósághoz kell beadni. A később beadott folyamodványok figyelembe nem jönek. Aki kettőnél több tárgyból kapott elégtelen osztályzatot, javítóvizsgálatra semmi esetre nem bocsáttatik. A javító, nemkülönben a pótvizsgálatot is azon iskolában kell a tanulónak letennie, melyben az elégtelen érdemjegyeket kapta, illetőleg ahol a rendes vizsgálatot elmulasztotta. Megokolt esetekben az iskola főtanhatósága megengedi, hogy a tanuló a vizsgálatot más tanintézetben tehesse le. Pótvizsgálatra

csak az a tanuló bocsátható, ki a rendes vizsgálatról való elmaradását betegség vagy egyéb fontos okkal igazolja. A betegség igazolására hatósági vagy hatóságilag megerősített orvosi bizonyítványt kell mellékelni.

A beiratásnál fizetendő díjak a következők :

a) 2 kor. beiratási-díj.

b) 6 kor. az országos tanári nyugdíjalap javára.

c) 1 kor. a tanévvégi Értesítő nyomtatása költségeire.

d) 1 kor. az ifjúsági könyvtárra.

e) A tulajdonképpeni tandíj a főtanhatóság 587/1905 sz. rendelkezése szerint a következő tanévtől kezdve úgy az alsó, mint a felső osztályosoknak 20 kor., nem katolikusok ennek kétszeresét fizetik.

f) Az esetleges károk megtérítése címen minden tanuló tartozik 2 kor. óvadékot az osztályfőnök kezéhez lefizetni.

Az e) pontban megállapított díj fizetése alul felmentés is nyerhető, a többi pont tételei lefizetése alul felmentésnek nincs helye.

Ezen díjak a beiratáskor fizetendőek ; az e) pont alatti tandíj fizetését a tandíjmentességért folyamodók halaszt-hatják addig, míg kérvényükre a főtanhatóság válasza meg-érkezik. Első osztályos tandíj elengedésben nem részesül.

3. Tandíjmentességi szabályzat.

1. §. Az erd. róm. kath status gimnáziumaiban a státus gyűléstől megállapított tandíj fizetendő, mely alól rendszerint senki sem mentetik fel.

2. §. Kiváltképen azonban a főtanhatóság elengedheti az egész vagy féltandíj fizetését jó erkölcsi magaviseletű és egyuttal jó igyekezetű, tehetséges tanulóknak, ha :

a) a szülők vagyontalanságát az illető politikai hatóságtól kiállított és a róm. kath. lelkésztől is aláírt bizonyítvány igazolja ;

b) az előző évről szóló gimnáziumi bizonyítvány szerint erkölcsi magaviselete legalább szabályszerű volt s az egyes tantárgyakból legfeljebb csakis két elégséges osztályzatot bir, a többi jeles és jó lévén.

3. §. A tandíjmentesség mindig csak egy évre adatik.

4 §. Olyan tanulók kérvényét, akiknek bizonyítványa kevésbé szabályszerű magaviseletet, avagy kettőnél több elégséges érdemjegyet tartalmaz, az igazgatók el nem fogadhatják, hanem a jelen szabályzatra való hivatkozással visszaútasítják s a tandíjfizetésre határidőt tűznek ki.

5. §. A tandíjmentességet illetőleg a főszűly a feltandíjmentességre helyeztetik; egész tandíjmentesség csakis kiváló szorgalom és előmenetel mellett valóban szegényeknek adatik.

6. § Aki igazolja, hogy egyidőben 3 fia jár közép-, vagy főiskolába, s ha az illető tanuló előmenetele megfelelő a szabályzat b) pontjának, a tandíj felének fizetésétől felmenthető egyszerű kérelemre, még ha nem is egészen szegény.

7. §. A tandíjmentességi kérvények minden tanév elején legkésőbb szeptember 15-éig az illető gimnázium igazgatóságánál adandók be. A tanártestület tartozik a kérvényeket még a szept. hóban tartandó ülésen lelkiismeretesen tárgyalni, a véleményét minden egyes folyamodóra nézve jegyzőkönyvbe venni. Az összes iratokat az igazgatók október 1-éig a főtanhatósághoz fölterjesztik, hogy az igazgatótanács októberi rendes közgyűlésen végleg határozhasson. Fel nem szerelt vagy később beadott kérvények figyelembe nem vétetnek.

8. A tandíj fele beiratáskor, a másik fele jan. 15-ig befizetendő. A kik jelzett határidőig a tandíjt be nem fizették, sem az igazgató tanácstól föl nem mentettek, a tanulók sorából kitörleendő.

9. §. A tandíj beszédéséről az illető igazgatók felelősök.

10. §. A jelen szabályzat a gimnáziumi Értesítőben közvéteendő.

Csiksomlyó, 1905. június 29.

Pál Gábor,
főgimnáziumi igazgató.

T a r t a l o m.

	Lapsz.
I. Tanári kar	5
II. Előadott tananyag	8
1. Rendes tárgyak.	
2. Rendkívüli tárgyak.	
III. Írásbeli dolgozatok tételei	31
IV. Tanszerek gyarapodása	33
1. Könyvtárak.	
2. Szertárak.	
V. Egyesületek élete	43
1. Mária-társulat.	
2. Önképzőkör.	
3. Kiránduló Egyesület.	
VI. A tanév lefolyása	68
VII. Az ifjúság érdemsorozata.	98
VIII. Statisztikai táblázatok	110
1. A tanulás eredményének tárgy- és osztá- lyonként való áttekintése számokban.	
2. A tanulás eredményének tárgy- és osztá- lyonként való áttekintése százalékokban.	
3. Tanulmányi és erkölcsi tekintetben általában.	
4. Illetőség szerint való áttekintés.	
5. A tanulók általános áttekintése.	
6. Életkor és lakás szerinti áttekintés.	
IX. Jótékonyosság	119
X. Szeminárium és internátus	124
1. Szeminárium.	
2. Felvétel a szemináriumba.	
3. Internátus.	
4. Az internátusban lakó növendékek névsora.	
5. Felvétel az internátusba.	
XI. Szükséges tudnivalók	131

